پښتو اېرګاتيو ژبه ده

لومړی ځل   او بنسټيزه

ليکونی: ډاکتر ماخان مېرزی شينواری

Ketabton.com

ketabton.com - The Digital Library

د کتاب نوم: پښتو اېرګاتيو ژبه ده

ليکونکی: ډاکتر ماخان مېرزی شينواری

خوروونکی: انجنير شمشاد زهير شينواری

د خورولو ځای: Ketabton.com

د خورولو کال: د مای مياشت   ۲۰۲۵ ز. ک.

ketabton.com - The Digital Library

د

لوي ښتن

ketabton.com - The Digital Library

په سپېڅلي نامه

د سرليکونو لړۍ
د سريزې پر ځا باندې ۱
له پيل څخه د مخه ۱
څه د مخه راوړنې ۲
خويوييونه او ستايېن نوونه ۴
ولې ليکو کړنوييونه او ... ۴
د ځنو ژبنيزو توکو پېژند ۵
غونډلجوړښت
پيل: پښتو يوه اېرګاتيو ژبه ده ۱۵
راځئ چې پښتو په همدې لار... ۱۵
له ايرګاتيو څخه ژبلاريز
څه پوهېږو؟ ۱۷
په اړيکټينګوونو کښې د ... ۲۰
پښتو يوه اېرګاتيو ژبه ده ۲۰
پښتو ژبه دوه اړيکټينګووني... ۲۵
غوره يادونه:پښتو ژبه دوه ډوله... ۲۵
د اړيټينګوونو يا کازوس..... ۲۶
اړيکټينګوونی د اينکليتيکي او ... ۲۹
د وييونو نه ليکل يا حذف او... ۳۱
پوهېدنغزووني او پوهېدنوړوني.... ۳۵
بيا: له ويونو څخه تېرېدنه..... ۳۶
ولې دا ستونځې؟...... ۳۸
تکيه اړ او ځانيز نومځاينييوي ۴۰
اړيکټيګووني. څه تکرار ۴۵
د موږ ستونځې أهژبلار سره ۴۷
ګرانو ژبپوهانو مرسته... ۵۰
پښتو يوه ځانګړې............ ۵۵
پښتو او ژبلاريزې نا اوبی..... ۵۹
د پښتو ژبې وده
د پښتو پهژبلار کښې هغه...
بنسټيزې ستونځې...... ۶۱
په پښتو د اړيکټينګوونو سره..... ۶۱
ولې بايد د ما خبره سمه وي؟ ۶۳
کوم سم او کوم ناسم دی او..... ۶۵
ويناډولونه ۶۸
نيولوجېزم ۷۳
اکسومورون ۸۰
ژوند ۹۱
ستاينليکونه ۹۷

ګرانو لوستونکو! په ليکنه کښې به د تخنيکي ناسمو ليکنو بخښنه راته کوئ.

ketabton.com - The Digital Library

دسریزې پر ځای باندې

ګرانو هیوادوالو!

که د سریزه له ورسره بلدو سریزو سره توپیر لروده یا توپیر لري، نو بخښنه به وي او زه هم و همدې ته ځان داسې لږ اړ بولم.

له پیل څخه د مخه

د پښتو د ژبلاریز سمې زده-کړې د ژبپوهانو لومړنۍ دنده ده او بیا یې د همدې سمې ور ښولو دنده ده. دا دې داسې لږ ستوغه خبره نه وي او دا خبره نو ولې کړم یا کوم؟

زه پر دې باندې باورې یم او دا مې ښوولې هم ده، چې پښتو اړګاتیو ژبه ده او چې څوک پر دې د پښتو پر اړاتیووالې باندې و نه پوهېږې، هغه د پښتو پر ژبلار باندې هم بیا نه پوهېږي یا نه شي پوهېدلی، ځکه چې موږ ډېر ناسمونونه د پښتو په کاز یا کېز الماني یې کاسوس، چې پښتو انډول یې د روښانه پېژند له مخې څخه آړیکټینګوونی دی او ما تر اوسه پورې ډېر زړه نا زړه حالت باله.

که ربښتیا ووایم، زه نور لږ ستړی یم او دا سریزه هم نوره نه شم غزولی.

دا کتاب مې له هغوخورونو څخه را یوځای کړی، چې د دعوت په درنه خپرونه کښې مې خواره شوي دي، نو کېدی شي، داسې یو په بل کښې لږ ننوتي وي، خو دا بیا هم ژبه پوره

ketabton.com - The Digital Library

او غښتلي کوي، د ما په اند به پروا ونه لري. دا کتاب او داسې کتاب په پښتو ژبه کښې د لومړي ځل لپاره ليکلکيږي، نو نابلدتيا به هرو مرو لري.

له ټولو پوهانو او په تېره بيا له ژبپوهانو څخه هيله: پوهنه د يوه ملت نه، چې د نړی د وګړو خاوندوالی دی، څوک يې يواځې خاوند نه شي کېدی او څوک دومره وربانديې نه شی پوهېدلی، چې پر ټوله پوهېدنه باندې يې دعوه وکړي. په پوهنه يا ژبپوهنه کښې رقابت بايد نه وي، چې د ما خبره دې له ده او هغه څخه سمه وي يا دې نو په دې کښې بل څوک څه غواړي، بې له دې، چې دا يې په خپله کړنه کښې ښوولې وي. په يو څه ټينګار په کار دی، چې هغه يې سمون او ناسمون دی.

پښتو ژبه په ټولو پوهنو کښې ډېرې ستونځې لري، خو د پښتو ستونځې يواځې پښتانه اوبی کولی شي او له دې امله پښتانه پوهان و يوه ګډ کا ر ته سره اړتيا لري.

څه د مخه راوړنې ۲

په هره پوهنه کښې سم او ناسم پژندلکېدی شي، نو پښانه پوهان بايد په ګډه په ځانکړې توګه د ژبپوهنې و سمون ته ملا راوتړي او څوک، چې فکر کوی، په ژبه کښې څه کړی شي، هغه مه ترې بې برخې کوی، دا د پوهانو پوهنيزه او اخلاقې دنده ده.

څه د مخه راوړنې: اړيکټينګوونې، چې اړيېنې راته برېښي

د کړونې اړيکټينګوونی: زه ځم، زه منه خورم

د پرېکړونې اړيکټينګوونی: پيشو زه وډارولم

د خاوندوالې اړيکټينګوونی: د ما کتاب سپين رنګ لري. سپين کتاب د ما لپاره راوړ. سپن د ما مخامخ ناست دی. د لته لپاره او مخامخ د خاوندوالې اړيکوييونه يا پسېځاينيوي دي.

د پسېځاينيو اړيکټيګوونې: له يو څه څخه (سره، کره،پسې)، په کور کښې، پر کور باندې، تر کور پورې، چې همدا اړونده نومځاينيوي تل له همدې پسېځاينيو يا اړېکنيونو پسې د اړيکټينګوونو جوړونې لپاره راځي. دا مې ډېر ځله ليکلي، چې د موږ ژبپوهانو د داسې ليکنو سره نابلده دي او دا ليکنې، چې ژبلاريز ډېرې اړينې او ترې تېرېدل يې ژبلار ډېره زيانمنه کوي.

دا به په دې بنسټيزه ليکنه کښې هم ښه څېړلشوي وي.

ketabton.com - The Digital Library

تکیه-اړ یا کلیتیکي نومځای نیوي:

۱ -- پسېتکیه-اړ نومځاینیوي مې، دې، يې

--- روښانونه (روښانه-ونه): د مې(دې، يې) د کارولو ستونځې، چې کله د رکتوس او کله د اوبلېکوس په څېر کارول کیږي او کارونه يې د کړنوییونو او خویوییونو په واک کښې ده. کتاب مې واخست. دلته مې کړونی دی. کتاب مې شین رنګ لري. دلته کتاب مې دلته دا د خاوندوالي دنده لري او اوبلیکوس دی. ما کتاب واخست. د ما کتاب شین رنګ لري.

--- یادونه: پورته په ،،روښانه-ونه،، کښې دا کربښه په دې پوهېدنه ده، چې دا ،،روښانه،، د ،، -ونه،، سره تړلې ده یا یو ویی دی، ځکه چې په داسې ځایونو کښې په ،، ه،، پسې بل توری نه شی تړلکېدی.

<u>.   په کړونی او   ۳   .</u>

په کړوني او پرېکړوني کښې:

سپین مې وواهه. (مې کړونی دی)

زه سپین ووهلم.(دلته مې نه راځي. بل ځانګړنوالی).

 په اوس وخت کښې ګوره چې ،، مې،، نه راځي. دا ولې؟ دا همداسې ده.

کتاب مې سپین رنګ لري. دلته مې د کتاب خاوند دی. ډ خاوندوالي اړیکتیګوونی.

--- مختکیه اړ نومځاینیوي را، در، ور : دا مختکیه اړ نومځاینیوي

۱ – که د کړونوییونو د مخه راشي، نو هغه کړونوییونه لوریز دي یا لوریز وي، لکه تلل، چې ګورو دا کړنوی لوریز دی او همداسې يې بیا راتلل، ورتلل او درتلل لوریز دي. دا دلته د مخه سلېښ دي. ګوره دا ټوله د پښتو ژبلاریز پوره ځانګړنه ده، چې ګومان مې دی په بله ژبه کښې به نه وي.

۲ – دا که د پسېځاینیوو یا ښه يې اړیکوییونو د مخه وي، نو هلته د تکیه اړ نومځاینیوو دنده و سرته رسوي یا تکیه اړنومځاینیوي دي، لکه: (را،در، ور)(څخه، سره، کره، پسې،

ketabton.com - The Digital Library

باندې، کښې،پورې)، چې له دې سره یې د داتیو کازوس یا د اړیکوییونو اړیکتینګوونی جوړ کړ، چې لرو:

--- له کور (یوڅه) څخه(سره، کره، پسې).

--- پر یو چا پسې.

--- په یو څه کښې.

--- تر یو څه پورې.

--- و یو څه ته.

یادونه: که دلته کوم یو اړیکوی له لیکنې څخه و غورځول شي، نو وبه لرو: لکه که په له کور څخه کښې یا په ور څخه کښې، که ،،څخه،، وغورځو، نو و به لرو: ،،له کور،، او همداسې ،، ور،،، دلته به نو یواځې همهغه نومویونه پاتې شي، چې نور څه به ونه وایي.

. ویوییونه... ۴ .

--- خویوییونه او ستایننومونه؟ څېړنه یې.

د لاتین ادجکتیو، چې په الماني کښې یې خویوی بولی، په عربي کښې ورته صفت وایې، چې زه یې پر عربي ژبه پېژند باندې نه پوهېږم، خو د مور پښتانه ژبپوهان ورته ستایېنوم وایې. پر دې باندې باید هم وپوهېږو چې داسې څه ستایېننوم شته او که نه؟

پردې باندې هم نه پوهېږو، چې دا ستایېننوم به له ستایېلو څخه جوړ نوم وي او که څه چې خبرې پرې کوو یا د لاتین هغه ادجکتیو به نوم وي. دومره پوهېږو، چې هغه پښتو خویووی، خو خوی یې نوم نه دی هغه یې خوي دی، خو کېدی شي، نوم هم شي.

را لنډ به یې کړو:

خویوییونه: ، سپین، زېړ، جګ، غښتلی، ډارن،....

ستایینومنه: ستاییننوم نه شته. ستایېل (کړنویی) شته، چې مخامخ یې غندل دي او نومونه یې ستایېنه او غندنه دي.

ketabton.com - The Digital Library

يو ځوک د خپل خوی له مخې ځخه ستاېل کيږي او يا غندل کيږي، لکه هغه يا سپينګل کاکا ښه سړی دی او هغه ورور يې تورګل کاکل لږ ډارن دی.

دلته ګورو، چې د خويوييونو ځخه خوينومونه هم جوړيږي.

لنډ: موږ ستاېل او ستاېنه لرو او ستاېيننوم نه شته، خو خويوييونه او له دې ځخه جوړ خوينومونه شته.

ولې ليکو: کړنوييونه يا کړلوييونه، نومويينه، خويويينه..؟

يادونه: دا موږ چې وايو، ،،کړ،، دا ګوره ځه نه وايي. که وګورو: ،،تلل،، دا خو کړ نه دی او دلته يو ځه کړلکيږي يا يوه کړنه و سر ته رسيږي. دا يو وی دی او له دې امله دا يو کړنويي يا کړلويي (پام دې ورته وي) دی، چې ډېر ګڼ يې کړلوييونه دي،نو: ټولې غونډلې له ويونو جوړې دې او هره پوهنيزه موضوع کښې د وييونو يوه ډله دننه وي، نو کړنه له يوې ډلې وييونو، لکه خوړل، تلل، پرېوتل او نور، دا ټول کړنويينه ده او همداسې نومويونه، خويوييونه، اړيکوييونه او نور.

ژبه له وييونو ځخه جوړه ده او دې وييونو کښې کړنوييونه، نومويونه، ...هم دي، چې له دې امله يې داسې نومونې.

--- کړنوييونه په دوه ډوله دي:

--- هغه کړنوييونه، چې کړونی نه لري، لکه ځم.

--- هغه کړنوييونه چې کړونی او پرېکړونی لري، لکه خوړل، اخستل کښې لکه زه مڼه خورم، زه کتابچه اخلم.

--- په پښتو کښې کړنوييونه نه ښه بدليږي، هغه د پوهېدنغزونو يا د پسې تړلو مورفېمونو په مرسته پوهېدنغزيږي. دا تړنوييونه دی: -م، -ې،-ي..

خويوييونه: په پښتو کښې هم ښه بدلېدنه نه لري، جګېدنه لري.لکه ډېر.خورا ډېر او زښتډېر. سپينچک ګوره د سپين خوی بل ډولولی دی.

ketabton.com - The Digital Library

نومویيونه هم په پښتو کښې بڼه-بدلېدنه نه لري، خو انډول يې د اړونده مورفېمونو سره پوهېدنه وروړل کيږي، لکه، له، په، پر، تر، و، سره د اړونده پسېڅاينيو يا اړيکوييونو سره، چې دا د کتاب په دننه کښې روښانه شوي او ځنې يې بيا د پوهېدنغزوونو يا پسې تړلو سره پوهېدنغزيږي، لکه زړه، زړه-ور، لوي، لويوالی او نور. دلته دې و د پښتو ټولو ځانګرتياو ته هم فکر وکړی.

دلته خو همدا لنډه راوړنه موخه وه. په دې يا د ما د نورو ژبپوهنې په کتابونو کښې غزېدلي روښانه شوي دي.

د ځنو ژبنيزو توکو پېژند:

دا چې د پښتو ژبپوهانو له خوا څخه د ځنو ژبنيزو توکو روښانه پېژند نه شته، نو له دې امله مې د ځنو لپاره دا پيژندونه بيا بيا راوړي، هيله ده، چې شتړي مو نه کړي. که د ليکنې په ترتيب کې مو ناسمون سترګو ته کېده بخښنه به وي، خو دې پيژندونو ماته پوره خوند راکړ.

وی څه شی دی؟

د ځنو ژبنيزو توکو ۶

وی يو خپلواک ژبنيز يووالی(ناسم يې واحد) دی. په پيداېښتي ژبه کې دا – د غږ يا سيلبې مخامخ- يو خپلواکه يا ښه يې نااړونده مانا لري. يو ټوليز منل شوی پېژند نه شته او ستونځمن هم دی، څکه چې دا د کليمه ،، وی ،، د ژبپوهانو منځ کې يا پوره اوبی نه ده او يا يې په بل څه يادوي . ګومان مې دی يو فرانسوی ژبپوه د ،، وی،، په ځای ساده ،، نخښه،، کاروي. دلته هم د ليکلو او روښانه ونې، ښه يې څېړنې و څېړنې ته اړتيا شته او په نورو ژبو کې خبرې پرې شوي نورو ژبوکې يې وګوری..

کلمه څه شی دی؟

trem; Begriff ; کلمه انګرېزي او الماني يې

د ويي ،، کلمې ،، سره د يوې نخښه ونې يا يوه اندلرنې يا حدث وهنې مانامنځپانګه ويل کيږي يا پوهېدل کيږي. يوه کلمه يو سيمانتيکي يووالی جوړوي، چې د يوه نومځاينيوي يا

ketabton.com - The Digital Library

یوه اند برخه ده. دا هم همدومره. پوهېږم، چې دا څه همدومره روښانه کولی شم، ډېر وخت نیسي، چې دا و سرته رسوم. ډېر نه دی، خو ورسره بوختیا باید زیاته وي (په بخښنه).

غونډاله: یا غونډله یوه غونډاله له یوه یا ډېرو ویونو جوړ رابند ژبنی یووالی دی. د غونډالکلیمې پېژند له بېلابېلو لیدلورو ورکړ شوی دی، چې یو بل سره نه پټوي یا ښه یې نه پوښي. په ټوله کې یوه غونډاله له ژبپوهنیزې لارې، د یوه ستر یووالي په څېر، پیژندلکېدی شي، چې د سینتاکس(پېژند یې ورکړل شوی) له لارې ورکول کېدی شي.ځنې څرګندونغونډاله د خبرو اترو.کمونیکېشن) د خورا کوچني د پوهونی یووالي پېژندل کیږي. خبرکړنې(خبراکت) په څېرمنځ ته راتلی شي، له بل انده څخه دلته د څرګندونې کلمه کارول کیږي.

د غونډالي کلمې ټاکلو لپاره ډېرډوله لیکنې یا اندونه شتون لري، چې د ټولو یوځایکونه نږدې ۲۰۰ ته د غونډالي پېژندونه رسیږي. هرژبنی ښوونځي خپله ځانله د غونډالي پېژند منځ ته راوړي. بېلا بېل سم اندیز، فلسفی، د خبرو اترو پوهنیز او ساپوهنیز اړخونه لږ یو بل سره یوغګیزکوي لیدل کیږي. ورته نیولکیږي، ، چې د نخښونو پسې غونډاله یوه یواځنی کلمه ده، بلکه یوه ټوله کورني، چې یو بل سره غوځووني یا ګډغوځوونکې ـپه دې مانا چې ګډ څه سره لري) ځان پسې لري.

کلمه

. د ځنو ژبنیزو توکو ۷ .

۱ . ۱ Definitionsbefund پېژندپیداکونه

1.1.1Schulduden د ښوونځي دودن

1.1.2Duden-Grammatik ګرامر دودن -

1.1.3Satz als Subjekt- und Prädikateinheit

غونډاله د سبجکت- اوپریډیکات په څېر

1.1.4Satz als Rede- oder Textelement

ketabton.com - The Digital Library

غونډاله د خبرو- یا لیکنتوکي په څېر

1.1.5Satz als kommunikative Einheit

غونډاله د خبرو اترو یووالي په څېر

دا موضوع نوره نه غزوو، که څه هم ډېره خوندوره او په زړه پورې ده.

د پېژند پیداکونه : دلته کېدی شي د غونډالې یوڅو خواره شوي پېژندونه بېرته ورکړی شي:

د ښوونځي دودن -(دودن د الماني ژبې شننیزه کتابونه دي، چې په هره څانګه یانړدې په هره څانګه کې یې لري): د غونډالې د ښوونځي دودن پېژند دی: ،، ژبه یو رابند ژبني یا تړلی یووالی دی، چې له کوچنیو یوونونو(ویونه او ویونډلې یا – ګروپونه) یوځای(اینښوول) شوي،،

دا چې غونډالې د یوه وي سره شتون لري(بېلګه ی :څه! دا که غواړۍ و ما ته یواځنۍ بېلګه بېښي)، نو کېدی شي د یوې داسې غونډلې پېژند د ویي څخه توپیر ونه لري. یا

توپیر نه شو کړی. دا هم روښانه نه ده،، جې ژبني یووالي لاندې څه پوهږو. یوه ویډله (سنتاګما) هم په خپل دننه کې هم رابند یا پوښلی ژبني یووالی دی. نو له دې امله په پورته پېژند کې دویونو پسې راتلنه یا تعقیب په خپل دننه کې یو ژبنی رابند یا پوښلی یووالی دۍ

له دې سره پورته پېژند د ویونو موخه-ور پرلپسې (راتلنه) ،، په خپل دننه کې یو رابند ژبني یووالی دی.،، یو په خپل دننه کې رابند ژبني یووالی، بې له دې چې د بېژند له مخې روښانه وی، چې د څه له امله یا کومې لارې یوه داسې ویډله دې ځان له یوې غونډالې سره بېل کړي.

غونډاله ستر یووال یا یوون (واحد ناسم دۍ) دی، چې د سینتاکس له لارې جوړېدی شي،،

د بلومفیلد پېژند له مخې څخه: غونډاله،، د خورا لویې خپلواک سینتاکتیکې بڼې په څېر ، چې د خپلې لوري د هیڅ ګراماتیکي جوړښت په یوه خورا لویه سینتاکتیکي بڼه کې خوندي نه ده. ،،

ketabton.com - The Digital Library

د دودن ګرامر: د دودن ګرامر زیات غونډالپېژندونه راته وړاندې کوي:

،، یوه غونډاله یو پوښلی یا رابند یووالی دی، کوم چې د سنتاکس له لارې جوړ شوی دی

یا ښه یې: غونډاله د وییونو موخورځنګ پر ځنګ باندې اېښوونه ده

موږ نا پوره غونډالي هم لرو، چې په لاندې ډول یې لږ روښانه کوو: ناپوره غونډالي :

د ،،غونډالې،، کلیمې لاندې نا پوره غونډالې هم راځي، نو داسې غونډالې چې د هغوي اړتیا له مخې یا اړینډوله د غونډالې یو یا ډېر غړي نه وي. بېلابېل تیوپونه سره توپیرېږي:

<u>Anakoluth</u>[on] (= Satzbruch غونډالماتېدنه

،، په څه مو غوښتل بیا... هو بیا مې په یاد راغلل:دا د پرون لوبې په هکله.،،

یوه پیچلې غونډاله دغونډاللړۍ او غونډالزیاتونو سره سړی یو غونډالراګرځېدونکې هم بولې.

غونډالې کړی شي د یوه یوه تړوني(سنیدېتیک) یا د ډېرو تړونو (پولسیندېتیکي) یا بې تړونې(اسیندېتیکي) یو د بل سره وتړل شي.

Beispiel:سیندېتیکي:

.

سیندېتیکي: ،، زه راغلم، ما وکتل او زه بریالی شوم،،.

پولیوسیندیتیکي: ،،زه راغلم او ما ولیدل او زه بریالی شوم،،.

اسیندېتیکي: ،، زه راغلم، ما ولیدل، زه بریالی شوم

نومیزه غونډاله، چې ډېر وخت ترې یا ورځخه (له دې څخه) غونډالې بې له مرستندویکړنې دي پوهیږو.

بېلګه: ،، ښځه لاړه، پیسې لاړې، کور لاړ

ketabton.com - The Digital Library

له انسانانو څخه ویل کیږي یا له انسانانو څخه خبرې ورباندې کیږي یا

یوه زیږېدلې ژبه، چې له یوه نا لاربسود شوي ودې څخه ومنځ ته راغلې وي.دلته به دې ته هم ګوته ونیسم، چې،.ژبه -لکه چې څنګه یې زموږ ژبپوهان وایي- معامله نه ده پیداښت دی. د ژبې نور ډولونه، لکه جوړې شوې یا مصنوعي ژبې، هنري ژبې، د نخښنو ژبې او نورې شته، چې موږ یې نور د څېړنو نیت نه لرو..، بیا: چې له پیداښتي ژبې څخه غږیږو، نو له دې سره جوړه پوهېږو، چې ژبه قرارداد نه دی، پرته له موږ.څخه و منځ ته راغلې هغه ویونه، چې په پیداښت کې په ژبه کې نه و، خو موږ له دې سره مخامخ نه یو، له دې سره پرمختللي هیوادونه مخامخ دي، چې هغوي نوي څه منځ ته راوړي

ټولیز پېژند یا غونډالجوړښت ښونه:Syntax د سینتاکس د سینتاکس لاندې سرې د غونډالو جوړونو ښوونه پوهیږي. دا کره کوي ، چې څنګه له یوګونو برخو- ویونو - موخه ورې غونډالې جوړیږي - د سینتاکس لاندې سرې یوځای اینښول شوی پیداښتي یا جوړښتیز نخښنه سیستم په ټولیزه توګه ساده نخښنو ته ګډوله لارسیستم پوهیږي

دا لاندې لیکنه، چې الماني ژبې په مرسته لیکل شوې وګورۍ، چې د پښتو سره سرخوري او که؟ او که نه نو په ګډه یې راسمولی شو.

د غونډالو جوړښت

غونډالې د ژبې د توکو له یوځای موخه-ور یو ځای اینښوولو څخه جوړیږي.

.

. د ځنو ژبنیزو توکو ۱۰ .

ګډوله غونډالې- پیلونه

یوه ګډوله غونډاله له دوه یا ډېرو پوره غونډالو جوړه ده، چې هغوي یو د بل سره تړلي ، سم اندیز خپلواکې غونډالې دي، چې ګډه موضوع لري او تړنویونو،، او،، او همداسې ،،یا،، سره تړل کیږي. دا ډول غونډالترنه تنظیم شوې (بنستغونډاله یا اصلي غونډاله) تړنه بلل کیږي. تړنویونه (د بېلګې په توګه یا، او) سرې منظمکوونکي تړنویونه بولي.

بېلګه: او

ketabton.com - The Digital Library

سپین له ننګرهار څخه راځي. خوږه له خوست څخه راځي..

سپین له ننګرهار څخه راځي او خوږه له خوست څخه راځي

زیات وخت د دوه غونډالو منځ کې یوه سم اندیزه تړنه شته وي یا شتون لري.

په لاندې بېلګه کې دویمه غونډاله د لومړۍ غونډالې له پاره یو لامل دی او لومړۍ غونډاله د دویمې غونډالې یو سم اندیز پسې رتلنه یا پرلپسې ده.

بېلګه: پرلپسې(تعقیب) – لامل

هغه نه راځي. هغه ناروغ دی. د دوه غونډالو سم اندیز ګډاړیکوالی د دوه تړنویونو له لارې جوړیږي. سړی کړی شي د یوه سم اندیز دلیل-پرلپسې-اړیکې د بېلګې په توګه تړنویونه (ولې) چې، له دې امله، ، ځکه چې) و کاروي.

بېلګه:

دا(ولې) چې: هغه نه راځي، دا (ولې)چې هغه ناروغه دی

له دې امله: هغه ناروغه دی، له دې امله هغه نه راځي.

ځکه چې: هغه نه راځي، ځکه چې هغه ناروغه دی.

.

.

. د ځنو ژبنیزو توکو ١١ .

تړلشوې غونډالې د یوې کوما له لارې سره بېلیږي (ما ،، ، ،، بېلېد نخښه بللې. تړنویونه لومړۍ او یا دویمۍ غونډالې پورې اړه لري. هغه دا غونډاله ،، په نخښه،، کوي. سړی کړی شي د ځنو تړنویونو له لارې(د بېلګې په توګه ځکه چې(د غونډالو لړۍ پرلپسې سره بدلې کړي، د ځنو سره نه) د بېلګې په توګه داچې، له دې امله).

بېلګه: ځکه چې

ketabton.com - The Digital Library

هغه نه راځي، ځکه چې هغه ناروغ دئ.

ځکه چې هغه ناروغ دئ، هغه نه راځي.

بنسټغونډال – او ځنګيز غونډالتړنه

تړنويونه د کړنې يا کړنځای ټاکي. د کړنځای ټاکنې پسې سړی کړی شي د سم انديز غونډالتړنې دوه اريز- يا اصلي ډولونه سره بېل کړي:

لومړی داچې تړنه، چې په هغې کې کړنه په يوه غونډاله کې په اخر ځای کې ولاړه وي(که غواړئ: ځاي په ځای وي). د تړنې دا ډول ځنګيز غونډالتړنه بلل کيږي يا سړی دا ډول تړنه ځنګيز غونډالتړنه – يا نيممنظمه تړنه بولې. تړنويونه سړی نيممنظمه تړوني بولې.

بېلګه: ځکه چې(ځنګيز غونډالتړنه= کړنه په پای کې)

هغه نه راځي، ځکه چې هغه ناروغ دئ.

په الماني ژبلار کې.

دويمه تړنه، چې په هغې کې کړنه يا کړنوی، چې د هغې سره په دواړو غونډالو کې په نورمال تړنځای ۲ کې ولاړ وي. دا تړنه ادوربال(يا ارجمله) تړنه بلل کيږي.

الماني يې:

(Beispiel: *deshalb (Hauptsatzverbindung = Verb in Position 2*

.

.

.Er ist krank, *deshalb kommt* er heute nicht

که دا پورته په الماني ترتيب وژباړو، نو وبه ليکو: .

په سمه پښتو کې: دا په پښتو کې هم ورسره بلد ځای کې راځي .

ketabton.com - The Digital Library

بېلګه: له دې امله:

هغه ناروغ دی، له دې امله هغه نن نه راځي.

الماني ګرامر کې:

بېلګه:

Beispiel: *denn (Hauptsatzverbindung = Verb in Position 3)*
.Er kommt heute nicht, *denn* er *ist* krank

په پښتو کې دا هم په هغه د پښتو ګرامر ور سره بلد ځای کې راځي.

بېلګه: هغه نن نه راځي، دا چې (ځکه چې) هغه ناروغ دی.

په پښتو کې،، دا چې،، او ،،ځکه چې،، زما په اند همغه یو ډول دي او که څنګه؟

تړنوییزې ویېنې یا افادې

سړی کړی شي د غونډالو یو سم اندیزه تړنه د تړنویونو له لارې ووایي یا افاده کړي. له دې سره یوه برخغونداله نومیزه کیږي او په یوه تړنوییزه ویېنه یا فاده کې په یوه غونډاله کې ورګډیږي.

بېلګه: ځکه چې – له دې امله چې

څنګیزغونډالتړنه: ځکه چې(دا چې) هغه ناروغ دی، نن نه راځي

تړنوییزه ویېنه: د هغه د ناروغتیا له لامله څخه هغه نن نه راځي.

.

تړنوییزه ویېنه کې په غونډاله کې د کوما له لارې بېلیدنه نه راځي.

دا د پیل راوړنه دې تر دې ځایه پورې بس وي.

ketabton.com - The Digital Library

--- په ژبه کښې د سم یا موخه-ورپېژند لرنې څخه پرته توکلې وییونه مه وراچوی، لکه ،، کچه،، چې ګومان مې دی و پېژند ته یې د مور. لیکوالان هېڅ پام نه کوي و سرک ته هم کچه ور اچوي او لیکي:،، د سرک په کچه،،، دا به نو څه شی وي، یا همداسې په دولتی، کلیوالي او رسمي کچه. ستره لیکنه ورباندې شته.

--- په ژبه کښې هم چې جوړښت یې سم اندیز دي، سم اندیزې لیکنې هم اړیېنې دی. دا دې یواځې د ژبپوهان دنده هم نه وي.

د بېلګې په توګه: که ولرو: سړ. کال تر تولو ډېر انګور شوي دي. پر دې باندې باید هرڅوک وپوهېږي، چې دا څه نه وايي. یا ر ډېره برېده. ډېر بری نه شته، خو ډېر برېدونه شته.

هیله: په لیکه چې تکرار شته، د هغې کتل و ما ته ښه برېښي، هیله ده ر سره ونه څورېږي.

ـ

ـ

ـ

ـ

ـ

ـ

ـ

ـ

پیل: پښتو یوه ابرګاتیو ژبه ده

ketabton.com - The Digital Library

دا چې پښتو يوه اېرګاتيو ژبه ده، له دې سره، چې دا مې پوره تر توانه پورې دلته ښوولې- د ژبلار سره سم- ، نو د پښتو دا تراوسه پورې ژبلار، نوره بايد پوره او په همدې موخه لوريزه شي او د ژبپوهانو مخه بايد ورته راواړول شي. د ما په ښوولو او ښووندول کښې به بدلون راشي، خو دا يوه ايرګاتيو ژبه ده او ژبلار يې هم د ايرګاتيو ژبې دی، په دې کښې به څوک څه ونه شي ويلی، نو

راځئ، پښتو په همدې لور معياري کړو او وده ورکړو.

پښتو يوه اېرګاتيو ژبه ده او په دې چې څوک ونه پوهېږي، د پښتو ژبلار پر لار باندې هم سم – يا ------هېڅ- نه شي پوهېدلی. دا به سره په ګډه وښايو.

يادونه: زه په پښتو ژبه کښې کوم لاسوند نه لرم، خو دا څه چې زه ليکم او يا مې تر اوسه پورې ليکلي، دا د ښونځي له سويې څخه جګ نه دي، نو ګومان مې دی، لاسوند به ورته اړتيا ونه لري او که داسې نه وي هم، نو دومره اخلاق به ولرم، چې هيوادوالو ته به د ما په اند يو ناسم څه نه وړاندې کوم او نه به پر دې ليکنو باندې څوک زوروم او يا به له چا سره سيالي کوم او يا به مې موخه ځانپالنه وي.

په دې به بيا هم ټينګار وکړم، چې د پښتو ژبلار پرته له دې، چې و پوهېږو پښتو يوه اېرګاتيو ژبه ده، بله لار نه شته او پرته له دې به يې سمه څېړنه ناشوني وي، چې ما په خپلو ليکنو کښې ښوولې او پوره روښانه کړې او دا له څو لارو څخه، چې په ژبلار باندې دا لارې تکيه دی.

څو پلونه و مخ ته ځو يا څو موضوعات په ګوته کوو، چې که دلته مې غزولې ليکنه پرې نه لروده، خو په نورو ليکنو کښې مې شته:

١ – د ا ښوونه، چې پښتو اېرګاتيو ژبه ده:

پر دې باندې بايد هر ژبپوه وپوهيږي او همداسې يې بېرته ژبپوهنيزه ور کړي. ٢ – په همدې بنسټ پښتو – چې مور يې ليکو- ترانزتيو ورب نه لري او همداسې سبجکت او ابجکت او اکتيو او پاسيو هم نه لري.

ketabton.com - The Digital Library

دلته باید ګډ فکر وشي، دا و ما ته اړیین بریښي، خو اندول یې هرو مرو شته.

۳ – د کړنویيونو ګردان یا بڼه-بدلون په پښتو کښې نه شته

۴- د نوموییونو بڼه-بدلون په پښتو کښې نه شته

۵ – د خویوییونو بڼه-بدلون په پښتو کښې نه شته

۶ – پسځاینیوي یا اړیکوییونه او دنده یې اړیکي دي: لپاره، څخه،سره، کره ...

یادونه: پښتو مخځاینیوي یا پرېپوزېشنونه نه لري.

۷ – مورفېونه. هغه غوره یې: پوهېدنوړوني له، تر، پر.. او پوهېدنغزوني یا سفېکسونه

۸ - اړیکتیینګووني او همدا یې دندې دي. ما د مخه حالت بللی اود موږ ژبپوهانو، که داسې کله رایاد کړي وي، نو پېر یې بللي، خو د دندې له مخې دا د وییونو په منځ کښې اړیکې تېنګوي، چې له همدې امله یې دا نوم کېدی شي.

د موږ یوه ستره ستونځه نابلدتیا ده، چې دا د ژبې وروسته- پاتېوالی دی او هر څه یې را ته ستونځمن کړي دي، خو دا چې له خپلې ژبې او د هغې له وییونو سره بلد یو، ورسره بلدېدل یې دومره ستونځمن نه دي. اول پرېپوهېدل، بیا بلدېدل.

پښتو ژبه ډېرې ځانګړتیاوې لري، نو له دې امله له نورو ژبو څخه سخته او د پېچلي ژبلار لرونکې ژبه ده، چې دا د ما په لیکنو کښې روښانه کوم..

له الماني سره یې پرتله کوونه

زه غوښتوني دا لاندې الماني په پښتو نه ژباړم.

الماني ژبه څلور کاز، کاسوس یا بڼه یې اړیکتیګووني case & Kasus لري، بڼه بدلیزی یا فلکتیرن کیزي او له پښتو سره یې پرتله کونه:

یادونه: له الماني پسې بیا پښتو راځي.

den <u>Nominativ</u>, 1. Fall, Wer/Was-Fall

ketabton.com - The Digital Library

لومړی:په پښتو کښې دا د کړوني اړیکتیڼګووني. د څوک، چا، څه. دلته ګوره نومیناتیو نه شته. دلته کړوني دی. دلته ګوره دا پوښتنځاینیوي درې دي او دا هم د اوسمهال لپاره. دا په وروسته لیکنه کښې روښانه شوی.

دویم: د نه کړوني اړیکتیڼګووني. دا په درې ډوله دی:

دویم ۱ : د پرېکړوني اړیکتیڼګووني. چا، څوک، څه. دلته ګوره چا او څوک ځایونه سره بدل کړي دي. وروسته روښانه کیږي.

دا ګوره پرېکړوني دی، چې الماني یې نه لري.

den Genitiv, 2. Fall, Wes(sen)-Fall

دویم۲ : د خاوندوالي اړیکتیګووني. د چا، د څه. دا په پښتو کښې هم لرو.

den Dativ, 3. Fall, Wem-Fall

دویم۳ : د داتیو یا اړیکوییونو حالت. له-، په-،پر- و- تر-. ترچا، تر څه، په چا، په څه او ..... دا هم په پښتو کښې لرو، خو دلته له پسېځاینیو، څخه، سره، کره، او پسې سره، ګورو چې پښتو مخځاینیوي نه لري.

den Akkusativ, 4. Fall, Wen/Was-Fall

اکوزاتیو حالت: پښتو اکوزاتیو ژبه نه ده

په لاندې کښې یې په الماني ژبې بېلګه

“.Die Frau gibt ihrem Bruder den Hut ihres Mannes„

Die Frau das Subjekt (im Nominativ),gibt(transitiv verb) *ihrem Bruder* das Dativ-Objekt (= Ergänzung im Dativ), *den Hut* das Akkusativ-Objekt (= Ergänzung im Akkusativ) und *ihres Mannes* das .(Genitiv-Attribut (= Ergänzung im Genitiv

ketabton.com - The Digital Library

.

پښتو يې: ښځه(کړونې(دا په الماني کښې سبجکت(په نوميتاتيو کښې) دی)) و ورور ته(داتيو يا د اړيکوييښو اړيکتينګووني دی) د هغې(خاوندوالی) د مېړه(خاوندوالی(دا په الماني کښې اکوزاتيو وو او په پښتو کښې خاوندوالی دی) خولې(پرېکړونی یا شی) ورکوي(کړنويي، چې کړونی او پرېکړونی لری).

په يو ځه، چې يو ځه و سرته رسيږي، نو هغه پر يو ځه باندې کړنه ده او هغه ځه نو بايد پرېکړونی وي. داسې ښه نه برېښي، دا ،،ورکوي،، بايد د ترانزېتيو ورب انډول کړنويی وي، چې له کړوني سره پرېکړونی ولري.

دا د کړنوييونو لکه، ځم، خورم، د –م سره غزونه د نومويیونو اړيکې د غونډالې و توکو ته د هغوي د روښانه کولو لپاره غزوي.

يادونه: په دې ليکنه کښې مو دې لاندې ځه ته ګوته ونيوله، چې پښتو نوميناتيو نه لری، خو موږ په پښتو بيا کړونی لرو او کله، کله يې همداسې د اکوزتيو پر ځای باندې نه کړونی او همداسې د اکتيو او پاسيو لپاره، همداسې د ترانزيتيو ورب لپاره په پښتو کښې کړنوييونه لرو، چې هغه کړوني او پرېکړوني لري.

ګورو، چې دا د کړنوييونو غزونه يواځنی ده.

دا به بيا لنډ وڅېړو، چې و ما ته پوره غوره برېښي.

له اېرګاتيو ځخه ژبلاريز ځه پوهېږو؟

اېرګاتيو د ژبو له هغې ډلې ځخه ده، چې هغه نوميناتيو او اکوزاتيو زبې نه وي؟

دا نو ځنګه نوميناتيو او اکوزاتيو ژبې نه دی؟

ketabton.com - The Digital Library

روښانونه يې: دا د ما ژبپوهنې يا دلته په لومړۍ برخه کتاب کښې روښانه دي، خو دا چې دا تر يوې پولې پورې ستونځمنه ده، نو دا به هم لږ وڅېړو او دا دې هم په ياد وي، چې همدلته په همدې کتاب کښې مې په يوه نابلده او روښانه توګه ښوولې ده.

.   پښتو يوه ايرګاتي   ١٨   .

په پښتو ژبلار کښې دا په اړيکتيينګوونو کښې روښانه ده، خو دې د الماني کاسوس Kasus دا دوه اړيکتيينګووني به يې داسې لږ روښانه کړو.

Wer; was

کاز يا کاسوس، چې پښتو يې اړيکتيينګووني دي تر اوسه پورې د پښتو ادبياتو کښې داسې منظم نه دې څېړل شوي. د ما په کتاب کښې شته او دا د سم ليکلو لپاره ډېر اړيين دی.

د دې پورته دوه نومځاينيو ته موږ درې پوښتنځاينيوي لرو: څوک، چا، څه، چې دا د هغوي په څېر نوميناتيو نه دي او کړوني دي.

پښتو دوه اړيکتيينګوني، کېز يا کازوس لري: رېکتوس او اوبليکوس يا کړوني او نه کړوني، چې دا هم د پښتو د ژبپوهانو کتابونو کښې هېڅ نه دي څېړل شوي.

دا چې زه په الماني ژبه پوهېږم او هغه مې وتونژبه هم ده، نو دا خپلې غوښتنې به يې د الماني ژبې پر بنست باندې يا له پرتله کولو سره وښايم، چې دا يا لماني يوه ايرګاتيو ژبه نه ده او په يوه يادوه بېلګو سره به يې هغه بېلوالی وښايم:

پښتو چې ايرګاتيو ژبه ده، نو نوميناتيو اواکوزاتيو ژبه نه ده.

که موږ ولرو:

(Er(1) hat(2) mich(3) geschlagen(4

دا پورته د الماني ژبلار پر بنسټ باندې يوه اکوزاتيو غونډاله ده، اېر(١) نوميناتيو او ميښ (٣) او اکوزاتيو ابجکت دی، چې په پښتو کښې نه شته، نو ژباړه يې د داسې لږروښانونې

سره: ګيشلاګېن(۴) (د شلاګېن ورب،، تېر وخت) ترانزيتيو ورب دی چې سبجکت او اکوزاتيو ابجکت لري. سبجکت چې نوميناتيو دنده لري او ابجکت اکوزاتيو دنده لري.

ketabton.com - The Digital Library

بیا: پښتو سبجکت، ابجکت او له دې سره نو ترانزیتیو ورب هم نه لري

د الماني پښتو ژبلاریزه ژباړه یا ښه یې اندول:

هغه زه ووهلم.

. پښتو یوه ایرګاتیو ۱۹ .

په پښتو کښې ،،هغه،، کړونی دی. دا په دې پوهېدنه چې نومیناتیو نه دی(موږ په پښتو کښې دوه کړوني لرو: زه او ما، چې دواړه په بېلابېلو وختونو او له بېلابېلو وییونوسره بل ډول کارول کیږي)، ،،زه،،، د اوس وخت لپاره پرېکړونی دی او نه اکوزاتیو. ګورو چې ،،وهل،، هغه کړنوی یا بوختوالیوی دی، چې کړونی او پرېکړونی لري. موږ دلته دا کړنویي ترانزیتیو نه لیکو، دا هغه کړونی دی، چې کړونی او پرېکړونی لري.

یوه بله بېلګه یې له الماني څخه.

(Für(1) mich(2

په پورته کښې (۱) اکوزاتیو مخ-اړیکوی یا مخځاینیوی دی او (۲)اکوزاتیو نومځاینیو دی.

پښتو یې: د ما لپاره.

په پورته کښې ،، د ،، پوهېدنوړونکی مورفیم، په ،، د ما،، کښې و ،، ما،، ته د خاوندوالی پوهېدنه وړې او ،،لپاره،، پسېځاینیو دی یا اړیکویي دی. ګورو چې د ،، د ما لپاره،، د خاوندوالي اړیکتینګوونی دی.

ګورو، چې د دواړو ژبو ژبلاریز تو پیر یې څومره دی.

نو د دې د پوهېدني لپاره باید د ژبې په کورنۍ وپوهېږو، چې د اېرګاتیو له کورنۍ څخه ده.

له درې یا فارسي ژبې سره یې پرتله کونه:

زه د فارسي پر ژبلار باندې نه پوهېږم، خو په څه چې پوهېږم او ستونځې یې، نو هغه به داسې وښایم:

تو مرا(یا ما را) زدي.

ketabton.com - The Digital Library

زه به دا د فارسي ګرامر(؟) له مخې او یا دا درې ژبې څوک یې چې ژباړي -او ستونځې همدلته دي- وژباړم.

تا ما ته ووهل، ځکه چې دوی نه پوهیږي یا ودې ته یې پام نه ویی یا نه شي کېدی، چې پښتو دوه کړوني لري. خو اوس به یې د پښتو ژبلار سره سم وژباړو:

. پښتو یوه ایرګاتیو ۲۰ .

تا زه ووهلم.

ګوری کړوني په پښتو کښې زه او ما دي او د دې لپاره په درې کښې یو من (د ما اند) او په نورو ژبو لکه انګرېزي او الماني کښې هم یو شتون لري، نو اوس به دا ،، زه،، دی ځنګه و ژباړي د ،،را،، پر پښتو پوهېدنه باندې نه پوهیږي یا یې پام ور ته نه شي کېدی.

که اوس له پښتو څخه، تا زه و وهلم، نو څنګه به یې په درې و ژباړم؟....

وروسته به پر دې باندې یوه غزولې لیکنه وکړم، که وخت اجازه راکړه.

ما پر دې باندې نسبتآ ځان ښه پوه کړی، ځکه چې زه په الماني پوهیږم او الماني یوه نه اېرګایو ژبه ده، چې دا اوس یې پر ژبلار باندې هم پوهیږم، له دې امله و خپلو ستونځوبیو ته رسېدلی شم. ژبه په رېښتیا سره یو ستونځمن ریښه ده.

په اړیکټینګوونو کښې د کړونو او نه کړونو پوښتنوییونه:

پوښتنه: د کړونو: څوک، چا،څه.

د نه کړونو : د پرېکړونو: چا، څوک، څه

د خاوندولي: د چا، د څه. دلته ګوره ،، څوک،، نه شته او نه ،، زه،، شته دی.

د داتیو: له چا، له څه. په چا، په څه، پر چا، پر څه، تر چا، ترڅه، و چا، و څه.

دلته پوښتنه دا پورته ،،د، له، پر، په، تر، و او نور. دا نو پوهېدنوړونکي مورفېمونه دي، چې د ،، چا،،، چې د تېر مهال لپاره کړونی او د اوس مهال لپاره پرېکړونی دی

ketabton.com - The Digital Library

پو هېدنه یې پر نه کړونو و د چا، د څه، له چا، له څه ، پرچا، پر څه، او و نورو ته وړل کیږي. یا دا هغه نومو ییونه دي، چې د ،، ما ،، پو هېدنه یې، چې کړونی او په اوس مهال کښې نه کړونی دی و ، د ما، له ما، پرما ... ته یې د نه کړونو پو هېدنه وړې ده.

په دې پسې نو بیا پسېځاینیوي یا اړیکوییونه- لپاره، څخه، سره، کره، پسې، پورې، باندې، کښې، ته او که نور وي- راځي .

.

. پښتو یوه اېرګاتي...پېل ٢١ .

دا کېږ(کاز)، کازوس یا اړیکتیېنګوني جوړوي یا د دې اړونده اړیکویونو دنده یې بیا په اړیکتیېنګوونو کښې روښانه کړې ده:

دا اړیکتیېنګوونې تل د غونډالو په منځنی برخه کښې ځای نیسي.

--- دا هم ـ لکه چې ومو لیدل- هرو مرو نه ده، چې موږ دې د هرې بلې ژبې پو هنیز وییونه ولرو، خو باید ښه وڅېړل شي، چې اړونده یې میندلکېدی شي.

دا لاندې به د ومخ ته لیکنې څه تکرار او څه ورزیاتونه وي، خو داسې په بل ډول ده او و ما ته یې هغه د لیکلې بلډولوالي او لوستل یې و ما ته کټور بربښي. په زړه پورې ده.

-- پښتو یوه اېرګاتیو ژبه ده. پېل

دا چې په نورو ژبو او په پښتو کښې له دې سره د موږ ژبپوهان سوچبوچ نا بلده دی او دا به دلته په ګوته کړم، چې موږ په پښتو کښې ټولې ستونځې هم- له دې سره د نابلدتیا له امله - لرو، نو دا به لږ ښه وڅېړو او دا به د خبرو منځ زړی یا منځټکی وګرځوو:

له اېرګاتیو څخه ژبلاریز څه پو هېږو؟

ketabton.com - The Digital Library

یوه پیل یادونه۱: دا به په داسې یو ډول وښایو، چې دا ښوونډول به یې همداسې نابلد وي، لکه خپله دا د څېړلو څه، خو پوهوړ دي.

-- په هره ژبه کښې هر ژبتوکی یو پېژند لري او په بنسټ یې دنده پېژندل کیږي، بېلګه یې راوړل کیږي او باید راوړل شي.

پېژند:

اېرګاتیو ژبې د ژبو له هغې ډلې څخه دي، چې هغه نومیناتیو او اکوزاتیو ژبې نه وي.

دا نو څنګه نومیناتیو او اکوزاتیو ژبې نه دی؟

روښانونه یې:

ګورو چې خبره تړوله په کاسوز یا کاز case & kasus کښې ده. ما دا د دې نوم له دندې سره سم اړیکنیوونی یا ښه یې اړیکتینګوونی بللی، چې دا یې تیکتاک خوی یا کارونځای دی. دا چې پښتو نومیناتیو او اکوزاتیو ژبه نه ده، نو هرو مرو له اړیکتینګووني سره مو سر او کار دی.

لومړی به د الماني ژبې کاسوس داسې لړ یا د کړو:

۱ – الماني ژبه چې د اېرګاتیو ژبو له ډلې څخه نه ده، څلور کاسوس یا اړیکتینګووني لري: بې له څېړنې

نومیناتیو، جینیتیو، داتیو او اکوزاتیو.

د کازوس سره سم یا له دندې سره یې سم په الماني کښې نوموېوونه فلکتیرن کیږي یا بڼه بدلیږي او دا نوموییونه غوره کوي یا داسې دي:

Ich; mein, mir, mich

دا د الماني نوموییونو بڼه بدلېدنه ده، چې موږ یې په پښتو کښې دا بڼه بدلېدنه نه لرو

ketabton.com - The Digital Library

--- دا د کازوس یا اړیکتیینګوونو غوره دنده ده او داسې و مخ ته ځو:

--- و به ګورو چې د Ich لپاره چې نومیناتیو دی، پښتو اړوند دوه نومځاینیوي لرو:

زه او ما، چې د کارولو دندې د ما د ژبپوهنې په کتاب کښې پر ورسره بلده توګه باندې روښانه دي.

-- و به ګورو چې د mein لپاره پښتو اړوند ،،زه،، نه لرو او ،،ما،، یې لپاره لیکلی شو، خو د پوهېدنبدلېدنې سره، چې د،،ما ،، پوهېدنه باید بدله شي او دا د کړونی او پرېکړوني ،، ما ،، نه وي یا د هغوی سره ،، ما ،، نه وي یا ښه یې: چې هغه کړونی او پرېکړونی یواځې،، ما ،، نه وي. دلته نو باید د ،، ما ،، دنده د یوه مورفیم له لارې څخه یا پر مرسته باندې بدله شي، چې دا مورفیم ،،د ،، دی او دا ،، د ما،، کیږي، چې خاوندوالی دی.

-- و به ګورو چې د mir لپاره پښتو اړوند،،زه،، نه راځي او،،ما،، یواځې نه شو لرودی، ځکه چې ،، ما ،، کړونی دی، نو باید یو څه وي، چې دنده یې له کړوني او پرېکړوني څخه ونه کړوني ته راواړوي. پوهېدنوړنه.

---- دا به ګوره ښه په پام کښې ونیسو، چې پر دې باندې به نو موږ دا زه، ما د پښتو د اړیکتیینګوونو لپاره څنګه برابروو او ایا د اړیکتیینګوونو سره سم دا د پښتو نومځاینیوو لپاره څنګه ترتیبوو یا ښه یې ترتیبیږي؟

په دې هکله په پښتو لیکنو کښې تر اوسه پورې هېڅ - یا هېڅ بریالی او سمه څېړنه نه ده شوې، نو له دې امله هم لږ نابلده او ستونځمنه ده او سره منل هم همدومره ستونځې لري او ما هم ورته له هغې بلدې لارې څخه یوه بله د روښانه-کولو لار هم (هغه بل ډول یې د ما په بل کتاب کښې شته یا به دلته هم راوړل شوې وي)غوره کړه

پر ترتیب باندې دلته به د ، زه،، یا ،،ما،، لپاره دا راوړم:

دا نه څېړم، خو دا چې پښتو ولې نومیناتیو او اکوزاتیو ژبه نه ده، دا به لږ روښانه کړو:

یوه پر المانی باندې یا د الماني اکوزاتیو غونډاله:

ketabton.com - The Digital Library

Ich schlage dich

په پورته کښې Ich سبجکت، schlagen ترانزیتیو ورب او dich اکوزاتیو سبجکت دی.

که موږ دا پورته غونډاله په پښتو وژباړو یا یې اړول ولیکو، نو لیکو:

د اوس مهال لپاره.

--- زه تا وهم.

د تېر مهال لپاره:

(Ich(1) habe(2) dich(3) geschlagen(4

د پورته غونډلې لړ روښانونه:

(۱) نومیناتیو یا سبجګت، (۲) د تېروخت مرستندوي کړنوی، (۳) اکوزاتیو ابجکت او (۴) ترانزیتیو کړنویی دي.

د ا به پروا ونه لري، که دلته هم راوړو، چې په پورته غونډله کښې دا اصلي د غونډلې وییونه شته. دا به وروسته روښانه شي.

د الماني ژبلار سره به سر او کار ونه لرو، خو د پښتو به روښانه کوو.

د پورته الماني غونډالې پښتو پوهېدنه:

---- ما ته ووهلې.

له همدې ځایه څخه به هرڅه په پام کښې نیسو.

--- موږ په پورته دواړو غونډالو کښې، کړونی، پرېکړونی او کړنوییونه لرو، چې خپله دا نومونه یې د الماني له نومونو سره پوره توپیر لري.

ګوری الماني همهغه سبجکت دی او ابجکت لري د ترانزیتیو کړنوي سره او له دې امله دا الماني غونډاله اکوزاتیو ده. دا سجکت او ابجکت پر پښتو باندې یا په پښتو کښې اړول

ketabton.com - The Digital Library

يې کړوني او پرېکړوني دي او ترانزيتيو پر پښتو باندې هغه کړنويی دی، چې کړونی او پرېکړونی لري. دلته دې د پوهېدلو پوره پام وشي.

--- دا د پښتو غونډالې، نو د ژبلار له مخې کړوني دی. نو په پښتو کښې د اړيکټينګوونو

پېژند:

--- پښتو دوه کاز، کازوس يا اړيکټينګووني لري: رېکتوس(ولاړ يا کړونی) او اوبليکوس(پروت يا نه کړونی)

کاز يا کاسوس، چې پښتو يې اړيکټينګووني دي تر اوسه پورې داسې منظم يا پر دې توګه باندې يا هېڅ نه دې څېړل شوي. د تکرار بخښنه دې وي.

دا چې دا ډېبېبر غوره دي، نو که لږ ورسره ډېر تم شو هم بده به نه وي:

.

پښتو ژبه دوه اړيکټينګووني لري

لومړی: rektus کړونی اړيکنيوونی يا اړيتينګوونی.

دويم: oblikus نه کړونی اړيکنيوونی يا اړيتينګوونی:

دويم۱ : پرېکړونی اړيکنييونی يا اړيتينګوونی

دويم ۲: نه کړوني اړيکنيووني يا اړيتينګوونی:

دا دويم ۲ هم دوه دي:

دويم۲۱ : د خاوندوالي اړيکنيوونی يا اړيتينګوونی.

دويم ۲۲ : د اړيکوييونو اړيکنييونی يا داتيو اړيتينګوونی:

ketabton.com - The Digital Library

لومړی: کړوني اړیکټینګوون: دا چې ښه ورباندې و پوهېږو، له دې څخه د مخه لاندې یادونه:

لومړی غوره یادونه: پښتودوه ډوله کړنوییونه لري

۱ ـ هغه کړنوییونه، چې یوائې کړونی لري یا هغه وییونه چې کړل کیږي یا: یو څوک یې کوي.

یادونه: دا د خبرو ده، چې دا به درې وي یا دوه، خو زه اوس د دوه-وو پلوی یم.

لکه: کړوني: زه ځم، زه لاړم....

۲ – هغه کړنوییونه چې د کړوني برسېره پرېکړونی هم ولري یا یو څوک پر یو څه باندې څه کوي. لکه: زه تا وهم. ما ته ووهلې.

یوه غوره د کړنوییونو له پېژند څخه:

کړنوییونه په پښتو کښې ښه بدلېدنه نه لري او د دې ښه بدلېدني اندول یې د سفېکسونو یا هغه پښتو یې پسې تړلی، چې د د ندې له مخې ما پوهېدنغزوونی او کاروني له مخې

هداسې دی، بللي، ځکه دا د نورو وییونو سره چې راځي، نو پوهنه یې غزوي او دلته د کړنوییونو پوهېدنغزووني دي. دا پوهېدنه یې چې غزیږي، دا بنسټوییونه دي.

اوس راځو و لومړي اړیکټینګووني ته:

دې لاندې ته به هم همدلته پام وکړو:

موږ په پښتو کښې د نوموییونو د یوګڼ لپاره دوه نومځاینیوي لرو، چې دا یې د نورو ژبو سره پوره توپیر لري:

لومړی کس:زه، ما.

دویم کس: ته، تا.

ketabton.com - The Digital Library

دریم کس: هغه، هغه، هغې.

کله، کله د ه پر سر باندې یو ګوډی الف راځي، چې ما تراوسه پورې یا کله نه دي لیکلی.

---او د ډېرګڼ لپاره لرو: موږ، تاسو، هغوي....

یادونه زه به زه او ما د لیکنې د لنډونې لپاره راونیسم.

د اړیکتېنګوونو یا کاسوسcase; Kasus پیل:

په دې لیکنه کښې داسې په نابلده توګه و مخ ته تللی یم، خو فکر په دې کې وکړی، چې څنګه مې دا د پښتو اېرګاتیووالی ښوولی.

موږ له کازوس یا اړیکتېنګوونی څخه و مخ ته ځو او دا په پښتو کې دوه دي، چې همدلته به و ښوول شي. ۱ – کړونی. ۲ – نه کړونی: دا هم دوه دي: ۲ ۱ پرېکړونی. ۲ ۲ نه کړونی او دا هم دوه دی ۲ ۲ ۱ د خاوندوالي اړیتېنګوی. ۲ ۲ ۲ : د داتیو یا د اړیکوییونو اړیکتېنګوونی.

لومړی: کړونی:

.

<u>. یوه غوره د کړن ۲۷ .</u>

--- د اوس او تېر مهال لپاره: له هغه کړنویی سره، چې پرېکړونی نه لري: زه ځم، زه لاړم. پام دې وي، چې دا دنده یواځې ،،زه،، و سر ته رسوي.

--- د تېر مهال لپاره کړنوییونه، چې پرېکړونی لري: زه منه خورم، ما منه وخوړه.

یادونه۱ :

په پورته کښې ګورو، چې د اوس مهال لپاره ،، زه،، کړنوی راځي او د تېر مهال لپاره ،، ما ،، ، چې دا ،، ما ،، به وروسته هم مل وي د مورفېمونو له لار څخه، چې هغه پوهنوړونکي دي او اړونده پوهېدنه به و نوموییونو ته یووړل شي.

ketabton.com - The Digital Library

يادونه: دا يادونه راته همدلته اړيينه برېښي، چې غونډلې بايد پوره وليکل شي او نه يواځې پوه وړ او نيمې.

پښتو خو د موږ ژبه ده، که کومه غونډاله نيمه وليکو، نو هم پوهېږو، چې موخه څه ده. لکه: ځم. دا به لومړی کس وي، خو دا پوره غونډله نه ده. د کړنوي څخه يواځې غونډاله نه جوړيږي.

هره غونډله لږ تر لږه له دوه وييونو يا ژبتوکو څخه جوړه، چې نوموی يی دی او کړنوی.

هغه کوچنۍ غونډاله کښې بايد د کړنويي سره کړونی وي، لکه: زه ځم او همداسې له ،،وهم،، سره. له دې سره بايد کړونی او برېکړونی وي، که نه! نو بيا دا ناپوره غونډاله ده. زه وهم او نه يواځې ،،وهم،،.

دويم اړيکټينګوونی، کاز يا کازوس :

دا له هغو کړنوييونه سره راځي، چې کړونی هم ولري. دا له نامه څخه هم څرګنده ده.

اوس مهال: ته ما وهې.

تېر مهال: تا زه ووهلم

.

.

يادونه: ګورو، چې په کړوني اړيکټنګووني کې زه د اوس مهال لپاره کارول کيږي او ،، ما ،، د تېر مهال لپاره، خو په پرېکړوني کښې په څټ د اوس مهال لپاره ما او د تېر مهال لپاره زه راځي.

يادونه: موږ د نه کړونو اړيکنيوونو يااړيکټينګوونو لپاره دوه څه ته اړتيالرو، چې هغه به يي د مخه و څېړو او دا دوه اړيکټينګوونو کې به دا په ياد ولرو، چې،، ما ،، په يوه کښې د تېر مها لپاره کړونی او بل کښې د اوس مهال لپاره پرېکړونی دی، نو دا ،، ما،، په نورو

ketabton.com - The Digital Library

اړیکټینګوونو کښې داسې خپلواکه دنده یا هغه لرلې پوهېدنه نه شي لرلی، چې هغه یوائې د کړونو او نه کړونو لپاره یې لري. دا دي:

پېژند- مورفېم د ژبپوهنې یوه غوره کلمه ده او د مورفولوژي(د وییونو د جوړښت او بڼې پوهنه) جوړښتبرخه ده. دا کلمه د زړې یوناني له *morphē* (مورف= بڼې) څخه رابېله شوې ده.

لند: مورفېممونه یا پوهېدنوړوني: موږ د پوهېدنوړونې لپاره ځانګړي مورفېمونه لرو او دا دي: د ، له، په، پر، تر، و، چې دا ،،د،، د خانوندوالي اړیکنیووني لپاره دی یا راځي او دا نور د پسېځاینییو- یا داتیو اړیکټینګوونو لپاره کارول کیږي یا له هغو سره راځي.

پسې ځاینیوی (پوستپوزېشن) یا ښه یې اړیکوییونه: دا د دندې له مخې د اړیکو لپاره کارول کیږي، نو د دندې یا د خوي له مخې ځکه اړکوییونه بلل کیږي

دا دي: لپاره، مخامخ، څخه، سره، کره، پسې، باندې، پورې، کښې،ته او تر.

د خاوندوالي اړیکټینګووني لپاره: لپاره، مخامخ. او دا نور یې د اړیکوییونو اړیکټینګووني لپاره راځي.

او س دا دوه۲ اړیکټینګوني:

د خاوندوالي اړیکټینګیووني: دما لپاره، د ما مخامخ

دویم ۳ اړیکټینګووني: د اړیکویونو اړیکټینووني یا داتیو – لپاره: څخه، سره، کره، پسې، باندې، پورې، کښې،ته-

که نور وي، هغه دې بیا نور ژبمینه-وال ولیکي- کارول یې:

--- له هغه څخه(سره، کره، پسې)

--- په هغه کښې.

--- پر هغه باندې. پرما پورې، لکه پرما پورې ختې نښتي.

ketabton.com - The Digital Library

--- تر هغه پورې.

-- - و هغه ته

یادونه او ډېره اړینه: د دې ،،تر،، وزر پرېکړی، دا پرته له داسې ځای څخه، چې یو څه پای مومي، په بل ځای کښې یې راوړل پوررررره ناسم دي.

--- و ما ته.

یادونه: له دې سره مو دا هم وښوله، چې دا ،،له، تر، پر...،، او نور یې پرېپوزېشنونه نه دي او په دې یادونه کښې غوره دا هم ده، چې پښتو ژبه پرې پوزېشنونه نه لري.

دا به هم په پام کښې ونیسو، چې دا دلته راغلي فونېمونه چې و نومویيونو ته پوهېدنه وړي، هر یو یې لکه دلته چې لیکل شوي، د خپل اړونده اړیکوییونو سره راځي او نه په بل ځای کښې، دا ،، تر،، یواځې د پورې سره راځي او نه په بل ځای کښې او داسې نور.

اوس به دا اړیکتینګووني د تکیه-اړ نومځاینیوو سره هم وڅېړو، خو لومړی د اینکلیتیکي نومځاینیوی، چې له دې سره هم پر منظمه توګه باندې پوره نابلد یو او معیاري کار ورباندې نه دی شوي.

اړیکتینووني یا کازوس د اینکلیتیکي او پروکلیتیکي نومځاینیوو سره:

پروکلیتیکي:

لومړی: کتاب مې-، دې -، یې واخست

دویم ۱ : سپین مې وهي.

.

. اړیکتینګووني.. ۳۰ .

یادنه: دلته ګوره داد تېر وخت لپاره نه راځي.

زه سپین ووهلم.

ketabton.com - The Digital Library

دا داسي برېښی چې دا ،،دويم۱ :،، د ،، زه،، لپاره نه راځي.

دويم ۲ : سپين مې ورور دی.

اړيکټينګوونی د اينکليتيکي نومځاينيوو سره

لومړی: را، در، ور د لوريز کړنوييونو سره. راځه، درځه....

دويم -را(، در، ور) څخه(سره، کره، پسې، باندې، کښې، پورې)

له دې امله مې دا د اړيکوييونو اړيکټينوونی (هم) بللی يا بولم.

دا اوس په اينکليتيکی او پروکليتيکي يا پسې تکيه-اړ او مختکيه اړ نومځاينيوي

يادونه: په پښتو کې د موږ ستونځې تولې همدلته دي، چې پرې غږېدلي يو:

بېلګې:

۱ –زه له هغه څخه (سره،کره، پسې...) لاړم.

۱۱- زه ور څخه(سره، کره، پسې) لاړم.

لرو: له هغه = ور

۲ - تر کابل پورې. ور پورې. تر کابل = ور

۳ –زه نن په کور کښې يم. په کور کښې. زه نن ور کښې يم. په کور= ور

۴ –کتاب پر مېز باندې پروت دی. کتاب ور باندې پروت دی. پر مېز= ور

۵ – پر ما پورې. راپورې. پر ما =را

۶ – و سپين ته. ما و سپين ته وويل. ور ته وويل. و سپين = ور

بيا لنډ: (له ما، له تا، له هغه...تر ما...، پرما...وما،..) = (را، در، ور).

ketabton.com - The Digital Library

له دې سره مو دا وښوول چې: له، تر، پر، و، په.... بل څه نه دي پرته له مورفېمونو څخه، چې د نوموییونو یا و یو بل څه ته پوهېدنه ورړي، چې اړیکنیوونو سره سمه پوهېدنه ولري. دا هم پوره نابلد څه دي، خو بنسټیز او پرلار دي، چې پوهېدنه یې ساده ده.

اړیینه یادونه: د پښتو په زیاتو ادبیاتو کښې لولو، چې په پښتو کښې، په ځانګړې توګه اړیکوییونه نه لیکل کیږي یا پرېښوولکیږي یا ور څخه تېرېږي(زه یې په رښتیا درته وایم، چې پر ،،حذف،، باندې نه پوهېږم، چې څه ته به وایي، خو دومره پوهېږم، چې یو څه دا د ما له لیکلو څه څخه به وي. بخښنه دې وي)

دا دمخه تېر به په یاد کښې لرو او اوس بېرته ځو و هغې د الماني غونډالي ته.

Ich habe dich geschlagen

موږ له دې سره وښوول، چې پښتونومیناتیو ژبه نه ده. اوس راځودې ته دا کړنویی ګرداني حالت geschlagen په الماني ژبه کښې ترانزتیو بللکیږي او دا یې ځوی دی، چې سبجکت او ابجکت لري. دا د پښتو انډول یې نو څه دی؟

دا د پښتو انډول یې کړنویی دی، چې کړونی او پرېکړونی لري.

اوس به دا په یوه بله الماني غونډله کښې وښایو، چې دله ته هم د خاوندوالي حالت په ګوته کوي او د خاوندوالي اړیکتینګوونی دی.

لرو: Dieses Buch ist für mich

دا د mich ځاینیوو په پښتو کښې ،، د ما ،،دی. ،، د ،، مورفېم او ،، ما،، کړونی ته پوهېدنه ورړي. الماني اکوزاتیو ده او پښتو د خاوندوالي غونډله ده.

دا کتاب د ما لپاره دی.

ګورو، چې دا یوه د خاوندوالي اړیکتینګووني غونډاله ده.

موږ څه وکړل؟

ketabton.com - The Digital Library

موږ له دې لیکنې سره دا وښوول، چې پښتو یوه اېرګاتیو ژبه ده.

لنډ بیا: اېرګاتیو ژبې هغه دي، چې نومیناتیو او اکوزاتیو ژبې نه وي.

پښتو یوه اېرګاتیو ژبه ده.

د ویبونو نه لیکل او پوهنیز څه چې پښتو یې نه لري.

لږ ګوته به دې ته ونیسو، چې په پوهنو کښې د پښتو ویبونو له پرېښولو یا نه کارولو سره دا ویبونه ورکیږي او د دې لیکنې بله هغه غوره برخه به داوي، چې څه مو د نورو ژبو یا الماني په پرتله ژبه نه لري او څه سم نه دي، څېړل شوي.

پښتو یوه لرغونې ځوانه ژبه ده. ځوانه ځکه ده، چې پښتو، ګومان مې دی، له ۱۹۶۴ ز ک (؟) څخه راپه دې خوا په افغانستان کښې رسمې او ملي ژبه منل شوې ده، خوله هغې څخه وروسته یا تر اوسه پورې داسې غښتلې نه ده پیل شوې.

بله ستونځه دا ده، چې د پښتو په ټولو پوهنو آن په پښتو کښې هم، دې ژبې – د هیواد د لومړۍ ژبې په څېر- خپل پوهنیز ځای نه دې نیولی.

هو! ګورو، چې ټول پوهنیز ویبونه، هغه د ژبې پوهنیز ویبونه مو هم په پښتونه دې او په ژبه کښې مو د پښتو ویبونه لږ برېښي، دا له دې امله، چې د موږ د لیک لوست خاوندانو خپلې زدکړې په پښتو نه وې کړې او دا لړۍ لا تر اوسه پورې لږ یا ډېره همداسې روانه ده. که په کومه پوهنیزه لیکنه کښې پښتو نومونه ولیکي، نو د موږ پښتانه دې هم تورنوي، چې یا ژبه ستونمنځه کیږي او یا د نورو نا پښتنو لپاره پوهنه هم وربانډې ستونځمنه کیږي. موږ ګورو، چې موږ هغه ډېر ساده نومونه هم په پښتو نه شو منلی. زه پر دې باندې ځکه پوهېږم، چې زه ګورم، یواځنی کس یم، چې په ځانګړې توګه پوهنیزې لیکنې مې هم په پښتو کوم، د سمون کونتنیونه په دې کښې نه شته، خو د پښتو په نومونو نه پوهېدل یا ځان نه پوهول یې هغه ستره ستونځه ده یا و دې نورو ته کله، کله د خندا برېښېدل . ما له خپل ځان سره دا پرېکړه کړې، چې تر کېدونکې پولې پورې به زه خپلې لیکنې په پښتو کوم او همداسې له خپلې پرېکړې سره رېښتونی پاتې شوی یم. زه دا خبرې نه غزوم، ودې ته راځم، چې اوسنۍ موخه مې څرګنده کړم، چې پښتو پوهنیزه ده او پر پښتو باندې پوهنیزې لیکنې کولی شو.

ketabton.com - The Digital Library

-- پښتو ژبې په دې لنډ او نه پوره ورته چمتو شوې وخت کښې پوره وده کړې او دا تر اوسه پورې د پښتو استادانو برکت او نه ستړی کېدونکی هلې ځلې دي.

-- مورږ په پښتو ژبه کښې او په ځانګړې توګه ګرامر یا ژبلار کښې پوره ستونځې لرو، چې د دې لپاره د چا د نه کار کولو ملامتیا نه شته، ګوته مې ورته ونیوله، چې د مورږ د مشرانو کار په دې لار کښې نه هېرېدونکی او نه ستړی کېدونکی وو او دی.

ما هم له شلو کالو ښخه را پر دې خوا باندې ځان د ژبې یا له ژبلار سره بوخت کړی او په دې ترڅ کې مې د لسو کتابونو په شاوخوا کښې – د پښتو ګرامر او اړوند- لیکلی، چې اخرنی کتاب مې دا دوه میاشتې د مخه چاپ شوی او له یوې اونی راپه دې خوا په

ketabton.com کښې هم د لیدلو لپاره خور شوی، چې د ما په اند ژبلاریزې ستونځې په کښې له توان سره سم پوره اوبی شوي دي او دا هلته کتل کېدی شي.

دې ته به ګوته ونیسم، چې د ما کتابونو منځپانګه – د ژبلارې هم- د نورو ژبپوهانو دکتابونو له منځپانګې سره پوره توپیر لري. زه له دې لیکنې سره لنډ و تاسوته هغه ښه وړاندې کوم، چې په ژبه کښې شته، خو دا تر اوسه پورې نه دې لیکل شوی، یا ورته پام نه دی شوی او یا ورته پام نه شو کېدی.

زه به هغه ښه دلته و تاسو ته وړاندې کړم، چې په ژبلار کښې باید وي، خو هغه تر اوسه پورې نه دې لیکل شوی، پرته د ما له لیکلو ښخه.، چې

یادونه: د ما لیکنې په پښتو دي، دا به د ګرانو لوستونکو لپاره یوه ستونځه وي، خو که ښوک یې د وربادنې پوهېدلو مینه لري، نو ساده – دا چې په پښتو دي - وربادنې پوهېدلی شي.

له پیل ښخه یې رانیسو، بې له شننې، شننه یې د ما د ژبپوهنې په اخرنې کتابتون کښې کتلی کېدی شي، زه هم خبرو ته وخت پوره لرم.

یادونه: په لیکنه کښې دا پېژندونه نه – یا سم نه دې ورکړشوی، د اړونده ژبوییونو د کارولو موخه هم نه ده روښانه یا هغه خوي یې، چې دا کړنوییونه ورڅخه پوهېدلی شي.

ketabton.com - The Digital Library

-- هرڅومره چې یو څوک په بله ژبه و پوهیږي، د خپلې مورنۍ ژبې ځای نه شي نیولی.

. د وییونو نه لیکل آو.. ۳۴ .

په مسلکي یا رېښه-اړونده وییونو کښې خپلې ژبې ته مه شا کوئ. په هیڅ پوهنه کښې او په ځانګړې توګه پښتوپوهنه کښې هم په خپله ژبه کښې و خپلو وییونو ته مه شا کوئ.

ما شمېرپوهنه، فزیک، پښتو ژبه، هوښیارو وېناو، فلسفه او ټولیز سم اند کښې کتابونه لیکلې او ژباړل. دا مې په پښتو لیکلي او که ګورئ یې او پام ورته وکړئ، دا مې په پښتو لیکلي. که خپله ژبه په مسلک یا رېښه کښې ونه کاروو، نو دا مو د ژبې له کار څخه د لوېدلو او له منځ څخه د تللو هغه ساده، لنډه او هرو مرو لار ده. هر څه د ځان او خپلې ژبې لپاره کوئ او د بل چا و ژبې ته د زیان رسولو اجازه نه شته.

--- دا چې پښتو یوه اېرګاتیو ژبه ده، دا د مور ژبپوهانو په پام کښې نه ده نیولې یا و پام ته نه راتلله.

--دمور د پښتو لیکوالانو د ژبنیزو او نورو غوره وییونو پېژندونه روښانه نه دي ور کړي.

--- دا باید همدلته په یاد راوړو، چې په ژبه کښې هر وی یاژبتوکی یو پېژند لري او په بنسټ یې دا بیا یوه کارونه یا ښه یې، دنده لري او بېلګې یې راوړلکېدی شي.

--کړنوییونه، بوختوالي وییونه یا مهالوییونه: کړنوییوونه په پښتو ژبه کښې ښه بدلېدنه نه لري، خو دا کړنوییونه دا دنده له سفېکسونو یا پسې تړلو، خو ښه یې **پوهبدنغزوونو** سره پوره کوي.

--نوموییونه: په پښتو ګښې نوموییونه ښه بدلېدنه نه لري. روښانونه یې په اړیکتینګوونو کښې راغلي.

-- خویوییونه: په پښتو کښې خویوییونه هم نه ښه بدلیږي، خو جګیږي د ښه، ډېر ښه، خوراښه او خورا ډېر ښه سره.

د مور د پښتو ژبلار کښې د مور ژبپوهان دا ستایېننومونه بولې، خو داد ستایېنوییونو یا خویوونو سره توپیر لري او د څېړنې موخه یې خویوویونه دي

ketabton.com - The Digital Library

یادونه: په الماني ژبه کښې د درېواړو ښه بدلېږي.

-- په پښتو ژبه کښې پرېپوزېشنونه یا د مخه اړیکوییونه نه شته. دموږ لیکوالان هغه څه چې پرېپوزېشنونه بولي، ناسم دي او هغه پوهېدنوړونکي مورفېمونه دي.

-- په پښتو کښې موږ یواځې پوستپوزېشنونه یا پسې اړېکوییونه لرو.

-- په پښتو کښې پرېفېکس یا مختړلی، خو ښه يي و مخ ته پوهېدنغزووني نه لرو. خو اړونده پسې تړلي پسې پوهېدنغزووني لرو، چې له دې امله به یې پوهېدنغزووني و بولم.

-- په پښتو کښې د مورفیمونو په هکله ډېرې لیکنې شوي، خو د سم پېژند او د کارونو دندې یې هېڅ نه دې روښانه شوې.

-- موږ د پښتو ژبې ژبلار لپاره دوه ډوله هغه غوره او روښانه دنده لرونکي مورفېمونه لرو، چې هغه مو هرو مرو ډېر په کار راځي او دا یواځې د ما په کتاب کښې کتل کېدی شي او یا یواځې د ما څېړنه شته او باوري ده.

-- پوهېدنغزوني او پوهېدنوړوني مورفېمونه.

-- پوهېدنغزووني سفېکسونه یا پسېتړلي، چې د مورفېمونو یوه ډله ده .

-- په پښتو ژبلار کښې سم یا پوره د کاز یا کازوس – چې د پېژند له مخې دا اړیکټینګوونکي دی - څېړنه نه ده شوې، چې د موږ د پښتو لیکوالانو نا سمونونه ټول یا هغه ډېر یې له همدې امله دي.

-- موږ پښتو لیکولان په دې نه پوهېږو، چې پښتو یوه ابرګاتیو ژبه ده، نو په دې هم نه پوهېږو، چې پېژند یې څه دی.

-- موږ پښتانه ژبپوهان یا ډېر یې په دې نه پوهېږو، چې پښتو پرته له ځانیزو نومځاینیو څخه کلیتیکي- یا تکیه اړ نومځاینیوي هم لري. دا مختکیه-اړ پسې تکیه-اړ نومځاینیوي، دا د موږ ژبپوهان د ناتوانه، لوریز او ځنې نورو نومونو لاندې لیکي، خو دا چې دا یوه ګډه دله ده، پر دې باندې نه پوهېږو.

ketabton.com - The Digital Library

زه چې د ژبپوهنې کتابونه ګورم، پوره ورسره زوریږم، دا......

لنډ: پښتو دا څه نه لري؟

. له ويونو څخه .... ۳۶ .

--- د کړنوييينو بڼه-بدلون.

--- د نوموييونو بڼه-بدلون.

--- د خويوييونو بڼه-بدلون.

--- پرېپوزېشنونه يامخ-اړيکوييونه يا و مخته اړيکوييونه.

--- پرېفېکسونه، و مخ ته تړلې يا مختړلی.

د دې په پام کښې له نه نيولو يا نه لرلو سره پوره ناسمونونه و رامنځ ته کيږ.

څه په پام کښې نه دي نيول شوي يا نه شو نيولکېدی؟

پوهېدنوړونکي مورفېمونه يا ناسم ور څخه پوهېدل او اړيکتينګوونکي. پوستپوزېشن او دنده يې، چې پوهېدنغزونه ده. رېکتوس او اوبليکوس.

په پښتو کښې د دې پورته په کوته شوو پېژند او کارونه يې تر اوسه پورې نه دې پېژندل شوييا يې پېژند نه دی رکړ وشوی او تولې يا هغه ډېرې ستونځې هم خوندي لري.

له وييونو څخه تېرېدنه نه شته(څه تکرار لري)

په پښتو غونډلو کې له وييونو څخه تېرېدل ژبلاريز نه دي. بل ډول تکرار، خو ګټور.

د موږ ډېر يا ټول ژبپوهان او ژبمينه وال په دې اند دي، چې ګوندې پښتو کې د ځنو وييونو ويلو او ليکلو ته اړتيا نه شته او کېدی شي ورڅخه تېر شو (حذف ؟؟؟).

راځی ، چې دې ته لږ فکر وکړو، چې په پښتو کې له وييونو تېريدی شو او که نه؟

ketabton.com - The Digital Library

--- د پيداښت پر بنسټ باندې يا - له لورې څخه: دا چې ژبه پيداښتي ده، نو له پيداښتي پيداښت څخه خو تېرېدل د پيداښت سره په مخامخوالي کې دی.

دپيداښت سره سم د پښتو وييونو څخه تېرېدل، نو له دې امله ناسم دي.

:

. په پښتو کښې له ..... ۳۷ .

--- دې ته دې پام وي، چې ژبه د مشورو او ګوتپورته کونو له لارې نه ټاکل کيږي، ځکه چې پيداښت نه ټاکل کيږي، دا دي، چې څنګه دي. کله هم چې يو څه د مشورې له لارې شوي، ناسم شوي، نو ناسم او پوره ناسم شوی، چې بېلګې يې ډېرې دي، خو دوه به يې له تاسو سره شريکې کړم.

١ – ژبپوهانو غوښتل، چې ګوندې د عربي مايع لپاره به په پښتو کې څه نه وي، هغه ته يې اوبلن نوم وټاکه، چې اوس هم دمورړ ليکولان يا له راديو-تلوېزيون د تښتېدوني يا غاز لپاره اوبلن واورم، پوره زورېږم او همداسې يې د ستاندارد، سويه او ستحې لپاره د کچې کارول، چې دا هم ناروا دی، کارول او د دوي ټاکل پوره ناسم دی. سړی له دې څخه داسې بايد وپوهيږي، چې دوي پر دې باندې نه پوهيږي. ما ته به ډېره بخښنه کوي، زه په رښتيا د خپلو پښتنو پوهانو ډېر درناوی کوم، خو دلته نو بل څه وليکم؟

هغه څه چې بهيږي، بهېدونکي دي. دا تل لرو اوستاندارد او سويه نه د کچوني څه لري، او له دې امله ورته نه کچون اله او له همدې امله نه کچيږي. دامې يوه ورځ له راديو څخه واورېدل، چې ،،په جلال اباد کې د کابل په کچه روغتون جوړ شو،، او سمه بده راته وبرېښېده.

ما چې څېړنه په کې کړې، دا له وييونو څخه تېرېدلو ستونځې هم ټولې دپښتو په څلورم حالت کې يا ښه په ٢ ٢ ٢ اړيکټينګوونې کښې دي، چې اوس به يې سره روښانه کړو.

د دې روښانونه هم ډېره ساده او د پيداښت په مټ پوره روښانه ده.

داسې به و مخ ته ولاړ شو او له پيل څخه به پردې اړونده غونډلو باندې پيل وکړ:

لومړی:

ketabton.com - The Digital Library

-- په هغه باران وربده.

-- هغه باندې باران وربده.

-- پر هغه باران وربد

-- پر هغه باندې باران وربده

دويم:

-- په کور يم او همداسې

-- کور يم.

-- کور کې يم.

-- په کور کښې يم

-- له ما لاړم

-- د ما نه لاړ.

-- له ما څخه(سره، کره، پسې) لاړ.

ولې مور په دې پوهيږو، چې موخه مو څه ده او ولې هغه موخه بې له ژبلار له لارې څخه سمه يا نيمګړې سمه برېښي؟

ور څخه تېرېدل يا حذفول ژبلار ده او که څنګه؟

ژبلار له ژبې څخه راوزي او نه ژبه له ژبلار څخه. دې ته مو تل بايد پام وي.

لرو: له ما څخه نو اندول يې راڅخه. که له ،،څخه،، څخه تېر شو، څه به ولرو.

-- ولې نو دا ستونځې تر اوسه پورې نه وې يا نه دي اوبې شوې؟

ketabton.com - The Digital Library

ژبه مو پنځه زره کلنه، خو دپوهنې دګرته دا شاوخوا اویا کاله کیږي، و دولتې ته راوتلې او دا هم داسې په نیمه نیمخوره توګه یا داسې په خویېدا، چې پخپله پښتنو یې هم د ځېړلو توان دومره نه لاره.

پوښتنه: دا ولې، چې پښتنو د ژبلاریزې ودې توان نه لاره؟

ځواب: دا ځکه چې پښتنو یا هغه ډېرو پښتنو خپلې زده-کړي له ښوونځې څخه نیولې تر پوهنتون پورې په پښتو نه دې یا نه وې کړې، نو یو څه پر ژبلار باندې هم نه پوهېدل او

سم یې و فکر ته نه شو راتللی. له دې امله مو هم په ټولو پوهنو کښې هغه ریشه-یې یا مسلکي نومونه هم په پښتو نه دي، چې دا مو د ریښه-ییزو ستونځو سره هم مخامخ کوي.

د ما بېلګه د الماني ژبې سره: پرته له فارسی او پښتو له بلې ژبې سره هم نه دې مخامخ شوې، چې په هغې کښې مخمس ته د ژباړې له مخې پنځه ګوډی وایي. خبره د بلد او نه بلد نه ده، خبره د نابلد ده او دا کېدی شي بلد شي او باید بلد شي. د فارسي له امله موږ همهغه د عربی نومونو سره بلد یو او غواړو چې – که ژبې ته مو زیان وي او که نه – همهغه وساتو، دا چې زه دا بل ډول په نورو ژبو بلد یم، ما زړه دا نه شي منلی، دا دې همداسې وي، خکه چې ورسره بلد یو.

د ما پرابلم: له یوې خوا پوهنې په خپله خوندیونه کښې ستونځې لری او له بلې خوا د نابلد پښتو ویونو سره مخامخ کېدل دوه برابره ستونځې و منځ ته راوړي.

هیله ده مرسته وکړی:

۱ – د موږ د پښتو له ستورو څخه کوم یوه ښوونځی اونورې زدکړې په پښتو کړې؟

۲- لومړی د پښتو ژبلار یا ګرامر چا په پښتو لیکلی او ایا خپلې د ښوونځي او پوهنتون زدکړې یې په پښتو یا بله کومه ژبه کړې وې.

۳ – د موږ له ستورو څخه اروابناد رښتین صیب خپل د پښتو ګرامر کتاب په فارسي لیکلی وو، دا چا، کله په پښتو ژباړلی او له دې ژبلار کتاب څخه چا د مخه د پښتو ژبلار کتاب په پښتو لیکلی؟

ketabton.com - The Digital Library

هرو مرو دې نيټه داسې نږدې که وي هم سمه ده

په هر ډول د دې شرايطو لاندې اوس هم دمور ژبې د مور د ژبپوهانو په هلو ځلو او د ډېرو ربړو پر ګاللو باندې يې دومره د پام وړ وده کړې. په هغه وخت کې د مور ژبپوهانو دومره امکانات هم نه لرل، چې پرته له عربي او په ځانګړې توګه فارسي، د نورو ژبو له ژبلار څخه کار واخستلی شي. د ژبلار لپاره خو له نورو ژبو څخه نور څه و لاس ته نه راځي، خو داپېژندونه بايد سم راواخستل شي، چې هغه اوس کېدونکي دي.

.

. تکيه اړ- او ځانيز... ۴۰ .

که تاسو د مور د پښتو ژبې ټولې د بېلا بېلو پوهنو پوهنيزې ليکنې وګورئ، نېمګړې نه، چې له ټرنوييونو او اړيکوييونو څخه پرته پښتو په کې نه شته.

مور د ژبې پر غنی کولو پسې ګرځو، خو د خپلو وييونو په ساتلو کې ناتوانه يو، چې دا د خپلو پښتو وييونو ساتل مو بايد لومړنۍ دنده وي.

له ما څخه مې تل ليکنې اوردېږي، خو لنډ داسې مخ ته ځو:

د مور څلورم حالت مو د پسېځاينيو حالت بللی او ګورو چې ستونځې په همدې کې دي، نو غواړم لومړی تازه د پسېځاينيو پېژند بيا راوړم.

پسېځاينيوي: د ښوونځي په ژبلاريزو ادبياتو کې اړيکويونه يا پسې وييونه هم بلل کيږي، يو وييډول دی، چې يو رابند ټولګی جوړوي او د منځپانګ وي او په ګرامري نښونو کې ځاينيوی شوی. پسېځاينيوي د ژبلار له مخې څخه د يوه نومولييونو ګروپ يا ډله غواړي او له دې سره يو حالت يا اړيکټينګونی ليدوړ په نخښه کوي. دا چې د نومويينو پسې ځای نيوی يا اړيکويونه راځي، له همدې امله پسېځاينيوی يا اړيکويونه هم بلل کيږي او دا يوه ډله ده، چې ځاييز، وختيز، څنګه والي، راټولونکی، سره له دې، اړيينوالی پوهېدنې

لېږدوي يا وړي او په پښتو او نور ژبو کې بڼه بدلېدونکي نه دي.لکه: څخه، سره ،کره، لپاره، پورې، کښې او نور

ketabton.com - The Digital Library

یادونه: دا لاندې لیکنه کېدی شي تکرار وي، د دېبخښنه دې وي.

تکیه اړ- او ځانیز نومځاینیوي. دا هم تکرار لري

داسې یو څه به د پسېځاینیوو یا اړیکوییونو او اړیکتینګوونو ښه روښانونه نوره هم تکرار وڅېړو. تکرار ته مه سترې کېږۍ.

له هرڅه څخه د مخه د اړیکتینګوونو Kasusپېژند: په پښتو کې دوه اړیکتینګوني لرو: کړوني او نه کړوني: ۱- کړونی. ۲ – نه کړوني. پرېکړونی، د خاوندوالي حالت او د پسېځاینیوو حالت، کاسوس یا حالت څېړي چې نومويیونه د غونډلې د نورو توکو سره څه اړیکې لري او دا نومويیونه څنګه له حالت سره ځان سنبالوي. په نورو ژبو له بېلګې څخه یې په الماني ژبه کې نومځاینیوي بدلیږي، خو په پښتو کې دا دنده د حالت مورفېمونو

نیولې، چې خپله کومه پوهېدنه نه لري، خو د نومويون سره مل ځان د حالت سره سنبالوي یا برابروي او که سموي او دا دي: ،، د ،، د خاوندوالي لپاره د نومويیونو دنده بدلون لپاره مورفېم.

،، له، تر، پر، په، و،، د پسېځاینییو لپاره د نومويیونو دنده بدلون لپاره مورفېمونه.

دې ته بیا بیا ګوته نیسم، ځکه چې زیات ناسمونونه همدلته راځي، چې دا مورفېمونه یواځي او یواځې په همدې ټاکلو ځایونو کارول کیږي او بس.

اوس راځو نومځاینیوو ته: موږ په پښتو کې دوه ډوله نومځاینیوي لرو:

لومړی - ځانیز نومځاینیوي او کاروني یې

دويم- کلیتیکي یا تکیه اړ نومځاینیوي او کارونه یې. دا نومځانیوي په رېښتوني په یوه څه پسې تکیه اړ وي او یا ان چې ورپسې سلیبش - یا نښتي وي.

ګډه کارونه او د کاره-ونو پرتله- کونه یې.

و لومړي ته : دا په دوه برخو وېشو:

ketabton.com - The Digital Library

پیل یادونه: زه به یواځې د لومړي کس نومځاینیوي یا - - لپاره نومځاینیوي وکاروم.

لومړی ۱ – یوګڼ: زه، ته، هغه،هغې...

لومړی ۲ – ډېرګڼ: موږ، تاسو، هغوي

لومړي ۱ ته: دلته د هر کس لپاره دوه دوه نومځاینیوي لرو:

لومړی ۱ ۱ – زه، چې د کړنویونو لپاره د اوس او راتلونکي وخت لپاره کارول کیږي او د هغه کړنوییونو لپاره، چې پرېکړونی نه لري، د تېر وخت لپاره هم.

زه ځم، زه لاړم، زه خورم،ما وخوړه، خو.. نور لاندې.

لومړی ۱ ۲ – ما، چې د تېروخت د هغه کړني لپاره کارول کیږي، چې پرېکړونی ولري، په دې پوهېدنه، چې دا کار په یو څه د څه د کړو سره سرته رسیږي. ما وخوړ(ه)

و لومړی ۲ ته: د ډېرګړو د کړنو لپاره دا نومځاینیوی ،، ما، موږ، ...،، نه بدلیږي.
موږ(تاسو، هغوي) وخوړل (لاړو) .

یادونه: پوښتننومځاینیوي دي: څه، چا. که موږ دلته پوښتن نومځاینیوي د زه او ما په ځای ولیکو، نو دا چا د کړوني لپاره راځي او په پرېکړوني کې نه راځي.

بېلګه: څوک څوک وهي. چاڅوک وواهه.

و دویم ته: تکیه اړ نومځانیوي په دوه ډوله دي:

دویم ۱ – د مخه تکیه اړ نومځاینیوي دي: را ، در، ور

دویم ۲ – پسې تکیه اړ نومځایمیوي:مې، دې، یې، مو(دا د موږ او همداسې د تاسو لپاره کارول کیږي)

و دویم ۱ ته- دا دوه ځایونو کې یا دوه ډوله کارول کیږي یا که له کړونو او نه کړونو سره نومځاینیوو(رېکتوس - او اوبلیکوس) حالتونو څخه و مخ ته لاړ شو، نو په دواړو کې کارول کیږي.

ketabton.com - The Digital Library

دويم ١ ١ – که دا نومځاينيوي د کړونو په ځېر وييونو و مخ ته راشي يا ورسره نښتي يا سلېښ وي، نو د کړنوييونو سره لوريز کړنوييونه په ګوته کوي، لکه راځم، راځي، ورځې، ورځي، ورځی....

بله بېلګه: راکوې، ورکوم، درکوي او نور.

و دويم ٢ ته: دا هم دوه ډوله کارول کيږي يا ښه يې په دوه حالتونو کې کارولکيږي.

دويم ٢ ١ – دا تکيه اړ نومځاينيوي تل په يوه نوم، نومځاينيوي او يا يو څه پسې تکيه وي.

که دا نوم يا دا يو څه يانومځاينيوی د پرېکړوني په حالت کې وي، نو پسې کړنه راځي يا که کړنه پسې راشي، نو دا پسې تړلی نوموېي يا څه يې پرېکړونی دی.

بېلګه: ته مې ووهلې، زه يې ګوزار کړم. هغه دې راوړ. کور مې واخست.

.

يادونه: ګورو، چې موږ په پښتو کې همدا دوه نومځاينيوي ، زه ،ما او... لرو، چې د کړوني او پرېکړوني لپاره کارول کيږي. له دې څخه داسې پوهېږو، چې د لومړي او دويم حالت يا د کړوني او پرېکړوني حالت لپاره.

دويم ١ ٢ - که ولرو: (را،در، ور)(څخه، سره،کره،پورې، باندې، ته.....)

دلته دا پوره يو حالت دی، چې کېدی شي د پسېځاينيوو حالت يې وبولو، ځکه، چې دا و مخ ته تکيه اړ نومځاينيوي، ټيک وپسېځاينيوو ته تکيه دي او نه بل څه ته.

دا اوس د ځانيزنومځاينيوو سره څنګه ليکو؟

له ما سره (څخه، کره، پسې) = را سره(څخه، کره، پسې) له دې لرو چې:

را = له ما

تر ما پورې = را پورې دلته بيا را = ترما

ketabton.com - The Digital Library

په ما کې = را کې له دې لرو: په ما= را

پر ما باندې = را باندې.له دې څخه لرو: پرما = را

و ما ته = را ته. له دې څخه لرو: و ما = را

له پورته څخه لاس ته راځي، چې: له، په ،پر، تر ، ته، باندې...... مورفېمونه دي، چې خپلواکه پوهېدنه نه لري، خو د اړونده پسې نوم یا نومځاینیوي دنده بدلوي. دلته د ،، ما ،، ، چې د کړوني او پرېکړوني لپاره په بدل ډول کارول کيږي، دلته يې دنده، له ،، د ،، سره،

چې ،، دما کور،، لیکل کيږي او ،،د ما،، د خاوندوالي نومځاینیوي کيږي او همداسې د پسېځاينيوي حالت کې هم د د ،، ما ،، دنده د (له، په ، پر، تر ....) سره په اړونده ډول بدليږي.

دا يداونه دې ورسره د نورو روښانونو له امله مل وي: که د ،، ما ،، کړنوی وي، خو دا د رېکتوس یا پرې کړوني حالت دی او که د پرېکړوني کړنوی پسې راشي، نو پرېکړونی یا

.

اوبلیکوس دی او که نه، نو دابیا د نهکړونو حالت دی، چې په اړونده ځای کښې به روښانه شي.

په پورته پسېځاينيوي اړيکتينګووني کې دا هم غوره ده، چې:

۱ - له ،،له،، سره: څخه، کره، پسې ټاکلکيږي او له څخه، سره ، کره پسې سره ،،له،، يواځنی ټاکلکيږي.

۲ – له ،،تر،، سره ،،پورې،، يو يواځنی ټاکلکيږي.(دا يو وياځنی په دې پوهېدنه چې تر يواځې هلته راځي، چې پورې يې پای کې راځي او پورې هم هلته راځي، چې تر وي ،، تر کور پورې،، بل ډول ناسم دی او بس).

۳ - همداسې له پر سره باندې او په څټ له باندې سره پر.

ketabton.com - The Digital Library

۴ - له ،،و،، سره ،،ته،، او په څټ

دا اړيين دي، چې بيا هم ګوته ورته ونيسو، چې، له، تر، په، پر، و او که نور په مدې ژبلاريزه ډله کې راځي، بل ځای کې ځای نه لري، د موږ ژبپوهان او ژبمينه وال يې دا ،، تر ،، ډېر کله ناسم کاروي.

يوه غونډله او شننه يې:

ښځه و خپل ورور ته د خپل مېړه خولۍ ورکوي.

په پورته کې ښځه کړوني، وخپل ميره ته (د پسېځاينيوي حالت پوره کونه)، د خپل مېړه(خاوندوالي حالت پوره کونه)، خولې (پرېکړونې حالت) ورکوي(کړنه).

پای لاس ته راوړنه: موږ د دې ليکنې سره داسې وښوده يا ښه يې: بيا نوره هم روښانه کړه، چې پښتو څلور حالتونه لري: کړونی، پرېکړونی، خاوندوالي او د پسېځاينيو حالت (دې ته دې پام وشي، چې څنګه ښه نومول کيږي).

يوه غوره يادونه: د موږ ډېر ناسمونونه له همدې مورفيمونو له ناسم کاروني سره و منځ ته راځي، نو ما هم لږ زيات پام و همدې ته وکړ.

اړيکتېنګووني تکرار... ۴۵ .

و دويم: ۲ ۲ ته: که ولرو: کور مې کوچنی دی، نو دا د ځانيز نومځاينيوي سره دا سې ليکو: د ما کور کوچنی دی، په دې پوهېدنه چې د ،، ما ،، سره يو بل مورفېم ،، د ،، مل شو او ،، ما ،، دنده يې بدله کړه.

د مخه مو په ليکنه کې ولېدل، چې هلته ،، مې ،، د ،، ما،، په پوهېدنه وو.

د ژبې د پيداېښت په بنسټ پوهېږو، چې لرو: د ما کور کوچنی دی. دلته خو بې له ،، د ،، څخه، چې ،، ما ،، يواځې وي، څه نه پوهېدل کيږي او ،، د ،، هم ديوه مورفېم په څېر خپلواکه پوهېدنه نه لري، نو ،، د ،، له ،، ما،، سره يو ځای د خاوندوالي نومځای نيوی کيږي (دلته دې فکر وشي، چې دا ،، د ما،، نومځاينيوی شو او که ؟؟؟؟) چې د خاوندوالي حالت اړيکتېنګوونی غوره کړ.

ketabton.com - The Digital Library

دلته لیکوچې: دما کور کوچنی دی. دا به د خاوندوالي اړیکتینګونی وبولو، چې دی.

دلته نو ،، د ،، څه شی دی او دنده یې څه ده؟

بیا: دلته ،،د،، یو مورفیم دی او کومه خپلواکه پوهېدنه نه لري، نو دنده یې باید بل څه وي او هغه داده، چې د لته د ،، ما ،، دنده بدلوي، چې دا ،، ما،، په مرسته د خاوندوالي نومځاینیوی شو او د ،، ما ،، دنده یې د کړوني څخه و د ،، د ،، سره مل د خاوندوالي – یا نه کړوني نومځاینیوي و ،، د ما ،، ته راوسته.

دا بیا روښانه په ګوته کوو، چې ،، د ،، یواځې او یواځې همدا دنده لري او بس.

دا حالتونه یا اړیکتینګووني د پوښتنو په بنسټ رامنځ ته کیږي

یادونه: دا لیکنه مې هم څه وخت د مخه لیکلې، چې دامې لا نه وو څېړلي، چې پښتو اېرګاتیو ژبه ده.

پیل یادونه: په پیل یادونه کې به دا په پام کې ونیسو، چې ما دا اړیکتینګووني د الماني له حالتونو یا اړیکتینګوونو څخه څېړلي، چې پښتو حالتونه یا اړیکتینګووني یې ورسره سر نه خوري، خو کټه مې ترې اخستې او پل په پل به په دې لیکنې کې د دې ستونځو لپاره اوبي ګورو (ستونځوبی لکه ګړوبی)

نومیناتیوNominativ (له لاتین څخه، نومونی یا نومونیز)

یادونه: دا چې پښتو اېرګاتیو ژبه ده، نو نومیز یا نومیناتیو په پښتو کښې نه شته او دا نومیز په پښتو کښې کړونی دی.

په ګرامر کې د یوه اړیکتینګووني نومونه ده، چې له هرڅه څخه دمخه (دمخه مې ناسمه،، د هرڅه له مخه،، لیکلی وو) په جمله کې د شي د نخښونې په چوپړکې دی، د دې له پاره دا هم تیپیکي یا نومه-ونییز دی چې د یوه شي د خپلواک کارونې له پاره رامنځ ته کیږي (دا په دې پوهېدنه، چې بې د بل له واکه).

ketabton.com - The Digital Library

یادنه: یوې له مخه تېرې یادونې سره موږ نومیز اړیکتېنګوونی په پښتو کې نه لرو او دا په پښتو کښې کړونی اړیکتېنګوونی دی.

لنډ: دا اړیکتېنګوونی دی، چې د ،،څوک-، چا – او څه اړیکتېنګوونی،، بلل کیږي، د یوه اړیکتېنګووني سیستم په توګه رامنځ ته کیږي، چې دا نومیناتیو – اکوزاتیوسیستم بلل کیږي.

بیا: د نومیناتیو یا د ،، څوک-،،،چا - ،، او ،،څه اړیکتېنګوونی.

موږ د ګړنو یا بوختوالي له مخې د دوه ډوله لیکنو سره مخامخ یو:

لومړی:

یوه یادونه پسې شته

سپین یا هغه وکار ته ځي

سپین یا هغه و کار ته لاړ

سپین یا هغه به وکار ته لاړ شي

سپین یا هغه و کار ته تللی وو

څوک و کار ته.......

سپین یا هغه

زه و کار ته ځم

زه و کار ته لاړم

زه به و کار ته لاړ شم.

زه و کار ته تللی وم.

دویم ډول یې:

ketabton.com - The Digital Library

زه منه خورم

زه به منه وخورم

ما منه وخوړه

ما منه خوړلې وه.

لنډه یادونه: وروسته به وګورو، د ،، زه کا رته لاړم،، په ځای به سم ،، زه وکار ته (و)لاړم،، سم ولیکو. د ژبلار او په ژبلار کې د ما د نوو میندنو په بنسټ (دا دې هملته (همهغلته) وکتل شي).

دا همداسې د دویم کس له پاره ته او تاسې راځي او د ریم کس له پاره هم هغه او هغه راځي(په دې دریم کس کې لیکنه یو ډول ده، خو د ویلو څخه بربښي، چې لومړی ه څرګنده یا روښانه ه ده او په دویم کې بیا دا پڅه ه ده او که بل ډول یې بولی. هغه زور او زورکی مې ښه نه راځي، چې په پښتو کې نه شته)

یعنې په دریواړو کسانو کې یې توپیر یو ډول دی، چې د کړنې پرته یې په څو کړنو کې پوښتنومځاینیوی هم بدلیږي، نو له دې امله دا د څه - ، چا- او څه حالت دې.

مور و کار ته ځي.

څوک و کار ته ځي؟ ځواب: مور

کالیمینځی خرابیږي.

څه شی خرابیږي؟ ځواب:کالیمینځی

یادونه: و ماته هم دا نومونه توکلې د لیکونې (قلم) خولې ته راځي.نه پوهیږم،،چې دا اله، چې کالي پرېمینځي،کالیمینځی، کالیمینځونی یا کالیمینځونکی وبولو. او که نه،نو کالي مینځلو اله. څنګه مو چې خوښه وي.

د کاسوس رېکتوس او کاسوس اوبلیکوس کارونه

ketabton.com - The Digital Library

یادونه: دا لاندې څېړنبرخه نیمګړې ده، خو وروسته په نورو لیکنو کې پوره شوې.

کاسوس رېکتوس د نومیز او اکوزاتیو حالت لپاره د اوسمهال لپاره کارول کیږي. یوه ځانګړنه شته او هغه داسې ځانیز نومځاینیوو کې اوبلیکوس د المانی و اکوزاتیو ته کارول کیږي. کاسوس اوبلیکوس تل کارول کیږي، که یو ادپوزېشن په نوم تکیه کوي. ځانګړنې په پوستپوزېشنونو کې شته، چې ،، کې، باندې، ته، د پاسه، زیات په رکتوس کې وکارول شي. کاسوس اوبلیکوس د تېروخت بڼه کې نومیز حالت کې هم کارول کیږي.

یادونه: دلته دې اندونه سره ګډ شي. دا څېړنه بل ځای کې پوره څېړل شوې.

دا نسبتي وی و پسې ځاینیوی یاپوستپوزېشن ،، ته،، ته یو اوبلیک دی. د المانی داتیو څنګه والي ته انډول دئ او له دې سره د پوست پوزېشن په څیر د موخه لور (چېرته) دنده لري.

بیلګه: و کور ته ځم.

پرمېز *(اړیکتینګوونی)* باندې *(اړیکوی)* د انګورو *(خاوندوالی اړیکتینګوونی)* له جنډې *(اړیکتیګوونی)* څخه *(اړیکوی)* انګور *(نوم)* له ځان*(اړیکتینګوونی)* سره *(اړیکوی)* وتا*(اړیکتینګوونی)* ته *(آړیکوی)* دروړه.

ګورو، چې دا مې تر اوسه پورې سنترپوزېشنونه بلل، چې ناسم دي او دا پر، په او نور چې راځي، دا د اړیکتینګونو مورفېمونه دي، لکه ،،د،، د خاوندوالي مورفېم.

دلته ټول اړیکویونه پسې ځاینیوي یا پوستپوزېشنونه دي.

د موږ ستونځې له ژبلار سره چېرته دي؟

موږ په رښتیا په خپله ژبه کې ډېرې ژبلاریزې ستونځې لرو. ما چې خپل څه باندې دوه کاله د مخه لیکلي وو، اوس و ما ته په ځانګړې توګه په حالتونو کې ډېرې ستونځې لیدل کیږي، چې په اوسنیو لیکنو کې مې سمې کړي.

ما لیکلي وو: زه باغ ته ننوتم. باغ نوم دی. دا حالت ،،باغ ،، کړوني دی. ،،ته،، پسې ځاینیوی دی، نو باید چې له نوم څخه د مخه د دې پسځاینیوي اړونده مورفیم ورزیات

ketabton.com - The Digital Library

شوی وي، چې غونډله سمه شي او هغه د یوه ،، و ،، له نوم سره د مخه باید ورزیات شي.
اوس به یې سم ولیکو: و باغ ته ننوتم. نوره به هم ښه وي یا به غونډله پوره شي، که دا زه ورزیات شي، چې ،، زه و باغ ته ننوتم،،. دوه نورې غونډلې.

پخوا مې لیکلي: باغ ته ننوتم، باغ کې ...، د باغ نه ووتم. دا کلیوالي دي، خو معیاري یا ښه یې ژبلاریزې ناسمې دي. دا به سمې داسې ولیکو: و باغ ته..، په باغ کې...، له باغ څخه...

په دې هکله مې لیکنې شته. د ما یوه هیله: که هر چا یو څه سم ولیکل، خو دا د بل چا لپاره پروا ونه لري او ودې منې او ناسمون یې تل باید سم شي.

لاندې به کلیوالي لیکنې او معیاري لیکنې سره یا ښه د حالتونو غونډلې سره په ګډه وګورو:

زه باغ ته ننوتم	زه و باغ ته ننوتم.
زه باغ کې یم.	زه په باغ کې یم.
زه د باغ نه لاړم او نور.	زه له باغ څخه لاړم(ولاړم)
د ما سره	له ما سره
په میز شته	پر میز باندې شته
ما پورې راشه یا	تر ما پورې راشه
تر ما راشه.	تر ما پورې راشه

انګلیسي نوموینه، چې د یوه اړیکتېنګوونې اړوند دي

. رګانو ژبپوهانو! مرسته.. ۵۰ .

بیا او بیا لیکم، تر منځ...، ترمخه، ... او او دا تول ناسم دي. ،،تر،، یواځې او یواځې د پسېځاینیوي مورفېشم دی، چې دا پسېځاینیوی یې ، پورې دی او له نوموي څخه د مخه راځي، چې و هغه ته پو هېدنه وړي اوبس.

دا مو هم باید په پام کې وي، چې پښتو یواځې او یواځې پسېځاینیوي لري او دا دي:

ketabton.com - The Digital Library

پورې، ته، سره، څخه، کره، باندې، کې، او نور یې تاسو ولیکئ.

ډاکتر ماخان میرزی شینواری

ګرانو ژبپوهانو! مرسته وکړئ:

زه و ټولو ژبپوهانو ته سوا ل او زاري کوم، چې ویې لولئ، په دې کښې فکر وکړئ او له ما سره یې د سمون مرسته وکړئ او یا یې را سره ومنئ.

پوهیږم، چې د داسې لیکنو سره تاسو د ما له لیکنو څخه پرته د بل چا له لیکنو سره نه یاستئ مخامخ شوي.

مونږ د مونږ په ژبه کښې ډېرې ژبلاریزې ستونځې لرو، چې ناسمونونه یې هم پر همدې بنسټ باندې دي. د مونږ ژبپوهان پردې نه پوهېدل یا تراوسه پورې نه پوهېدل، چې پښتو یوه اېرګاتیو ژبه ده او له دې امله یې هم نه شو کولی پر ژبلار باندې یې وپوهیږي. دا د ژبې ګرامر ما د دې اېرګاتیو ژبې پر بنسټ باندې څېړلی او ډېر پر زړه پورې دی.

مونږ دلته هغه زیات ناسمونونه د ،، تر ،، له خوا څخه لرو، دا هم له دې امله دی، چې مونږ د پښتو ژبې پر کاسوس، کاز یا اړیکتیني‌ګونو باندې نه پوهیږو، نو د دې ناسمونونو سره به هرو مرو مخامخ کیږو. په ژبلار کښې د ژبو د ټولو وییونو ډولونو یا ټولو ویکو لپاره د کارولو، ځانګړې لارې شته، چې د هغې له مخې سره یې د دندو پر بنسټ باندې ژبلاریز لیکلی شو.

د معیاري ژبې پېژند:

یوه معیاري ژبه کومه ده؟

یوه معیاري ژبه یوه معیاري شوې یوګونې ژبه ده، په دې پوهېدنه، هغه ژبه چې لږ تر لږه د نورو ډولونو په څنګ کښې یوه ټاکلې د یوګونې ژبې په څېر معیاري شوې بڼه ولري.

د ژبې معیار نو څه دی؟

ketabton.com - The Digital Library

د ژبې د ټولو شته کليوالي ګردودونو څخه را غوره شوی ليکدود او ګړدود دی، چې د ښوونځي، پوهنتونونو او کتابونو ليکل او پر جګه سويه(چې د موږ ژبپوهان اکادميک ژبه ورته وايي) خبرې ورباندې کيږي، د ويبونو هرډوليز کتابونه يا دکشنريګانې ولرې يا ورباندې ليکلکيږي.

معياري ژبه داسې ده او داسې بايد شي يا وي، چې د هرګړدود کسان ورباندې وپوهيږي.

کليوالي ژبې:

د کلو د ويلوو ژبې، نو د هر کلي په ګړدود خبرې دي، چې پښتو درې ستر ګړدودونه لري لکه کنداري، د لويې پکتيا او ننګرهاري ګردونونه دي. نو خبره اوس په کليوالي او معياري ژبو کښې ده او نه د معيار او ژبې کښې. دا په هرځای کښې خپلې ګټې لري او خوند. که تاسو يو تياتر يا نورې ټوکې ټکالي راواخلی، نو دا و ماته په هغه کليوالي ژبه خوند راکوي، خو د نورو کسانو او د خپلې کسانو سره چې کښېنم، هلته راته هم کليوالي خبرې خوند راکوي، خو داسې په رسمي او داسې نيمه رسمي ځايونو او که د بلې ژبې د ګړدود خاوندانو سره کښېنم، نو هلته هم بايد پر معياري ژبې باندې خبرې کوم.

پښتو، چې د پښتنو ژبه ده، بايد معياري شي او دا دنده د پښتو د استادانو دنده ده. بايد دا ژبه ژبلاريزه شي او ژبلاريزه کړي. بايد د هر ويي پر پوهېدنه باندې وپوهيږي او همهغسې ژبلاريز سم يې وکاروي، چې د ژبې نور ليکوالان او لږ تر لږه هغه د لوړو زدکړو د ليک-لوست افغانان د هغې له کاروني څخه ګټه پورته کړي، چې هغه ورته د ژبپوهانو له لورې څخه ښول شوې ژبه بېرته سمه ورکړی شي. د ژبې هر د لوړو زدکړو ليکونکی، چې دا ناسمونونه کوي، له دې څخه بايد و پوهيږو، چې نوموړی پر ژبلاره باندې سم نه پوهيږي، چې بايد د ژبپوهانو له خوا څخه ورته سمه و ښوول شي.

موږ په لاندې ډول و مخ ته ځو:

--- ژبلاريزوالی او سم-انديزوالی يا منطق

داسې پيل کوو: دلته د هغو ويوينو ناسمون په ګوته کوو، چې ژبلاريز ناسم وی او فکر ورته هم نه وي شوی او نه شو يا نه شي کېدی.

ketabton.com - The Digital Library

ګرانو ژبپوانو او ژبمینه-والو!

دا څه چې زه اوس لیکم، دا په کازوس، کاز(کېز) یا اړیکتیینګوونو کښې پوره روښانه شوي.
خو دا بیا هم ناسم کارول کیږي، چې غوښتل مې مخه یې ونیول شي.

تر ټولو لوی زیان یا سر. کال تر ټولو ډېر انګور شوې دي.

د ژبې تر ټولو کوچنی. د تاریخ تر ټولو تود اوړی.

و پورته ته پام: دا ،، تر ،، خو چې څنګه کارول کیږي، وروسته به و ښوول شي، دا له ،،
تر ټولو،، سره څه نه شته، و د ې ته دې ګران لوستونکي لږ پام وکړي، چې دا تر ټولو لوي
یا – ډېربه نو څه شی وي؟

تر ډېره یا تر ډېره بریده: دا ،، تر ډېره بربېده،، څه نه شته، ،،له ډېرو بریدونو څخه،، به څه
وي، ځکه چې برید یوګڼ دی، نو دلته بیا ډېر- چې ډېر ګڼ دی- څه نه دي ورک کړي او نه،
همداسې نه ،، تر،، او نه ،، تر ډېره،،.

لرو: ،،له وعدو تر عمله!،،

دا څه نه وایي، ځکه چې دا ،، له،، او ،،تر،، مورفېمونه دي، چې خپلواکه پو هېدنه نه لري،
خو پو هېدنه و نومویونو ،، وعدو آو عمل،، ته وړي او هغه غوره وییونه چې پسېځاینیو یا
اړیکوییونه ،،څخه،، او ،،پورې،، دي او په یوه غونډله کښې غونډالغړي جوړوي پرېښوول
شوي، چې دا ژبلاریز هغه غوښتوني څه نه وایي او نه څه ژبلاریز روښانه څه کولی شي.
نو سم یې لرو: ،، له وعدو څخه تر عمل پورې،،.

پو هېدل او سم لیکل سره توپیر لري!!! ،،تر ۵۰ ډېر ټیپان شوي دي،،.

ژبلاریز ناسم دی. تر ۵۰ پورې ټیپان کېدی شي، خو ،،تر ۵۰ ډېر،، ژبلاریز ناسم دی.

،،... سره تر لیدو وروسته ویلي،،، ژبلاریز ناسم دی.

سم یې: ،، له لېدو څخه وروسته یا له لیدو پسې(،،پسې،، هم اړیکوی یا پسېځاینیوی دی،، یا
،، تر لیدلو پورې،،).

ketabton.com - The Digital Library

- تر پښو لاندې کوي. يو څه د يو څه لاندې کيږي او نه تر لاندې کيږي.

- د نړۍ تر نيمايي زيات وګړي. سم يې: له نيمايي څخه ډېر وګړي

له مخکې تګ هم راوګرځوله. له و مخ ته تګ څخه راوګرځول

او د نړۍ په کچه د کرېکټ

و مور ته پيداښت دا ژبه ډېره روښانه راکړې يا انسانانو دا ژبه په پيداښتي توګه روښانه و منځ ته راوړې او همداسې روښانه بايد بېرته ورکړ شي. دا په ژبه کښې دا ناسمونونه داسې توکلي يا شعوري او غورنګي و منځ ته راځي يا راغلي دي.

--- ،،تر دې مخکې،،: دلته،، تر،، پوهېدنوړونکی مورفيم دی او خپلواکه پوهېدنه نه لري، دې مهال وی دی او مخکې هم څه نه شته، ځکه چې مخ نوموی دی او کښې اړيکوی دی، چې يواځې د يو څه ،،په مخ کښې،، شته.

--- تر راستنېدو وروسته: ناسم دی. سم يې: له راستنېدو څخه د مخه يا له راستنېدو پسې.(ځکه پسې هم اړيکوی دی او نه وروسته).

--- تر ځمکې لاندې: داسې څه نه شته، خو د ځمکې لاندې څه شته. ،، د ځمکې لاندې ،، دا د خاوندوالي اړيکتيينګوونی دی.

--- تر ۲۰ ډېر... ځواب ترلاسه کړی: داسې څه نه شته، خو ،،له شلو څخه،، ډېر شته او دا داتيو اړيکتيينګوونی دی.

--- وړاندې:

لولو: يو چا څو کاله وړاندې اعلان وکړ چې،...په پورته غوندله کښې دا ،،وړاندې،، موخه-ور نه دی او ولې؟

روښانونه:

ketabton.com - The Digital Library

وړاندې: یو څه له یوه بل څه څخه په څه ځاییز واټن کښې ځای لرل. دا د وخت سره هرو مرو باید سر او کار ونه لري.

د مخه: دا د وخت له مخې څخه یو څوک په یو وخت کښې له یو بل چا یا څه څخه د مخه یا د تیر وخت په یوه واټن کښې شتون لرل.

یوه بېلګه: سپین هلته له ما څخه لږ وړاندې ولاړ دی، هغه له ما څخه دلته د مخه راغلی او د سین په مخ کښې ناست دی.

دلته یا د مخه لیکونکی ناسم دی او یا زه، نو دا د سم ښوونه به د چا دنده وي؟

مخکې: څه پښتو وی نه شته، خو دا ،،مخ کښې،، یې ګډ لیکل شوی.دلته خو مخ نوم دی او دا کښې پسې ځاینینیوی یا اړیکوی دی، چې په ګرامري لیکنه کښې د ،، مخ،، و مخ ته مورفېم ،، په ،، راځي، چې پوهېدنوړونکی دی او داسې یې لیکو: په مخ کښې. زه چې راغلم، ګورم، چې هغه مې په مخ کښې ولاړ دی.

هغه د ما نه مخکې راغلی. سم یې: هغه له ماڅخه د مخه راغی دی.

زه لږ د مخه راغلم، ګورم، چې هغه هلته له ما څخه یو څو متره وړاندې د دړې په مخ کښې ولاړ دی.

دلته مو ولېدل، چې دموږ ټولې ستونځې په اړیکتینګوونو کښې دي، دا ما ښه روښانه کړې دی، که په ژبه کښې لاسوند هم نه لرم، خو داسې ده او کینه به سره د زړونو څخه و باسو. غوره مو د ژبې سمول او سم یا په معیار برابر لیکل باید موخه وي او نه سیالي.

--- څنګه پوهېږو، چې یو څه نوم یاخویوبی دی؟

،،له دې مخکې نن پنجشنبه له فرانسې نه د بنګله دېش پلازمېنې ډاکې ته له رسېدو سره سم،،

له دې څخه د مخه نن پنجشنبه له فرانسې څخه د بنګله-دېش پلازمېنې و ډاکې ته ......

ډېرو ګرانو او منلو ژبپوهانو!

ketabton.com - The Digital Library

که پر یو څه باندې غواړی، څه ولیکې او یا یو څه را ته سم کړی، هیله ده، لیکنه مو روښانه او پر پوهنیزه دلایلو باندې ولاړه وي. دا چې داسې هم کېدی شي، دا یوه پوهنیزه وینا نه ده.

پښتو یوه ځانګړې یا ډېره ځانګړې ژبلار لري

--- پښتو د کړنوییونو بڼه بدلېدنه نه لري.

د پښتوکړنوییونه د پسې تړلو یا پوهېدنغزوونو سره غزیږي. خورم، ځو او نور

--- ببنتو د نومولییونو بڼه بدلېدنه نه لري.

او پر ځای باندې یې د خاوندوالي او د اړیکوییونو په ځای کښې د نوموییونو پوهېدنه له مورفېمونو، د، له، پر، په، تر، و سره وروړل کیږي ....

--- پښتو د خویوییونو هغسې جګېدنه لکه الماني یې چې لری، نه لري او خوییونه یې په ډېر، زښتډېر او خورا ډېر سره جګیږي.

--- ناسم ورننوتلي څه -لکه نوري ژبې هم؟- نه منې، ژبلار یې ډېر روښانه، خو ستونځمنه ده، چې د ژبې څخه پرته و سم-اند یا منطق ته هم پوره اړتیا لري، لکه سړ:ال تر ټولو دېر انګور شوي دي. دا غونډاله هېڅ نه وایي، چې دلته باید له ژبلار څخه پرته لړ منطقي فکر هم وشي، چې ،،تر ټولو،، څه نه شته ژبلاریز او نه څه پوهېدنه لرې

چې د تېرې جنورۍ پر ۲۰مه سپینې ماڼۍ ته د ټرمپ له راګرځېدو راهیسې له نوموړي سره د لیدو لپاره واشنګټن ته ځي.

،،له مکرون سره تر کتنې وروسته،، ژبلاریز ناسمه ده
سمه یې: ،، له مکرون سره ،،له کتنې څخه،، وروسته یا له مکرون سره ،،تر کتنې پورې،،.

،، نوموړي مخکې ویلي و،، ژبلاریز ناسم ی او

سم یې: ،، نوموړي د مخه ویلي وو یا له دې څخه د مخه ویلي وو،،.

د بي بي سي د یوې لیکنې د یوې برخې و سمون ته یو وړاندیز:

ketabton.com - The Digital Library

دا د نوکانو په منځ کښې د ما لیکنه ده، چې دا مې ژبلاریز سمه کړې ده.

تمه (هیله) وه چې سږ کال به (د) مونیخ امنیتي کنفرانس تر ډېره (تر ډېره(یواځې څه نه وایي) ګومانه پورې یا پر ډېر ګومان باندې) پر دوو شیانو (باندې) څرخي: لومړی دا چې (و) روسیې ته له تسلیمېدو(څخه) پرته (په)اوکراین کې جګړه څنګه (و) پای ته رسېدای شي او دویم دا چې اروپا څنګه د خپلو دفاعي لګښتونو (و) زیاتولو ته اړتیا لري.

خو د دغه کنفرانس تر ټولو (تر ټولو څه نه شته، نو ډېر-، خورا ډېر) جګپوړی امریکایی ګډوال(ګډونوال)، مرستیال ولسمشر جي‌ډي وېنس، له دوی (څخه) پر یوه موضوع (باندې) هم تم نه شو.

هغه برعکس د بریتانیا په (پر) ګډون(باندې) د واشنګټن پر متحدانو (باندې) راوګرځېد او (پر) تونده ژبه (باندې) یې (په) دغو هېوادونو کې د ناسمو او غلطو مالوماتو د خپراوي (خپرولو) او د بیان ازادی محدودېدو په (پر) تړاو (باندې) (له) څرګندونو سره ټول استازي حیران کړل.

دا ۲۰ دقیقې چې هغه پکې (په دې کښې) وینا وکړه ډېرې عجیبې وې او (په) تالار کې د حاضرو استازو لخوا (له خوا څخه) په (پر) ډېره چوپتیا (باندې) بدرګه شوې.

یادونه: ۱ – پوهېدل او سم لیکل سره توپیر لري.

۲- په پورته کښې ،، د ، له، په، پر، تر،، مورفېمونه دي، چې پوهېدونړونکي (دلته د ونوموییونو ته بله پوهېدنه وړي) دی او ،، څخه، سره، کره، پسې، کې یا کښې، باندې، ته،) پسېځاینیو یا اړیکوییونه دي. دا اړیکنیوونی د اړونده مورفېمونو سره، چې له نوموییونو څخه د مخه راځي او د هغوي پوهېدنه له کړوني څخه و نه کړوني اړیکتیګوونې ته وړي.

د موږ ټول ناسمونه یا هغه ډېر یې د لاندې داتیو حالت یا په اړیکټینګوونې کښې دی.

لند یې بیا راوړو:

--- له ما-، له چا- یا له څه څخه(سره،کره،پسې).

ketabton.com - The Digital Library

.

--- تر کور -، تر چا-، يا تر څه پورې

--- پر مېز -، پر چا- يا پر څه باندې

--- په کور - ، په چا- يا په څه کښې

--- و هغه -، و چا-، و څه ته دلته دا درې غونډالبرخي ليکلشوي دي او د ،، ـ ،، د ،، ته ،، د تکرار لپاره ده.

دا پورته په پښتو کښې اړيکتينګوني دي او تل د يوې غونډلې په مځ کښې او يواځې په همدې ليکنډول راځي، بل ډول ليکل يا يو څه په دې کښې له ليکنو څخه غورځول يې ژبلاريز ناسم دي.

له چا، ترچا، په چا ، پرچا، و چا، دا نه کړوني دي او دا له، تر،پر، په، و مورفېمونه دي، چې و نومو ييونو ته پوهېدنه وړي، ځکه چې دا ،، چا،، د تېر مهال لپاره کړونی او د اوس مهال لپاره برېکړونی دی. او دا نور څخه، سره، کره، پسې، پورې، باندې، ته اړيکوييونه، چې له خپل اړونده پوهېدنبدلشوي نومو ييونو سره راځي.

داسې ليکنې لکه ،،مخکې تر دې،، يا همداسې تر دې مخکې(دا مخکې ګډوله وی نه دی دا دوه وييونه دي، مخ او کې يا کښې، نو ژبلاريزې نه دي او ژبلاريز يې، ،،له دې څخه د مخه،، ده.

مورفېمونه د، له ، په، پر، تر او و يواځې او يواځې له نومو ييونو څخه، ځکه د مخه راځي، چې و هغو ته پوهېدنه وړي او دا کړوني له اړيکتينګوني څخه و نه کړونې اړيکتينګووني ته راولي. دا پرېپوزېشنونه نه دي، پرېپوزېشنونه خپلواکه پوهېدنه لري.

په دې کښې کله، کله نه غوښتوني ناسمونونه راځي.

له چا - ، له څه څخه(سره، کره، پسې)

په چا -،په څه کښې

ketabton.com - The Digital Library

پر چا-، پر څه باندې(پورې (دا پورې د پولې پر پوهېدنه باندې نه ده))

اړيکوييونه ولې؟

دا اړيکوييونه د غونډالي له یوې برخې څخه د غونډالي له بلې برخې سره اړيکي نيسي

اړيکتينګووني؟ ولې؟

دا ځکه اړيکتينګوونه دي، چې د پوهېدنوړوني اويکې د ټيکوي د پسېځاينيوو سره.

په پوهنه کښې سړی و یوه فکرکونې ته اړ کيږي.

یو ژبنی توکی غوره دی، څومره او ولې؟

دا څه د دې څه جوړښتبرخه ده.

د الماني او انګرېزي پر څېر باندې

په څېر همدا د څېر پوهېدنغزونه ده

د ژبې د سم ليکلو مسؤليت به نو د چا په غاړه وي؟

مرسته دې وکړي، بې له قيد او شرط څخه.

،،تر دې مخکې ،،

دا پورته کليوالي وينا نه ده، پوهېدل-کېدی شي، خو وينا هم نه ده. د دې کليوالي وينا داسې ده: ،،د دې نه مخکې یا د دې نه مخ کښې،،. دا ،، تر دې پورې،، ژبلاريزه ليکل-کېدی شی. د دې موخې سمه ليکنه: ،، له دې څخه د مخه،،.

بيا هم د ژبپوهانو مرسته غوښتونې ده.

بايد و هڅېږو، چې ژبه مو ورو، ورو معياری او پر ژبلار باندې سمه وليکو!

ولې د موږ ژبپوهان له دې ناسمنونو سره مخامخ کيږي؟

ketabton.com - The Digital Library

ځکه چې موږ لا تر اوسه پورې د پښتو پر ژبلار باندې او په ځانګړې توګه پر حالتونو یا اړېکتېینګوونو یا کازcase، کاسوس Kasus باندې نه پوهېږو او تر څو پورې مو، چې دا

کار و سر ته نه ي رسولی،تر هغې پورې به د خپلې ژبې د سمو لیکنو ونه شو پوهېدلی. د دې لنډه سمه لیکنه یې داسې ده:

تر کتنې وروسته سپینه مانۍ کې

میدان وردګو کې

تر دې څو کاله مخکې لا د

مشوره: د یوه د باندني ویي لپاره، چې څرګنده او روښانه پښتو ویي نه لرو، نو باید همهغه ویي و لیکو. په ژبه کښې ښکلی او نا ښکلی نه شته، خو سم او ناسم په ژبه کښې لرو. ګرامر او ژبلاریزو لیکلو ته مو باید پام وي او د دې لپاه باید پښتو سمه ژبلاریزه ولیکو.

د ژبې مسؤلې مؤسسې مو باید د ژبې معیاري یا سم لیکلو کې له مسؤلیت سره خپلې هلې ځلې وکړي او دا هیله به د ځان له امله هم وکړم، چې کله، کله د داسې څنګیز کسان هم له پام څخه مه غورځوی.

یوه ستره هیله: د موږ ژبه باید معیاري شي او دا د یوه کس کار نه دی............

پښتو او ژبلاریزې نااوبی ستونځې یې

پښتو پنځه زره کلنه ځوانه ژبه ده.

ولې ځوانه؟

پښتو په افغنستان کښې

په افغانستان کې تر ۱۹۳۰ ز ک پورې د افغانستان رسمي ژبه یواځې فارسي وه. په هغه وخت کې د پښتنو یوه ټولنیزخوزښت بنسټ په جوړېدو(۱۹۳۱ زک) ، په (۱۹۳۲) د کابل

ketabton.com - The Digital Library

پوهنتون او په(۱۹۳۷ ز ک) کې د پښتوټولنه جوړه شوله، په ۱۹۳۶ ز ک کې د سردار محمدهاشم خان د حکومت په دوره کې پښتو دولتي رسمي ژبې ته پورته شوه، سره له دې، چې په هغه وخت کې پخپله پښتنو هم دومره پام ورته نه دی کړی. په ۱۹۶۴ ز ک د لويې جرګې لخوا پښتو سراسري ژبه ومنل شوه او ملي ژبه هم شوه.

له دې څخه داسې برېښي، چې پښتو ژبې د کار وخت- په داسې لړه سويه- له ۱۹۳۶ ز ک څخه بايد پيل شوی وي او قانونې ، د قانون له مخه يې دا په ۱۹۶۴ ز ک بيا ومنل شو، چې په دې وخت کې ورته پښتانه مشران هم داسې لړ را بيدار وو.

سرلښکر يې:

دا خپله دنده بولم ووايم، چې سر لښکر يې همهغه له اول څخه خدای(ج) بخښلی اروابناد وزير محد ګل خان بابا وو، چې د هغه وخت د واکوالو سره يې د يوه ورور په څېر اړيکې لرودې، په ژبه او هيواد مين انسان وو او د دې توان يې لاره، چې د اروابناد رېښتين صيب له خبرو يې دا ښخه د پښتو ستوري هر يو اروابناد خبيبي، اوربناد بينوا، اروابناد رښتين، اروابناد خادم او اروابناد رشاد روزلي او د وينا له مخې يې سياسي ستر ملاتړ وو، خو سره له دې هم دې ژبې لاتراوسه هغه خپل قانوني ځای په دولت کې نه دی نيولی.

د پښتو ژبې وده

له پورته څرګندوني څخه همدا لامل څرګنديږي، چې پښتو ژبه مو په هره پوهنيزه ريښه کې هم پوره ستونځې لرې د ژبې تر ژبلار يا ګرامر پورې. د پوهنيزو پوهنتون او د ښوونځي د کتابونو پښتو خونديونه نه لرو، هغه مسلکي وييونه يې ټول لا تر اوسه پورې عربي دي، چې پښتانه يې د پوهېدنې سره د پوهېدلو ستونځې هم لري، خو دوی هم په هغه وخت او لاتراوسه څه نه کوي يا څه نه شي کولی، پرته له ما څخه، چې د شمېرپوهنې څلوېښت کتابونه مې په پښتو ژباړلي او ليکلي د داسې څه فزيک سره، د پښتو د دوه ګرامرونو سره او همداسې څه نورو کتابونو سره، دا چې دا کار څنګه شونی وو، دا به په بل ځای کې وليکم (باور وکړئ او لوړه کوم، چې دا مې د ځان ستايلو له امله نه ليکم، خو د نورو يې و دې کار ته راهڅونه مې موخه ده).

ketabton.com - The Digital Library

دا هم باید په کلکه ووایم، چې په داسې حالاتو او دې لړ وخت کې، که څه هم دولتي پوره پاملرنه دومره نه ده ورته شوې، دې ژبې او د هغه وخت دموږ ستورو د نورو هغه وخت ځوانانو په مرسته دې ژبې ته پوره کار کړی.

دلته مې – له دې لیکنې سره- هغه بنسټیزه موخه په پښتو ژبه او ورسره لرلو ستونځوبیو کې ده.

. د پښتو په ژبلار کښې.... په پښتو کښې.. ۶۱ .

د پښتو په ژبلار کې هغه بنسټیزه ستونځې:

موږ تر اوسه پورې نه پوهېدلو، چې پښتو یوه اېرګاتیو ژبه ده او ما هم تر هغې وخته پورې خپلې لیکنې -چې نه وم پوهېدلی- نه وې لوریزې کړې.

زه به د موږ ستونځې په اړیکتېنګوونو (پېر، کاسوس یا د الملني فال(حالت)) کې وڅېړم او په نورو برخو کې هم د دې ستونځو لاملونه ورته دي.

دا چې ژبه مو یوه زړه ځوانه ژبه ده، نو ګرامر یې هم باید د ژبې ځوانۍ ته ورته یا ورسره ځوان وي، دا په دې پوهېدنه چې ژبلار مو له پخوا څخه راته نه دی پاتې - که وي، نو پوره ناپوره به وي- او همدا اوس مو باید چمتو کړی وي. دا چې خپل ګرامر مو لا تراوسه نه لروده او لږ تر لږه په معیاري توګه، نو باید دا ستونځې مو د نورو ژبو په مرسته اوبی کړې وی، چې هغه زیاته ونډه په کې فارسي یا عربي ژبې باید لرودې وی، ځکه چې موږ د هغه وخت ژبپوهان تولو د هر مسلک هر څه مو باید له فارسي رانیولي وی او هغه مو څه نومونه همداسې مسلکي ، چې لرو یا لرودل هغه لا د مخه له فارسي- چې د موږ یواځنۍ رسمي ژبه وه – رانیولي وي، نو د موږ د هغه وخت پوهانو ته اړین نه برېښېده یا نه پرې پوهېدل، چې د فارسي د ښه بلدتیا له امله پښتو اندول ورته ولټوي او ومومي. پښتو چې د زده کړې ژبه نه وه، خو نه دا چې نابلده بلکه پردۍ برېښېده. موږ د نورو ژبو په مرسته د پښتو ګرامر هم د پښتو د جوړښت سره سم د پښتو ژبلار ترتیبوو، خو د پښتو د نوې منځ یا میدان ته راوتلو له امله مو د پښتو ژبې سره هم باید ستونځې شته وي، چې هغه بیا د ګرامر په لیکلو کې راڅرګندیږي. په دا وروسته وختونو کې هم، که پرته له عربي مو له نورو ژبو څخه د مرستې اخستلو له امله او د ګرامر د توپیروالي له امله، ګرامري ستونځې منځ ته

ketabton.com - The Digital Library

راځي، چې زه به يې په دې ليکنه کې هغه څرنګوالي ته ګوته ونيسم او همداسې له بلې لورې موږ د پښتو ژبلار يا ګرامر د نورو پښتو ژبپوهانو له ژبلار څخه رانيسو او هغو دا کار ځکه سم نه شي کولی، چې دوي پښتو زده کړې، بې له دې، چې سم يې و ژبلار ته ورننوځي. د دې څرنګوالي ته به هم ګوته ونيسم.

په پښتو کې له حالتونو يا اړيکتينګوونو سره لرلې **ستونځې**

پيل يادونه (ځان ستايينه نه ده، خو اړيين راته برېښي، چې هرڅنګه وي لږ تر لږه ستاسو پام دې دما ليکنو ته راواړم): ما له ښوونځي څخه را په ديخوا له پښتو ژبې سره زوره

مينه لروده او اړ چې په ځلورم ټولګي کې - دامې په ياد دې، چې - د بېګانو سره بلد وم او نږدې دا اخر شپاړس کاله مې په ژوره توګه د ژبې سره کړونی کار پيل کړی او دا هره

ورځ ډېر ساعتونه، چې لاس ته راوړنه يې د دوه ژبلار کتابونو ليکل وو، په ژبه کې سمونونه (هغه وييونو ته کتنه شوې، چې موږ يې ناسم کاروو، دا له سلنې څخه نيولې، چې په پښتو ژبه کې ځای نه لري، تر اوبلن پورې، چې د ،، بهيدونکي،، په ځای يې ډېر ناسم کاروي او دا چې د سويې او معيار لپاره کچه کارولکيږي، دا مې بايد باور وي، چې د موږ ليکنوکي څوک يا ژبپوهان نه پرې پوهيږي او دا سې نور هم). د دوه ژبلار کتابونو سره مې ژب اړوند اته کتابونه ليکلي په ketabton.com کې يې ګران لوستونکي لوستلی شي او دا مې هيله هم ده، چې که دما ليکنې سمې نه وي، نو ......

اوس هغه ما ژبلاريزې لرلې ستونځې:

بېلګه به همدا له حالتونو څخه راوړو:

موږ ليکو: د هغه نه، د هغه څخه، له هغه څخه او

د هغه سره، له هغه سره.

ما په ،، له ...څخه او د... سره،، باندې يوه ستره ليکنه وکړه، چې دا مې په همدې دوه ډوله ناسم وليکل، چې ګوندې دا يو دې ،، له،، سره وي او دا بل دې له ،، د ،، سره وي.

ketabton.com - The Digital Library

دا تر هغې پورې راته سمه برېښېده، چې پوه شوم دا ، د ،، د یو مورفیم په توګه د یوه نوموي (نوم، نومځاینیوی) سره راځي، چې د هغه واکوالی ښایي، له دې پوهېدنه داسې ده، چې ،، د ،، د خاوندوالي مورفېم دی، لکه د هغه کتاب یا همداسې د سپین کتاب، نو دا را ته له هغې څخه وروسته سم برېښېده او پسې بیا په دې اند شوم، لکه د مورړ تول ژبپوهان تراوسه پورې، چې دا له... څخه دی، دا په دې پوهېدنه، چې دا یو سنترپوزېشن دی، په دې پوهېدنه چې نوموی یې په منځ کې راځي او د مورړ تول ژبپوهان یې ،،سربل او اوستربل بولې،، ، چې زه په رښتیا نه پرې پوهېږم او نه مې چېرته ولوستل، چې ولې.

دا باید ووایم، چې د مورړ تول پوهان او همداسې ژبپوهان هم دېروخت د یوه څه پوره پېژند نه ورکوي او هغه کاروي، چې دا مو هم یوه بنسټیزه ستونځه ده.

اوس هم داسې انګېرل کیږي، چې هغه د انګرېزې from او الماني von لپاره مورړ د پښتو انډول ،، له،، بولو یا داسې شاید کله، کله ،،څخه یا نه ډېر کم او که وي، نو له دباندنیو ژبپوهان څخه به ،، له...څخه،، او له ما څخه هم زیات ،، له... څخه،، لیکل - یا بلل شوی وي، چې ،،دما،، وروسته، چې دا د ما میندنه ده، لړ ګوته ورته ونیول شي او

لیکنې پرې یو څو لرم، چې د کتلو وړاندیز یې کوم، چې دا په ژبه کې راته د ما یوه ستره لاس ته راوړنه هم برېښي.له دې سره مې باور دی، چې مورړ د پښتو ژبې د دې اړخ ستونځوبیو لار میندلې وي، چې ګران لوستونکي دې هیله ده په غور ولولي.

مورړ په پښتو ژبه کې لرو: مورړ نومځاینیوي لرو: زه، ما، ته ، تا، هغه، هغه او ... نور او دا په همدې څېره یا په همدې ډول په حالتونو کې د کړونو او پرېکړونو او همداسې نه کړونو لپاره، دا په رد بدله بڼه کارول کیږي،

لکه: ته ما وهې، تا زه ووهلم.

په نورو حالتونو کې باید یو څه بل ډول وي (پسې روښانه کیږي، خو دا پوره ژور دما په - همدې هکله - لیکنو کې پوره روښانه شوي). دلته دی، چې د from او von انډول ،،څخه،، دی، نه ،،له،، او همداسې نه ،،له ... څخه،،.

په دې کله وپوهېدم یا مې کله ورته پام شو؟

ketabton.com - The Digital Library

کله مې چې دې ته پام شو(وپوهېدم؟؟؟ دا دې لا د تاسو تر مرستو پورې وي)، چې پښتو دوه حالتونه رېکتوس او اوبليکوس لري او همداسې کليتيکي (تر دې وخته پورې مې هم اينکليتيکي ليکل) نومځاينيوي، نو وپوهېدم، چې دا ،، له، تر، په، پر،، او نور خپلواکه پرېپوهېدنه نه لري او د نوموېونو سره يوځای راځي د اړوند اړيکتينګوونولپاره، چې هغه اړيکتينګووني يې، چې دا يې د نوموېونو سره راځي، اوبليکوس اړيکتينګووني دي، چې بې له دې هم ناسم دي او دا ځانله ما، زه، تا ... او نور يواځې هم په هغو اړيکتينګوونو کې کومه پوهېدنه نه لري. دې ته به هم وروسته ګوته ونيول شي.

يادونه: ما هم تر هغه وخته پورې ستونځې لرودې، چې وپوهېدم، پښتو يوه اېرګاتيو ژبه ده او تاسو ګران لوستونکي هم له همدې امله دې ته ژور پام وکړئ.

.

ولې بايد دما خبره سمه وي؟

د ټولو ليکنو په سر کې:

دا پوښتنه هم ځکه ليکم، چې د ما دا ليکني به د موږ په ژبلار کې د لومړي ځل لپاره وي، نو وبه اندم، چې ناسمونونه يا لږ تر لږ د ځنو اديبانو څه شننيز ګومانونه به ورته پيدا وي، چې دا بايد د خبرو له لارې اوبی(حل) شي.

يو څه چې د هغه ليکنو په هکله پر پوهنه باندې ودانې ليکنې وي، نو تر هغې پورې سمې دي، تر څو پورې يې چې ناسمون پوهنيز نه وي ښوول او روښانه شوی.

د دباندنيو ژبو او د دباندنيو پښتو ژبپوهانو ډېرې ګټې او دا د موږ غوندې لرلې ستونځې.

موږ چې په هره ريښه کې يو څه زده کوو، نو بې له يوې وتلې دباندنۍ ژبې پوهېدنې څخه دا کار ناشونی دی، که دا ژبه هم وي. له بلې ژبې څخه موږ پوهنيز نومونه هم زده کوو.

چې داسې وي، نو د موږ د ژبې په ريښييزو ليکنو کې ولې ټول ريښه اړوند شيان وييونه او نومونه مو د بېلګې په توګه پښتو نه دي؟

ketabton.com - The Digital Library

د مخه مو دې ته ګوته ونیوه، چې ژبه مو ځوانه ده او د مور. مسؤلو کسانو ته دا د عربي نومونه داسې بلد پرېښېدل، چې په پښتو یې زیات نه پوهېدل او یا ورته اړیین نه برېښېدل او یا یې په کې بېخي فکر نه کاوه، دا چې ولې ډېر نور لاملونه هم لري. دوی ورسره اړیین د خپل پښتو وي په څېر بلد وو. دا حالت تراوسه پورې ځکه داسې دی، چې هغه ډېر د لیک لوست خاوندان مو لا تراوسه په همهغه ډول روزل شوي او دا خپله ژبه ورته پخپله یا دومره پوره نه برېښي او اندي، چې دا یې د ژبې وي، خو دې ته فکر نه کوي، چې د خپلې ژبې وییونه یې له منځه ځي. ژبه غزونه سمه ده، خو نه د خپلې ژبې وییونو پرېښودنه.

ژبلاریزې ستونځې هم په همدې توګه. مور. د نورو ژبو په ژبلار یا نورو ژبو نه پوهېدلو، او د همهغه له فارسي یاعربي ژبې له ژبلار مو ګټه اخستې، چې هغه بیا د مور. د ژبې له ژبلار سره ډېر توپیر لري.

بخښنه. لیکنه را څخه غزیږي. اوس بېرته وموخې ته.

مور. له دباندنیو پښتوپوهانو څخه - دا اوس دما ورته پام شوي- پښتو ژبلاریز څه هم زده کوو. دا چې دوی یا نور ژبپوهان یې په نورو ژبو پوهیږي او په هغو کې لولي، نو د پښتو سره غبرګ (هغه غبرګ یا غبرګون، چې د مور. ژبپوهان یې د څه موخې لپاره لیکي، ناسم دی) ګرامري توکي له هغو ژبو رانیسي. ما هم له همغو ژبو دا وماته تر اوسه پورې نا څرګند ژبتوکي لکه چې ژبه مو دوه حالتونه، رېکتوس او وبلیکوس لري، زده کړل او

همداسې کلیتیکي نومخانیوي، چې په مته یې لیکنې اوس تاسو سره په دې لیکنه کې شریکوم.

هغوي هم د پښتو سره دا ستونځې لري، چې له von څخه ،،له،، پوهیږي، چې نایم دی. لنډ دا مور. ورسره نابلدو کارولو سره دوي هم باید نابلد وي. دوي ژبه باید له مور. څخه زده کړي، خو دوي د خپلو ژبو کره ژبلار لري، خو پښتو بیا دوي داسې کله بېرته ورکولی شي، لکه پښتانه ژبپوهان.

کوم سم، ناسم او ولې؟

ketabton.com - The Digital Library

زه بېکاره یم(بېکاره نه یم، خو څه کار نه لرم)، له دې امله مې چې له اند سره ناسم څه وګورم، نو څه پرې لیکنې ته یې ځان اړ بولم.

لاندې پوښتنه کې سم او ناسم څنګه مومو؟

۱ – سپین د طالبانو له بند تر ازادیدو وروسته

۲ - سپین د طالبانو له بند څخه د ازادېدو وروسته.

۳ - سپین د طالبانو د بند له ازادېدو څخه وروسته.

و ۱ – ته: ناسم دی، ځکه چې: دلته له مورفېم ،،تر،، څخه څه نه پوهېدل کیږي او ،، تر ،، پرته له نوم یا نومځای نیوي، څه نه وایي یا څه ور څخه نه شي پوهېدل کېدی. په دې هکله مې ډېرې زیاتې لیکنې کړي.

۲ - سبین د طالبانو له بند څخه، د ازادېدو وروسته.

.

. کوم سم، ناسم او ولې؟ ۶۶ .

و ۲ – ته: پرېکړه پسې: که ،،رووف د طالبانو له بند څخه وروسته،، وی، خو سمه به وی. دلته نو بیا په

،، ...د ازادېدو وروسته،، ، دلته هم دا ،، د ،، د خاوندوالي مورفیم دی او په دې ویېنبرخه کې سم نه دی، دا څنګه باید وي؟

له ازادېدو څخه وروسته، دا بیا بېرته دا لیکنه ناسموي.

له دې امله ۲ – ناسم. نو

۳ - سپین د طالبانو د بند له ازادېدو څخه وروسته.

و ۳ – ته : ولي باید سم وي:

ځکه چې دا بند د تالبانو دی او نور نو د بند ،،له ازادېدو څخه وروسته،، سم دی.

ketabton.com - The Digital Library

بله بېلګه: د سپينغر د کور له لېدلو څخه وروسته

راځی، چې و دې ته نور هم په ګډه پام وکړو.

په ژبه کې د سم او ناسم ښوونه

د م ک ملګرو څخه مې دا لاندې پوښتنه کړې وه:

روزه مو نېکمرغه.

کوم سم دی او ولې؟

۱ – يما، يتا، د هغه

۲ – زما، ستا، د هغه

۳ – د ما، د تا، د هغه

دلته يې ځواب

له ټولو راته ګرانو د م ک ملګرو (دلته مې پام شو، چې دا غوندله ناسمه ده، ځکه چې له ټولو يا تر ټولو څه نه شته او له دې سره اړيکوی هم اړيين دی، چې هغه هم نه شته، نو وبه ليکو) په ټوله کښېيا يواځې راته ډېرو ګرانو د م ک ملګرو لوی څښتن مو راته روغ لره. د دې به بخښنه کړی، چې د تاسو يو اند او د ما بل اند دی.زه به دا خپل اند داسې روښانه کړم:

موږ د يوڅه د روښانه کولو يا د سم ښولو لپاره دا دوه غوره دښوونې څه لرو.

ژبه پيداښتې ده، نو ښوونه به يې په پيداښتوالي کې څېړو، نو

-- پيداښتوالی

-- ټوليزوالی(که يو څه پيداښتي نه وي). ځنې ښونې چې کيږي، د هغه غوښتونې د ټوليزوالي په بنسټ کيږي.

ketabton.com - The Digital Library

-- بل ډول ځوابونه یا ښوونې هم شته، چې هغه دلته بیا سیده او ناسیده ښوونې دي، چې ډېر نه پرې غږېږو.

-- په پېداښت کې تل پیداښتي لارې شته، چې له هغو څخه هر څه روښانه کیږي. دا چې ژبه پیداښت دی، نو هرو مرو باید د هر څه لپاره یوه لار ولري.

-- موږ خو دا درې ډوله کلیوالي ویېنې لرو. دا خو درېواړه د پیداښتي ژبلارې له امله سمې نه وي او که غواړئ معیاري نه وي.

-- د ټول د م ک ملګرو ځوابونه ورځني وو او ځنې وايي، چې د پښتو ټولنې له پرېکړې سره سم دي.

-- دا چې زیات کسان دې دویم ته سم وايي، نو هرو مرو دې دا سم هم نه وي، که ناسمون یې ښودلکېدی شي.

-- دا چې کومه ټولنه پرېکړه کوي، دا به ووایم، چې دا هم لار نه ده. که ژبه پیداښت وي، نو باید د سمون لپاره یې پیداښتي لارې شته وي.

-- غواړم دا وښایم، چې دریم سم او ژبلاریز دی. ولې؟

-- موږ پوهېږو، چې ،، د،، د خاوندوالي یا اړوندوالي مورفېم دی، نو له دې امله دریم ژبیلاریز سم دی.

-- ټولیزوالی: د دې دلیل راوړل نور اړیین نه دي، خو په زیاتو پوهنو کې دا هم له غوره دلایلو څخه راوړل کیږ، چې له پیداښت سره همغږی دی. نو که داسې وي، دا د ،، د ،، خاوندوالي مورفېم له امله دا ټولیز هم دی او په ټولو کې دا ګډ هم دی.

-- یوه ښوونه یا یو دلیل تر هغې پورې سم دی، تر څو یې چې ناسموالی یا په بل ډول مخامخوالی نه وي ښوول شوی. دا پوهنیزې لارې چارې دي. له دې همداسې پوهیږو.

رابه شو اوس سیده او ناسیده ښوونو ته:

ketabton.com - The Digital Library

-- سيده ښوونه: ۳ –م سم دی. دا به ښايو. ومو ښوول، چې ۳ –م ځواب دپيداپښت سره سم دی او همداسې تپوليز دی

-- ناسيده ښوونه. که موږ وښايو چې ۳ - م ناسم دی، نو بايد ۱ – م يا ۲ –م سم وي.

دا د پورته دواړو پيداپښنتي او تپوليزوالي ښوونو سره مخامخوالی دی، نو دا ناسم دی او ۲ – سم.

دلته مې تاسو لږ د شمېرپوهنې ښونو سره هم ستړي کړی.

هيله ده، چې مرسته وکړی، چې يوې لاس ته راوړنې ته راشو.

ويناډولونه

دا ليکنه چې د ما د سم اند کتاب څخه مې رانيولې، دلته هم را ته ښځای نه برېښي و تاسو ته وړاندې کوم.

ساده – يوځای شوې ويناوې Einfach – zusammengesetzt

ويناوې کېدی شي په ساده ويناو او يوځای ايښول شوو ويناو باندې ووېشل شي. وېشنلامل يې دا دی، چې ايا وينا له يو بل توپيروړ،، ځانله کولوړ،، برخويناوو څخه يوځای ايښول شوې او که نه.

بېلګه: ،، کابل يوښار دی،،(ساده وينا)، ،، کابل له اوه ميليونو څخه د ډېرو اوسېدونکو يو ښار دی،،. سم انديز يوه يوځای ايښولشوې وينا د برخويناو ،، کابل يو ښار دی،، او ،، کابل له اوه ميليونو څخه ډېر اوسېدونکي لري،،)

Terminologie يا مسلکي ويېنې ردبدل کيږي: د ،، ساده وينا،، په ځای سړی ،، د يوځای نه ايښول شوو ويناو،، ، ،، اتومي ويناوو،، ، توکيزو ويناو،، هم غږيږي يا ،، توکيزه غونډله،، (Wittgenstein)..

ketabton.com - The Digital Library

د شمېرپوهنې له سم اند څخه:د يوځای ایښول شوو وینا پر ځای باندې دا لاندې هم وایو: ،، د وېناو تړنه،، یا ،، مولیکیولي ویناوې،، . په شمېرپوهنه او همداسې فورمال سم اند کې اتومي ویناوې دي، چې له نورو ویناو څخه یوځای نه دي ایښول شوې. دا ویناتړوني سم

اندیزې نخښې (تړننخښې) لکه ∧ (او) ، ∨ (یا) او ¬ (نه) نه لري. مخامخکلمه یې یوځای ایښولشوې وینا یا ویناتړنه ده.

د بېلګې په توګه چې وینا لرو ،، کوڅه لنده ده او ورینګي وریږي،، په دوه ویناو وېشو یا بېلوو، د ،، او ،، سره یوې وینا ته سره تړلې دي، داسې یوه بېلېدنه په یوګونو ویناو کې ،، کوڅه لمده ده .. ، چې د ،،او ،، ورینګي وریږي،، نوره کېدونې نه ده. نو له دې سره داسې ویناوې اتومي ویناوې بلل کیږي. د یوې وینا سم اندیزې شننې سره

د اتومي ویناو لپاره بېلګې(ارزښتونسم اند) ترمونه {\displaystyle t=s}t=s د په خوښه t , s لپاره (R(t1, …., tn د n-ځایز, اړیکو او په خوښه ترمونو t1 ترtn پورې. په یوه ساده ویناکې یوه یوه شي یا الې ته یو یواځنې ورکول – یا ترې اخستل کیږي. که دا وبلل شي، چې یوه ساده وینا نوره جوړښتیزه نه ده، نو به داسې وپوهیږو، چې د وینا دننني حوړښت نور نه شي ټیک ویل کېدی یا روښانه کېدی.
د اتومي ویناوتفسیر یا روښانه ونه د هغه د ریښتیا ارزښتوالي له لارې. وینا ډولونه ۷۰ . تنظیمیږي.{\displaystyle s}

د ساده ویناو لپاره سیمبول د کنونشن یا ټولیزې پرېکړې پوښتنې دي.

د دې لپاره ورځنې د بېلګې په توګه دسترو لاتین تورو کارول، A, B, C, دي په ورکړل شوي حالت کې د ترې لاندې لیکلي توري یا پېژندنخښې دي.

یوه ګډوله یا یوځای ایښولشوې وینا د ډېرو ساده ویناو له تړنو څخه جوړه ده.

ketabton.com - The Digital Library

د یوې ویناتړنه کېدی شي غزېدونکې (غزېدونکي ویناتړنه) یا کلکېدونکې یا کښېکاګونکې (کښېکاګوني وینا تړنه) سرته ورسیږي.

غزېدونکې ویناتړنې سره یوځای شوې ویناوې دي، چې د هغوي ریښتیاارزښت د هغې له برخویناو څخه ټاکلې دي. د ټولوینا ریښتیا ارزښت له دې امله د برخوویناو ریښتیاارزښت فنکشن یا څېرونه ده. (ریښتیاارزښتوالي فنکشنالیتي).

سم اندیزې همغه یا ثابتې، چې هغه ریشتیاوالي فنکشني اغیز ښندي،
تړننخښې Junktoren بلل کیږي.

کلاسیک ویناسم اند یو تړننخښیز سم اند(Lorenzen), دی، د ویناو یو،، د پراخېدنوالي اصولو سم اند،،(Quine). دا پر پراخېدنوالي اصولو باندې ودانه ده.

یو ځانګړی حالت د نه والي حالت **Negation**انځوروي. دا د ډېرو ترمینولوژیکو بنسټونو له امله. په نه والي کې ویناوې نه سره تړلکیږي او دا له دې امله ویناتړنې نه دي. دوي همداسې له ترمینولوژیک سادونې له امله یوځاییزې (چې یو ځای لري) ویناتړنې بلل کیږي. دوی د وتون ارزښت ریښتیا سره ارزښت ناریښتیا ورکوي او په څټ.

ترمینولوژیکي سم دلته وېینه یوځاییزه رښتیاڅېرونه یا رښتیافنکشن برېښي. د دوه ویناو د ګډوله کونو لپاره شپاړس یونکتورونه یا تړننخښې شته دی. د ټولو کېدونکو ګډوله کونو لپاره له رښتیاارزښتونو یو د دې تړنو لپاره تیپیکي لاسته راوړنرښتیاارزښت ورکوي. د بېلګې په توګه له تړننخښو سره د تړلې وینا a) *a UND b* او b) تیک هلته رښتیاده، چې هم a او هم b رښتیا وي، په هر بل حالت کې تړنه نارښتیا ده.

اېنتنزیونالې **Intensionale** (ځان ورسره برابرول یا – اعیارول) ویناتړنې رښتیافنکشنلي ویناتړنې نه دي. له دې سره د ټولوینا رښتیاارزښت د برخویناو د رښتیا ارزښت په واک کې نه دي.

بېلګه: ،، سپین د سم اند یو کتاب لولي، ځکه هغه سم اند ډېر په زړه پورې مومي یا بولي،،.

analytisch – synthetisch شننیزې – جوړښتي ویناوې

ketabton.com - The Digital Library

وېناوې په ورځني ژوند کې په شننيزو وېناو او جوړښتيزو – يا مصنوعي وېناو باندې وېشل شوي. د ،،وېنا،، په ځای په همغه موخه له ،، غونډلې،، همداسې ،، پرېکړې،، هم غږېږو.

Analytische Aussagen شننيزې وېناوې

شننيزې وېناوې په راتنګه موخه دي ،، وېناوې، چې په اړيېنه توګه ، دا په دې پرېپوهېدنه چې په ټولو ممکنه نړيو کې، رښتيا ذي ځانله د هغو د سم انديزو بنسټيزو بڼو له مخې او د هغوي رښتياوالی بې د هغو پر تجروبوي ازمايېنو باندې کره کېدونکې دي،،. دوي له دې امله سم انديزه توتولوګې(تل رښتيا وېناوې) ده.

بېلګه: لمر ځليږي، يا لمر نه ځليږي.

په پسې موخه ،، داسې وېناوې دي، چې د هغوي رښتياوالی د هغوي له مصنوعي جوړښت او د هغو پرېپوهېدنوالي د هغوي د ژبنيزو توکو په واک کې ده. هغوي په سيمانتيکي اړيکو لکه همغه پرېپوهنيزبرابروالی [...] او پرېپوهنيزپايونه [...]،،. له دې سره دا يو څيرکلپايونه(ګردي پايونه) Zirkelschluss په ګوته کوي.

بېلګه: خور –ورور خپلوان دي.

Tautologie

يوه تاوتولوګي په سم اند کې يوه ټوليزه باوري وېنا ده، دا په دې پرېپوهېدنه چې يوه وېنا، کومه چې د سم انديزو لاملونو په بنسټ تل رښتيا ده. د توتولوجي لپاره بېلګې دي، لکه ،،

که ورينږي وريږي، نو ورينګي وريږي،، يا ،، دا هوا بدليږي يا داسې پاتيږي، لکه څنګه چې ده.،،

Synthetische Aussagen جوړښتي يا مصنوعي وېناوې

په پراخه موخه د اريستوتالس له لورې ټولې وېناوې(پرېکړې)، داپه دې پرېپوهېدنه چې يوه ،، د سينتېزې له کلمې څخه،،.

ketabton.com - The Digital Library

په راتنګه، واکمنه موخه (کانت (فسلوسوف))،، په رښتوني حالت باندې ویناوې، چې رښتیاوالی یې نه ځانله د سینتاکتیکي یا سیمانتیکي جوړښت بلکه پرته له ژبې او له دې امله تجربوي ازماېښتي دازمایېني فاکتورونو او تجربو په واک کې دی.

د توپېروني یا توپیرېدنې کریتیک

د شننیزې او مصنوعي (جوړې شوې) وینا په منځ کې د توپېروني یا توپیرېدنې سموالی د Quine (امریکایي فیلو سوف) لخوا د څېړنې لاندې ونیول شول. هغه د پرېپوهېدنې ناټاکلوالي تیزې پلوی وو او دا بنسټ یې د پوښتنې لاندې راووست، چې د کلمې پرېپوهېدنې تیز یو له بل رابندېدلی شي، دا په دې پرېپوهېدنه، چې منځ کې یې پولې ایښدول کېدی شي.

بېلګه: ،،ټول Rappen (د تورو اسونو یو ډول دی) تور دي،، مخامخ یې ،، ټولې کاغې توري دي،،. دا چې تور یوه د پرېکړې نخښه ده، چې راپن له نورو اسونو بېل کړي، دا یوه شننیزه وینا ده. ایا د ،، کاغیو،، بې له تور د کلمې پرېپوهېدنه موخې ته رسېدونکې ده

– نو سپین هم (د بېلګې په توګه Albino vogel) د نورو همهغو پېژندنخښو سره دې و کلمو ته ګټل کیږي – یا ایا کاغۍ هم د تور له لارې پېژند لري یاپېژندل شوې دي، کوین هم دا یواځني نه شو ټاکلی. په څټه کې کاغۍ هم د یوه د کلمې په توګه د یوه پیداښتي ډول لپاره کارول کیږي، خو ایا د دې ډول ټولې یوګونې تور وبرېښي، چې له دې امله دا یوه تجربوي پوښتنه ده.

وینا په ویناسم اند کې

.

په ویناسم اند کې داسې ویناوې یواځې یاټیک د هغې فورمال او نه د هغې منځپانګیز رښتیاوالي ارزښت غوره دي.

د بېلګې په توګه: سړی باید له شننیز شیحالت څخه پوهه ولري یا په شي حالت وپوهیږي، چې د وینا په رښتیاوالي ارزښت ،، برلین د جرمني پلازمېنه ده، او روم د ایټالیا پلازمېنه ده،، پرېکړه وکړی شو، دا د وینا لپاره غوښتونې نه ده، چې ،، مادرېد د سپانیا پلازمېنه ده،

ketabton.com - The Digital Library

يا مادرېد د سپانيه پلازمېنه نه ده،، ځکه چې د سم انديزې ،،يا،، او ،، نه ،، د کاروني کره کوني وروسته (نورميروني Normierung) دلته د خبرو يوه رښتيا، له دې خپلواکه وينا ده، چې ايا مادرېد په رښتيا دسپانيا پلازمېنه ده يا نه. يوه په دې موخه فورمال رښتيا وينا به ټوليزباوري ياهم توتولوژي وبلل شي.

وينا په پرېديکات سم اند Prädikatenlogik کې

په پرېديکات(د يو څه د ځرنګوالي ارزښتونه) کې يوه وينا يوه ويناښه ده بې له خپلواکو اووښتونو.(په دې کې ټولې اوښتونې د کوانتورونو يا نخښو سره تړلې.)

په پرېديکاتسم اند کې د يوې وينا رښتيا ارزښت په هغې د خوندي سيمبول Interpretation د روښانوني له مخې څخه ورکول کيږي.

د بېلګې په توګه يوه وينا x=x+x په لاندې توګه ميندلکيږي: د هر x لپاره دې ترم x او x+xوشمېرل شي. که يو x شتون ولري يا شته وي، چې دواړه ترمونه همغه ارزښت ولري (د بېلګې په توګه د x = 0 لپاره)، نو وينا رښتيا ده، په بل ډول نارښتيا ده. نو له دې سره رښتيا ارزښت د بنسټيزې په واک کې دی. چې د اوښتوني يا واريابلې له په ځای کوني ډېرى(سټset) څخه وي.

يوه پايونلار د فورمال سم اند په يوه شمېرنه کې بنه بدلونلار يا – قانون په ګوته کوي، داپه دې پرېپوهېدنه چې يوه جوړښت يا مصنوعي لار، چې د هغې له مخې کېدی شي يا

اجازه ده، د نورمال ژبې د يوه شته ويپنو نوو ويپنو ته لاړ شو. دا لارښونيزه تلنلار يو پايونلاس ته راوړنه انځوروي.

.

د Ernst Tugendhat (فيلوسوف) له خوا ټولې شننيزې غونډلې د ausgeschlossenen Widerspruch (پرته يا ناشوني مخامخوالي) په غونډله وداني دي. دوی د ناسموالي ضربيونهFalsifikatoren نه لري.

ketabton.com - The Digital Library

د مخامخوالي يا ردوني غونډله يا د ناشوني ردوني يا – مخامخوالي غونډله وايي، چې دوه يو د بل په خپله خته کې د همغه څه ـ خونديوني ردوني ويناوې په همغه وخت کې نه شي پېښېدلی. د فلسفي – او پوهنتاريخ د وخت په تېرېدو سره او له بېلا بېلو تيوريکي نظريو اړوند او له بېلابېلو ډولونو د اونتولوګيزې ontologisches پېژندتيوري او د سم اند اصول پوهېدل کيږي.

اونتولوجي د فلسفې يوه لار يا ديسځيلين دی چې د شته والي (يل؟؟) او رښتياوالي بنسټجوړښت سره بوخت دی، د بېلګې په توګه: کلمه لکه شتون، يل، به او رياليتې.

د کريتيک **Kritik** لاندې يا له کريتيک څخه سړی د يوه شي(الي) يا پر يوې کړنې باندې د کچون-الو په مټه يا لاس پرېکړه کيږي. لکه فيلوسوفې Anne-Barb Hertkornروښانه کړې، چې کريتيک دې له دې سره ،، د فکر او هوښيارتيا بنسټيز فنکشن دی او تر هغې پورې چې دا په خپل فکر و کارول شي او شتونپېژندنځښه چې پر باوريوالي باندې يې د دعوه کونې پرېکړه وشي.،، دا د پرې پرېکړې کونې باندې د انساني کړنتوان غوره هنر دی.

ډاکترماخان ميرزی شينواری

نيولوجيزم Neologismus

منلي انجنير صيب ستانه ميرزهير په م ک کې وړانديز کړی وو، چې د علوموااکادمي له خوا دې يوه ډله جوړه شي، چې دا نيولوجيزم زما په اند د څېړنې، پراخونې اوورسره بلدونې اوبلدېدنې کارمخ ته يوسي. زه داسې لړ پوهيدم، چې ګوندې دا خود نوو وينو سره سر اوکار بايد ولري، خوبيا مې هم وغوښتل، چې ځان داسې لړ څه پرې وپوهوم، نو د الماني ن ج له لارې مې دا ليکنه برابره کړه، چې له تاسوسره يې هم په مينه ګډوم.

ketabton.com - The Digital Library

دا لیکنه به دوه برخې ولري، چې لومړۍ به یې د نیولوجیزم سره ځان بوخت کړي او دویمه به یې نیولجیزم ته د پښتو اړتیا په هکله وي او په دې اړوند به دژبپوهانو کار څه وي او که نورې اړتیا به مو اړیینې وي.

که زما د لیکنو سره څوک داسې لږ بلد وي، نو دې ته به یې هم پام شوی وي، چې زما په لیکنوکې پردې ویونه کم لیدل کیږي، پرته له هغه پوره اړیینویونو، چې پښتو انډول ورته نه پیداکیږي، چې هغه به هم زیات پیداښتي ویونه نه وي او هغه به هم د هغې اړونده ژبې د ودې له مخې منځ ته راغي وي.

یوه داسې ځوان پښتون راته لیکلي وو، چې ګوندې زما لیکنې یې لوستلي، خو ډېر ساده دي.

لومړۍ برخه

نیولوجیزم:

یو نیولوجیزم Neologismus په یوې ژبتولنې کې په ټولیزه کارونه کې د مخه ترې تیرشوی یعنې د پرېښودو ژبني ویونو بیا نوې کارونه ده، وایي

- یو نوی راپیدا کړی وی (نوی وی) په همدې توکه یو همداسې وییېنه (افاده) یا

- یوه نوې مانا، چې د هغې سره همدا اوس لرلی وی، په همدې توګه پخپله وییېنه (افاده) باندې سمبالیږي (نوې مانا) یا دا نوې مانا ورته ورکولکیږي، یا هم دا وی په همدې توګه وییېنه پخپله، چې نوې مانا غوره کوي.

که دا دیوې ژبتولنې په دننه کې پراخونه ومیندي یا دژبتولنې په دننه کې وزغلي، او د ژبویونو کتاب (ډکشنري) یې را واخلي او د دې ژبې ژبپانګه کې ځای ونیسي. د نیولوجیزم له پاره کرکتریستیک یا خویغوره-والی یا خویټاکونکی دی، چې ویونکی دا په یوه وختواټن کې د نوي په توګه خپلوي. کوم ویونه (لا) نیولوجیزم دي، په دې پورې اړه لري، چې له کوم وختټکي څخه سړی د یوې ژبې ویونپانګه (ویونو پانګه) په پام کې نیسي یا څیړي. د دې په څنګ کې په ټولیز-ژبنیز ستاندارد ویونکتابونو(د ویونو کتابونو یا ډکشنري) رانیولشوي نیولوجیزمونو له پاره په ډېرو ژبوکې ځانګړي ویونکتابونه، چې

ketabton.com - The Digital Library

دوي ځانله یا ټیک د همدې ویونپانګه(که ویونوپانګه؟) ځیري شتون لري. د نیولوچیزم وینې (افادې) ته د زړې یوناني ویونه neu „ *neos* νέος“ ،،نوی ، او *logos* λόγος

„Wort“ ،، وی،، بنسټ ته پراته دي، چې په پښتو یې نویوی (نووی یا نوی وی) بللی شو.

د دې کلیمې و جنجالپرابلم ته

دا د نیولوجیزم وی یا کلیمه په ژبپوهنه کې نه بیخې ساده یوونوالی یا یواندوالی نه لري.

Hadumod Bußmann (هادومود بوسمن) داسې پیژند ورکوي:

نوې په کاراچولشوې یا نوې منځ ته راغلې ژبنیزې ویینې،،. داسې ویونه په ویجوړونې، ویپورونې یا د پوهېدنوړنوالي له لارې منځ ته راځي. ځانله د نیولنګویستیک Neurolinguistik یا نیوژبپوهنه (نوې ژبپوهنه) کې د دې وی له پاره د دې وی یا کلیمې د نوي پیداښت منل منځ ته راځي یا د دې وی منل کیږي.

هلموت ګلوک Helmut Glück له یوې لور نیولوجیزم له نوپیداښت سره برابر وټاکه یا کیښود او په چوخونی ،،وینوپیداښت،، سره په حواله نیولوجیزم، دا ورکړلشوې بیلګې مګر ټیک د ویجوړونې، پورونې یا ماناوړنې حالتونه دي. د ژبپوهنې ورځنیوالي یا رواج کې که هرڅومره ناوخته نو د ۱۹-مې پیړۍ پای څخه ،، ویپیداکونه/ پیلپیداکونې،، له یوې لورې او ،، ویجوړونې،، بلې لور ته توپیروي.

بیلونه

د ژوندۍ ژبې خبرېکوونکي هره ورځ نوي ویونه جوړوي یا پیداکوي، چې د هغوی سره دوي سملاسي یا توکلي بلنتشیاوي یا نومونتشیاوې ډکوي یا بندوي. زیات له دې ویونو ټیک یوځل په کارلویږي. زیات وخت د دې ویونو موخه په دې کې ده، چې د هغه سره یو نومونحالت پوره کړي.

د نیولوجیزم ډولونه

د نیولوجیزم لاندې ډولونه کیدی شي سره توپیر شي.

ketabton.com - The Digital Library

نوویونه(نوی ویونه)

ویینې او ماناوي نوې دي. د نوي ځوان وخت بیلګه یې د لنډخبرلیږل له پاره وتونوی *simsen* له SMS څخه دی.

نوي پو هېدنه

یو زوړ وی ټیک یوه نوې مانا (پسې یا بله مانا هم) اخلي. په دې توګه ګونديډ له یوه زاړه وی د بیلګې په توګه موږک *Maus* په یوه ،، تخنیکي الې، د شمیرونې ورشو،، کې هم ځای په ځای شي.

نوي کمبینیشنونه یا نوي ګډوله لکینه:

دلته هغه کارونویونه سره یوځای کیږي (Internetcafé انترنتکافی ,لپتاپ بکس Laptop-Tasche, انالوګ ساعت Analoguhr).

نیولوجیزم او ژبنورم

که نوی ویي کارونې ته ریښي، نو خبرېکوونکی زیات وخت د نورم د نه باورتیا سره مخامخ کیږي.

وبینه، مانا اوکیدی شي د ډېرماناوالي

- وینډول یې لومړی په ورځنی کارونه کې ساتل کیږي. په ځانګړې توګه پورویونو کې دا زیات پیښیږي، خو نه تل، یوه د اعیارونې(چمتوکونې) پروسه پیښیږي، چې د هغې سره د ترې پور شوې ژبې وینډول د فینومینسیستم سره سر وخوري. د دې له پاره بیلګه ډونلوډ*Download* دئ

په ژبه کې پردي ویونه ځای نیسي، ځکه چې په الماني همداسې پښتو ژبه کې ورته انډول نه پیداکیږي.

Kunstwort مصنوعي وی یا هنري وی(هنروی)

.

ketabton.com - The Digital Library

د هنروي سره هغه وی په نخښه کوو، چې د یوې ژبې د ویجوړونې پیداښتي الاتو سره جوړ نه وي او د یوې بلې ژبې څخه هم نه وي پور شوی. دا یوه نوې ریښه جوړوي اوزیات جګسومبولیک یا زیات نمونه-ییز (نمونییز؟) دی. نوي جوړ شوي هنرویونه زیات وخت د نیولویجزمونو په حیث باوري وو.

د شعرونو ترتیب او بیتونوکې سړی زیاتوخت د هنرویونوسره مخامخ کیږي.

جوړښتنومونه

د هنرویونو له پاره زیات جوړښتنومونه: د ویونپیلو (د ویونو د پیل) یوځای راکښنه، یوځای اینښوونه، او د ګرافیمونو Graphemen د ګډوله کونې لنډونه.

یوځایراکښنه:

په دې د هنرویونوکې دوه یا زیات ویونه و یوه وي ته راکښلکیږي (،، سره ویلیکول،،)، چیرته چې سره یوبل باندې اوښتونې برخه لرې کیږي. د دې له پاره بلابیلې په نخښه-ونې شته، د بیلګې په توګه، یوځای راکښنوی، سره ویلیکولوی، ګډوله-وی....

بیلګې:

- Teuro له *teuer*(ګران) او *Euro*(یورو)

- Demokratur له *Demokratie* او *Diktatur*

- Grusical له ډاروونکې *Grusel* او *Musical* موزیک څخه

- Informatik له *Information* او *Automatik* (یا *Mathematik)* څخه

اینفورماتیک په نامه پوهنځی شته اولوستل یې وایي چې له شمیرپوهنې ستونځمن دي. موږ د کمپیوترساینس په نامه پوهنځی لرو، نه پوهیږم، چې هلته به څومره د اینفورماتیک سره سراوکارلري، خوګومان مې دی، چې دومره ډیربه نه وي.

- Mechatronik له Mechanik او *Elektronik* څخه.

ketabton.com - The Digital Library

.

دا یوه نوې د موټرو مسلکي زده کړه هم ده، ځکه د نویو موټرو ماشینونه ټول په همداسې الو سمبال دي، چې میښاترونیکان ورسره سر اوکارلري.

- Glokalisierung له *Globalisierung* او *Lokalisierung* څخه.

Zusammensetzung von Wortanfängen

د ویونو پیلې سره یوځای ایښوونه

دا هنرویونه د سیلبولنډوییونوسره خپلوان دي: بیلګې:

- Modem له Modulator او Demodulator څخه

- Moped له Motor او Pedal څخه. دا د ډېډبي اوبایسکل څخه جوړ په پښووهن-الاتو ځې یا بیول کیږي.

- Chipitts له Chicago او Pittsburgh څخه

- Haribo له Hans Riegel Bonn(هانس ریګل نوم دی، چې له بون وویا دی(؟)) څخه. دا یوه خوږه دخوږوجوړه میوه ده، چې کوچنیان یې په مینه خوري.

- Milka له Milch شودو او کاکو Kakao څخه جوړ څه دي. خواږه خو هرومرودي.

Abkürzungen لنډوني

لنډوني هم کیدی شي هنرویونه وبلل شي
بیلګه:

“Nato„ د *North Atlantic Treaty Organisation* لپاره لنډونه.

دا لومړۍبرخه زموږله پاره دلته همدومره بسیا کوي او اوس راځو دې

و دویمې برخې ته:

ketabton.com - The Digital Library

د پښتو ستونځې اونيولوجيزم:

. نيولوجيزم ۸۰ .

د پښتو د پوهنيزې ودې له امله او که غواړې، د نه ودې له امله دپښتو ژبې ستونځې هم زياتې دي. موږ اوتاسود دې ليکنې سره داسې لړ سر نيولوجيزم ته ورښکاره کړ او ومو ليدل، چې دا نيولوجيزم د يوې ژبې ويونکو د ودې سره هم سيده تړاو لري

هنرويونه او نيولوجيزمونه: ټول هنرويونه نيولوجيزمونه نه دي. يوه وييکتابيزه (د ډکشنري) نخښنه يو اوږد وخت د نيولوجيزم په څير ګڼل کيږي. د زياتې پراخيدنې او د کارونې دوام سره د ټولژبنيز وييانګې د ورسره ورځنې يا اري ژبې برخه ګرځي.

دا چې په پښتو کې به نيولوجيزمونه کوم وي، زه ترې نه يم خبر اونه پرې پوهيږم، د دې دې ماته بخښنه وي، خو هغه ويونه چې موږ بدل کړي يا د نورو ويونو په ځاى، چې

ګوندې موږ يې پښتو کوو چې تاسوته به هيله ده زما د ليکنو معلومې وي- هغه - په پوره خواشينۍ بايد ووايم - چې له هره اړخه ناسمې دي لکه:

مايع ته اوبلن ويل اود سلمې په ځاى سلنه کارول، د ستاندارد، سطحې سويي په ځاى کچه کارول او داسې نور.

دلته به مې هم وړانديزدادی، چې د نوروژبو په مرسته به هرې پوهنې ته وده ورکوو اوهلته په نورو ژبوکې زياتوخت د پيداښتې ويونو له پاره موږ په پښتو اندول پيداکولی شو اوکه نه نو بيا د همغې ژبې همغه وي ليکو اوکه په عربې اندول باندې يې پوهيدو، نو هغه هم له نوروښه دی.

يادونه:

ځان پالنه دې نه وي، خو دا به ووايم، چې په نږدې څلوېښتو کتابونوکې، چې راټولونې اوژباړې دي، ما شميرپوهنه په پښتو ليکلې، دا په دې مان، چې په پښتويعنې ټول مسلکې نومونه په پښتودي اودا ما جوړکړي نه دي، دا نيولوجيزمونه نه دي، دا موږ په ژبه کې لرلي ويونه دي، چې ما به لومړي ځل ترې کار اخستی وي يا به مې لومړي ځل په کاراچولي وي او له دې امله دزياتو ګوتنيونو سره مخامخ هم يم، خوباورلرم، چې دا به هغه

ketabton.com - The Digital Library

خپل ځای نیسي. ماته غوره دا برېښي، چې زما په اند ناسمون په کې نه شته اوکه وو، نو هغه به د راتلونکوځوانانو دنده وي، چې سم يې کړي.

.

زموږلومړۍ دنده: کتابونه له نوروژبو په پښتو ژباړل، دا په دې مانا، چې مسلکي ويونو ته هم د پښتو انډول پيداکول لکه د مشبوع له پاره موږ يا ماړه ليکل او د داسې کتابونو ډېرول.

بيا زما تل ځوانانو ته مشوره:

که غواړو وپوهيږو اوپوهه مو نوروته ورکړې شو، بايد په يوه پرمختللې د باندنۍ ژبه ښه وپوهيږو.

يو څه چې پيداښتي پښتو يې نه لرې، هغه بيا نه لرې، و هغو ته بايد د پښتو نوموني هڅه ونه کړو، لکه معيار، سويه (دلته کېدی شي د پوهنې يا د غوښتوني څه ښه-والی پېغام کښې ونيول شي) يا سطحه(هواره) د اوبو د سطحې جګېدنه، نو څه وي؟ دا چګېدنه د بحر د اوبو له سطحې سره پرتله کيږي.

خو يو په خپلې ژبې کښې لرلې د نور ژبو ويیونه بايد بيا په پښتو وليکو، که نه! دا بيا ورکيږي او دلته بيا دا د خندا نه وي او د دې پرځای باندې دې، هغه ناسم رانوتي ويیونه سم شي، چې له خندا څخه ووځي. لکه هما کچه يا د سلمې سلنه کول. د دې لپاره دې د ما د ،، پښتو را ننباسل شوي يوونه،، کتاب وکتل شي

اوکسومورون Oxymoron

نه پوهيږم څه به مې کتل خو د دې پورته وی ،،اکسيمورون،، سره مخامخ شوم او هسې مې په داروښانه-ونه پيل وکړ. په دې ترڅ کې ګورم، چې د نورو په ادب کې د کارونو ويونو سره داسې مخامخ شوم، چې پرته له هغې له پرېپوهيدنو اکسيمورون نه شو روښانه - يا شنل کيدی. دلته مې دا ټول سره ګډوډ راوړل، چې هسې زما په اند دا موږ ورسره په ادب کې

ketabton.com - The Digital Library

نابلد یو څه سره یواځې او یواځې داسې مخامخ شو او وګورو، چې د ا ژبه څومره ستره اړتیا څیړنې ته لري. تاسو، پیداښتي ده، چې هر وی، چې هر یو یې یوه کره موضوع ده، پخپله هم په ن ج کې کتلی شئ او نور یې ښه روښانه کولی شئ. زما لیکنې زه له الماني رانیسم، نو وینه او لیکنډول به یې هم الماني وي، خو وبه هڅیږم، چې انګرېزي یې هم راوړم.

. اوکسومورون ۸۲ .

دې لیکنې ډېر ستړی کړم. هیله ده، چې تاسو به ستړي نه کړي.

اوکسومورون یو ستایل اله ده چې هر ډول لیکنخوندیونو کې میندل کیږي، نو له دې امله په لوریک(۱) نه دی رابند، بلکې په ایپیکي(۲) او رومانتیکي کارونو کې هم پیدا کیږي. دا اکسیومورون له دوه کلمو جوړ دی، چې ځانونه یو بل سره مخامخ کوي یا تر دې چې دا یو بل ردوي. دا پخپله په دننه کې ردوونکی اکسومورون غوښتونی دی او د یوه شي په ټکي شوي حالت کې انځور دی، چې یوه بیلګه یې کینه-مینه(په کرښه ترنه یې په دې مانا چې یو وی دی) دی.

د بیتونو سره شعرLyrik

شعر چې یو څه روښانه کوي Epik.

بیا:

په اکسیومورون کې دوه ویونه یا کلیمې د منځپانګې له مخې سره مخامخ دي یا یو بل ردوي سماندیزه مخامخ ټوټه یې پلیوناز موس (۱) دی، چې په هغې کې دوه ویونه همغه یا برابر څه روښانه کوي. دا وی اکسومورون یوناني دي او له دې لاندې منځ ته راځي

.(“ὀξύμωρος, aus *oxys* „scharf*sinnig*“ und *moros* „dumm

پښتو مانا یې اکسیو تیزلیدی او مورون بې عقل یا تېزلیدی، ښه یې تیز انده احمق یا زیرک احمق

په ګوته کونه له دې امله پخپله یو اکسومورون دی، ځکه چې مانا یې د منځپانګې له مخې پخپله یو بل سره مخامخ دي یا یو بل ردوي (

ketabton.com - The Digital Library

(تیزفکریز حماقت):۱)Pleonasmus)

دا یو یوناني وی دی، چې پښتو پوهېدنه یې،، له اړتیازیات،، دی

یو پلیونازموس یو رېتوریکي (د خبرو د هنر) څرګندیدنه ده، چې د یوې جملې په دننه کې هغه د ډیرواره وینا یوه ویګروپ یا هم د یو یوګوني کلیمې له لارې په نخښنه شوی وي. تل هغه وخت چې یوه ژبني الات ،کارول کیږي چې هغه د دې تراوسه ویل شوي څخه پرته

. اوکسومورون ۸۳ .

نور معلوماتي مواد نه ورکوي. دا وی د ټولو له پاره مناسب دي، چې د یو چا په یوه وینا کې پلیاناموس ته پام را وګرزوي. په پښتو کې یې دا بیلګه راوړی شو،: لکه ،،سره لمبه،،

د پلیانازموس له پاره بېلګې: ګردې غونډوسکې یا ګرد غونداري، یخ شوی یخ ارامه پټه خوله، رنګه رنګونه((یې انګریزي دی Stilmittel (stylistic devices

ستایل اله stilmittel

ستایل الې دبېلګې په توګه متافر، بیضوي یاهګی(او ډېر نور) دي. دا ټاکلي ډولونه دي چې په تکستونو (خوندیونو یا منځپانګو)کښې لکه شعرونو، لنډو نکلونو او پخوانیو کیسو او دا سې نورو کې منځ ته راځي. دا یو وبین اله یا افاده اله ده، چې یو څه ټاکلی وایي یا افاده کوي.

متافر ته = په وړوني موخه ترې پوهیدنې څخه تر ځیرې پورې خبرې، د بیلګې په توګه سپی په هرکاره کې لیونی کیږي، دا د په کینه کېدلو یا قهرېدلو لپاره کارول کیږي.

یا هم ستایل اله ،، سیمبول،، یا سیمبولي،،، چې یو شی موخه-ځیرې په ځیر انځوروي، لکه اوښکې د خپګان له پاره،زړه د مینې له پاره او کوتره د روغې له پاره.

یا زیاته خبره (هغه خبره، چې له ربښتیاکیدلو لرې وي) لکه،، د اوښکو ډنډ،، د انسانو بهیدنه،،

هر ستایل اله ځانګړې مانا لري، چې د یوه څه له پاره ولاړه ده یا د یوه څه له پاره ځای نیسي، کیدی شي، چې د یوه ستایلډول له پاره هم وکارول شي.

ketabton.com - The Digital Library

Metapher

متافر (زړه یوانانی ورڼه یې نږدې مانا ده او (د ځانګړو μεταφορά metaphorá) شتیلمواد یا – الو په ځیر کارول کیږي) ژبنی ویېنه ده، چې د هغې سره وی(یو ویډله ده د هغه د خپل اړونده پوهېدن- یا مانااړوندوالی په یوه بل کې وړل کیږي یا وردننه کیږي ، بې له دې چې بې له یوه سیده پرتله ونې اړیکه د په نخښه شوي او په نخښه کیدونکي منځ کې روښانه شي.

دنده:

.   اوکسومورون   ۸۴   .

دا بنسټ ویېنه یې د یوه څه له لارې ځاي په ځای کیږي، چې روښانه، لیدوړ او ژبیز بډای باید وي. د بیلګې په توګه ونه تاج (د ونې تاج) د ونې د څوکو له پاره، یا دښتکښتی د اوښ له پاره. کله کله متافر ژبنیزې تشیاوې هم ډوکوي، چې د ستونځمنو لیکنو روښانه لیکنو را نغاړلو له پاره وي

متافر د ورته والي اصولو او د یوه ټاکلي او له دې سره جوړو شوو د ورته والي، منځپانګیز او نه د ګاوندی ځرګندېدنو یا برېښېدنو منځ کې اړیکو څخه کار اخلي، له موږ سره چې د دوي په منځ کې .ماناوړنه په لاس کې اخلي یا رانیسي.

همداسې کیدی شي د یوې لنډې (ځیره-ډوله) پرتله کونې لپاره ترې کار واخستل شي . بېلګه: ملالۍ یوه ځمری ده، په دې مانا چې ملالۍ دومره توانمنه ده لکه ځمری. د لته د دې ځیروونکي حیوان نوم ملالۍ ته یووړل شو یا ورکړ شو...

ومتافر ته = په وړونې موخه ترې پوهیدنې څخه تر ځیرې پورې خبرې، د بیلګې په توګه سپې په هرکاره کې لیونی کیږي، دا د په کینه کېدلو یا قهرېدلو له پاره کارول کیږي.

یا هم ستایل اله ،، سیمبول،، یا سیمبولي،،، چې یو شی موخه-څېرې په ځیر انځوروي، لکه اوښکې د خپګان له پاره،زړه د مینې له پاره او کوتره د روغې له پاره.

یا زیاته خبره (هغه خبره، چې له ریښتیاکیدلو لرې وي) لکه،، د اوښکو ډنډ،، د انسانو بهیدنه،،

ketabton.com - The Digital Library

هر ستایل اله ځانګړې مانا لري، چې د یوه څه له پاره ولاړه ده یا د یوه څه له پاره ځای نیسي، کیدی شي، چې د یوه ستایلډول له پاره هم وکارول شي.

Oxymoron; paradoxon, Contradictio, Antithese

اوکسیومورون، پارادوکسون، کونترادکڅیو، په ادیکتو کې، انتیتیزې له شتیلموادو سره بیلونه زیات وخت لړه شونې ده. په ټوله کې په الماني درس کې زیات وخت کې سره بدلیږي. له دې مله غواړو دا پولې بیا سره روښانه کړو.

لومړی: اوکسیومورون له مخامیزو یا متضادو یووالو یا واحدونو څخه جوړیږي، چې د دوي برخوال سره مخامخوالي یا تضاد کې راځي. له دې سره یوه وینا توانمنده(که

. اوکسومورون ۸۵ .

توامنه؟) کیدی شي..دا یووالي کیدی شي یوګوني یا ځانله ویونه وي یا د یوه ګډوله وی په دننه کې وي.

دویم: پارادوکسون: یو (بربښیدونکی -) مخامخوالی یا تضاد دي. دا بیا څنګیزه ده، چې ایا یوګونې جوړښتبز څه سره مخامخ دي یا متضاد ردوي. غوره یې دا ده، چې پارادوکسون منځپانګیر کار نه ورکوي یا لومړی په دا دویم لید موخه ور کیږي

درېم contradictio in adiecto :

کونتردکڅیو په ادیکتو کې د اکسیمورون یو ځانګړی حالت دي. په دې کې یوه ستایل اله د یوه ادجکتیو او یوه سوبستانتیو څخه جوړه ده. دواړه ویونه یو د بل مخامخ دي او په پای کې یو بل ردوي.

انتیتیزې Antithese

هر اکسیمورون کیدی شي د انتیتیزې په څېر وپیژندل شي. خو انتیتبزې هڅیږي هم چې د منځپانګېز مخامخوالي او ټولې غوندالې له مخې هم

اکسیمورون ځان د دوه ویونو په مخامخوالي رابندوي

د اکسیومورون له پاره بیلګې

ketabton.com - The Digital Library

پيداښتي ده، چې يو ستيلمواد د بيلګو له لارې ښخ روښانه کيدی شي، نو له دې امله غواړو، يو څو بيلګو له اکسيومورون او کونترادکځيو ادکتيو څخه په کيله کړو.

اکسومورا له ژبې او ټولې ورځی

لږ ډېر دی

دې ډکيا زه غريب کړم

بيږه له تلوار سره

غمګين خوښ

. اوکسومورون ۸۶ .

Adjektive

لاتين مانا يې: ورزيات شوی) خوي ويونه: دوي روښانه کوي، چې يو شی يا يو څه يا کسان... څنګه جوړ دي. دا د څنګه وي په نامه هم يادېږي، ځکه چې دوي پوښتي چې يو شی څنګه جوړ دئ.

په اديکتو کې کونتراديکځيو د اکسيومورون يو ځانګړی حالت

Contradictio in adiecto als Sonderform des

Oxymorons

زګيرويز درد

ګرده څلورئ(مربع)

تور شيدې

ګونګه چغه

تياره وه، سپوږمۍ ځليده

ketabton.com - The Digital Library

په شنوواورو وریدوني ډهلیز(دهلیز، چې شنې واورې پرې شوې وي)

کله چې موټر لکه) بریښنا تیز)

ورو په ګوډ (کونج دننه وي) راتاو شو

دننه ولاړ کسان ناست وو

پټه خوله(غلی) په خبرو کې ژور
یادونه: په نوکانو کې لیکنې زما یعنې د ژباړي دي

دا شعر کیدی شي د ۱۸۵۰ ز ک وي او په ډېر اختمال د ساکسو له وګړ غږ. له دې سره ډېر اکسیومورا جوړیدی شي، د کومو سره چې بیتونه یانیمبیتې هکپککوونکې اغیز ښندي.

سیستم څه شی دی؟

اجازه دې وي،چې دا یو وی یعنې سیستم، چې ټولپوهیدونی دی، خو بیا هم له تاسو سره کډ روښانه کړم. دې ته له دې امله راوهڅیدم، چې وګورو، دوي یا دا پرمختللې نړۍ هر یو وی- چې فکرکیږي، دا خوروښانه دی- څومره څېري او روښانوي.

سیستم (زوړ یوناني وی σύστημα sýstēma د ډېرو یوګونو برخو څخه یوځای اینبوولشوی ټول) په ټولیزه توګه رابندوړ پیداښتي یا هنري ،، جوړښت،، په نخښه کوي یا په ګوته کوي، چې له بیلابیلو برخو څخه جوړ دی، کوم چې د ټاکلو منظمو اړیکو په بنسټ یو له بل سره د ګډ ټول په څېر راوړلکیدی شي.

د دې وی یا کلیمې یووالیز پیژند نه شته، ځکه چې د هر مسلک له مخې څخه یې پیژند ورکول توپیر لري. په دې پسې نو دا مخ ته تللي غونداله د یوه خوراغت کډ پروېښوني یا - - ونوالي په موخه یو ذهنیت دی. د یوګونو پارامترونو لاندې روښانه ونه کیدونکې ده.

- فضایی یا / او د یوه سیستم وختیزې پولې کیدی شي د هغه تنیزوالي یا د ټاکلو توانونو له لارې فزیکي روښانه کړای شي یا تشریح کړای شي(ریښتوني/مادي/ ټاکلي سیستمونه) –

ketabton.com - The Digital Library

یا سوچه اندیز یا فکري جوړشوي، موخه-چوپړیز (د موخې په چوپړ کې) پیداښت یا طبیعت وي(ادیال یا خیالي/ نه مادي/ نظري سیستمونه).

پیداښتي – یا طبیعي سیستمونه:

ټول پیداښتي سیستمونه په ریښتوني پیښشوي یا منځ ته راغلي (ریل یا واقعي) سیستمونه دي، چې د موخه-ورې له انسانپیداکوني anthropogenenاغیزې پرته منځ ته راغلي او ځان پخپله ساتونکی یا خپلځانساتونکي دي.(بیلګه: Quantensystem, Atom, Molekül, Lebendes System

(Zelle, Organsystem, Psyche, Ökosystem, Planetensystem ,

جوړ(مصنوعي) یا هنري سیستمونه:

مصنوعي یا هنري سیستمونه هغه دي، چې د انسانانو له خوا په کې فکر شوی او جوړ شوي وي. دا کیدی شي مادي یا نامادي پیداښت وي، خو زیات وخت دواړه سره یوځای

کوي. د دې په منځ کې سرې (ریښتوني) تخنیکي سیستمونه (بیلګې: کارالات، ماشینونه، شمیرونی(کمپیوتر)) سوسیال یا ټولنیز سیستمونه (سوسیال ګروپونه، کورنی، نزاد، ټولنې، عقیدوي ټولنې) او سوسیالتخنیکي سیستمونه (بیلګې: معلوماتي سیستمونه، انترنت یا نړیوال جال).

یو ګډوله له پیدښتي او هنري یا مصنوعي ریښتوني سیستمونو بیوتخنیکي سیستمونه (بیلګې: مالساتنه او مالروزنه، پاکې جوړښتونه(کانالیزایشن)، مصنوعي زړونه) او سوسیال ایکولوژي سیستومونه انځوروي (بیلګې: کلتوري کرنیزي ځمکې، ساتنچاپیریالونه)

-- مادي سیستمونه هر یو یې د خپل ډول له مخې د هغه د چاپیریال په ښکاره - ، بند – او رابند سیستمونو وېشل شوي. سیستمتیوري د بنسټتوپیر لرونکو سیستمونو جوړښتډول او خوزښت یې د څیړنې لاندې نیسي.

نامادي یا ناشییز سیستمونه ځانله او ځانله مصنوعي جوړشوي، فکري سیستمونه دي، چې بې له انسانه ،، ټیله شوي،، له لارې کوم دینامیک نه راپیداکوي او شتون یې د مادي

ketabton.com - The Digital Library

سیستمونو په واک کې دی(بېلګې: د کلمو سیستمونه، کواوردیناتسیستم، د اکسیومونو سیستم، مودلې او تیوري).\

د یوه سیستم جوړښتیوټې(توکي، برخې) داسي ټاکلکیږي، چې یو له بل بیلابیلې یا رابندې، بیلابیلې دندې یا پوښتنې په سیستم کې پوره کړي. په ختیه کې هر په خوښه ریښتونی(ستورو، ونو، غړو، جوړښتبرخو) یا فکر پرې شووالات (غږونه، نخښي، زیږندې، سیمبولونه) د یوه سیستم برخه کیدی شي.

یو سیستم کړی شي برخسیستمونه ولري او هم پخپله د یوه پراخ سیستم(Supersystem) برخسیستم وي.

.

.

.

.

ګرانو او منلو ژبپوهانو!

ډېر، ډېر سلامونه.

د تاسو یو زوړ پښتون، تاسو پوهیږئ چې پوره ناروغ دی، د ده پر ناروغی باندې پوهېدنه او درمل یې یوائې له تاسو سره او د تاسو په لاس کښې دی. لوستې ریښه یې هم لکه چې تاسو پوهیږئ پښتو نه ده. له لسو څخه ډېر کتابونه یې په ژبلار او اړونده ډول لیکلي دی، د تاسو د مرستو هیله من دی او د ژوند په دې اخر کښې به ډېر خوښ له تاسو څخه مخه ښه واخلي، زړه سوی ولرئ مرسته ور سره وکړئ.

مرسته او هیله څه ده؟

د درې یا پنځو ورځو لپاره یو څو استادانو ته دنده ورکول یا دنده اخستل، یو درې څلور له علومو اکادمي او همداسې له پښتو پوهنځي څخه چې په مناسب وخت کښې یې لیکنې له ده

ketabton.com - The Digital Library

سره مل وګوري، خبرې ور بابندې وکړي او بس. هغه ډېره خوښه یې د استادانو ونډه اخستل د تاسو خوښه ده.

زړه مې غواړې د سږ کال د اګست په میاشت کښې که روغ وم، و کابل ته درشم او خوښ به شم، که د یو څو استادانو سره مې د ژبلار په هکله د خبرو وخت ومونده.

ټول دې راته جوړ او بریالي وی.

د تاسو زوړ ماخان مېړی

.

.

.

.

.

.

د ډاکټر ماخام مېرې شینواري لیکني او ژباړې

د ډاکټر ماخان شینواري چاپ او ناچاپ لیکني، چې هغه زیاته برخه یې له ketabton.com څخه خواره شوې:

:(Vienna (Austria 1988

لومړی:

H.K. Kaiser , M. Shinwari : Aproximation compattopologicalalgebra : contributions togeneral algebra 6 ; Page 117 – 122

:(Vienna (Austria 1987

ketabton.com - The Digital Library

دویم: Interpolationund Aproximation durch Polynime in UniversalenAlgebren . Diss . Uni. Wien

په لاندې کښې د شمیرپوهنې نږدې ۲۰ کتابونه په المان کې د ،، افغانستان کلتوري ودې ټولنه،،له خوا چاپ شوي دي، چې زه به يې تل منندوي یم.

:(Bonn (Germany 2000

دریم: د شمیرپوهنې ستر کتاب : د شمیرپوهنې برسیره د انجنري، فزیک او اقتصاد لپاره ، همداسې د ښوونکو او زده کوونکو لپاره (دا کتاب په ۹۰۰ مخونو کې چاپ او دا نوې لیکنه به يې ځنو ځایونو غزېدلې او ځنې ځایونه ترې لرې شوي دي)

:(Bonn (Germany 2003 څلورم: ځمککچپوهنه(هندسه) ، په سلو، زرو کې شمیرنه، د ګټې – او کټې د کټې شمیرنه ، د اختمالوالي شمېرنه کتاب د ښوونځي ټولې اړتیاوې پوره کوي

:(Bonn (Germany 2003

پنځم: الجبرونه (د الجبر بنسټونه دي) (ketabton:com ته پورته شوی)

:(Bonn (Germany 2003

شپږم: د شمیرپوهنې انګرېزي – پښتو ډکشنري.(ketabton:com ته پورته شوی)

:(Bonn (Germany 2003

اووم: د شمیرپوهنې الماني ـ پښتو- او پښتو الماني ډکشنري (ketabton:com ته پورته شوی)

Mathematicaldictionary German/ Pashto and Pashto/German

:(Bonn (Germany 2003

ketabton.com - The Digital Library

اتم: دفرنځيال برابرون (دا کتاب په دې ځانګه کې يو پيل   دی، ساده ليکل شوی) (ketabton:com ته پورته شوی)

Differentialequation Translation; An Introduction

Bonn (Germany): 2003

نهم: د شمير پوهنې فرمولونو ټولګه *MathematicalFormulas*

:(Bonn (Germany 2003

لسم: شميرپوهنه له عربي په پښتو

يوولسم: د افغانستان په هکله سپيني خبرې: په المان کې 1997Bonn (Germany):

،،د افغانستان روغې او بيا ابادولو ټولنه،، له خوا

يادونه: له ۲۰۰۰ کال دمخه ډاکتر ماخان شينواري د ،،د افغانستان روغې او بيا ابادولو ټولنه،، له خوا درې سياسي مجلې هم را وستلې.

ژباړې او نورې ليکنې:

: (Prof. Brinkmann. (From Brinkmann.du.de*

لاندې د برينکمن ليکنې چې له پرينکمن ن ج څخه ژباړل شوي دي.دا کتابونه د ښوونځي له پاره او همداسې د کانکور ازموينې له پاره ګټور دي.

. د ډاکتر ماخان ميرې شينواري..   ۹۰   .

دولسم- شميرپوهنه د ښوونځي لپاره لومړی ټوک (ketabton:comته پورته شوی)

ديارلسم – شميرپوهنه د ښوونځي لپاره دويم ټوک(ketabton:comته پورته شوی)

څوارلسم – شميرپوهنه د ښوونځي لپاره دريم ټوک(ketabton:comته پورته شوی)

پنځلسم- د احتمالوالي شميرنه د ښوونځي لپاره(ketabton:comته پورته شوی)

ketabton.com - The Digital Library

شپاړسم – احصایه یا ستاتیستیک دښوونځي لپاره(ketabton:comته پورته شوی)

لاندې کتابونه د شتوتګارت د پوهنتون د استادانو د لکچرونو څخه چې د شتوتګارت پوهنتون ن ج څخه خپاره شوي را ژباړل شوي.

اولسم – انالیزی ۱(ketabton:comته پورته شوی)

اتلسم – انالیزې ۲(ketabton:comته پورته شوی)

نولسم – کرښیز الجبر (ketabton:comته پورته شوی)

شلم- د شمیرپوهنې بنسټونه (ketabton:comته پورته شوی)

یوېشتم- د فرمولونو ټولګه(ketabton:comته پورته شوی)

دوه ویشتم – فنکشنل انالیز(ketabton:comته پورته شوی)

درویشتم – وکتور شمیرنه (ketabton:comته پورته شوی)

نورې ژباړې

څلرویشتم – له grundstudium.info/linearealgebra/www.څخه:کرښیز الجبر (ketabton:comته پورته شوی)

پنځویشتم – Georg Gutenbrunnerګڼونپوهنه یا د اعدادو تیوري(ketabton:comته پورته شوی)

.

شپږویشتم- د شمیرپوهنې ستر کتاب دویم چاپ لومړۍبرخه: د پوره تغیراتو سره : دا کتاب د شمیرپوهنې برخې برسیره دانجنري، فزیک او اقتصاد لپاره ، همداسې د ښوونکو او زدهکوونکو لپاره پوره ګټور دی. په کتاب کې د اړتیا سره زیاتونه او کونه راغلي (ketabton:com ته پورته شوی)

ketabton.com - The Digital Library

اوه ویشتم- د شمیرپوهنې ستر کتاب دویمه برخه (ketabton:comته پورته شوی)

اته ویشتم- ځمکګچپوهنه (هندسه) دویم چاپ د پوره تغیراتو سره (ketabton:comته پورته شوی)

نه ویشتم – الجبر بنسټونه دویم چاپ له تغیراتو سره (ketabton:comته پورته شوی)

دېرشم- ډېرئ پوهنه یا سټ تیوري (ketabton:comته پورته شوی)

یودېرشم – د شمیرپوهنې سم اند (منطق ریاضي) (ketabton:comته پورته شوی)

دوه دېرشم- د یو څو شمیرپوهانو ژوندلیک(ketabton:comته پورته شوی)

دریدېرشم – د شمیر پوهنې ګډې وډې لیکنې

څلوردېرشم- داهم ژباړه ده، خو لیکونکی یې متآسفانه راڅخه نابلد شوی: د مشتق او انتیګرال شمیرنو ته تمرینونه او اوبیونې یا حلونه یې(ketabton:comته پورته شوی)

پنځه دېرشم – د شمیرپوهنې انګریزي پښتو او عربي + دري ډکشنري

شپږدېرشم – د شمیرپوهنې پښتو انګریزي ډکشنري(ketabton:comته پورته شوی)

اوه دېرشم – د شمیرپوهنې پښتو ډکشنري د شمیرپوهنیزو وییونو په پښتو روښانه ونه(ketabton:comته پورته شوی)

اته دېرشم- د زړه له کومې(دا هغه لیکنې دي، چې ځنې یې په نړیول جالونو کې خپرې شوي دي.)

.

نهه دېرشم – د افغانستان په هکله سپینې خبرې، چې وبه غزیږي.

څلوېښتم– د شتوتکارت پوهنتون لکچرنوټونو څخه ، چې د شتوتګارت پوهنتون ن ج څخه خپریږي: د ګروپونو تیوري(ketabton:comته پورته شوی)

ketabton.com - The Digital Library

- د ښوونځي لپاره فزیک د برینکمن لیکنه

له پنځم ټولګي څخه تر اووم ټولګي پورې ژباړل شوی (دا چې زما دویم مسلک فزیک دی، دا لیکنې ژباړم. دا هم د دې لیکوال یوه ډېره ښه لیکنه ده، چې -د شمیرپوهنې په څیر- دلته هم زیات تمرینونه د حل یا اوبیونې سره په کې راغلي او ماته زیات ګټور برېښي) او دالاندې د برینکن څخه راژباړلي

یوځلوښتم - فزیک لومړۍبرخه (ketabton:comته پورته شوی)

دوه ځلوېښتم – فزیک دویمه برخه. برېښنا پوهنه. همدا کتاب. (ketabton:comته پورته شوی)

درېځلوېښتم – د پوهنې وزارت له خوا چاپ د ښوونځي شمیرپوهنې کتابونو ته کتنه. دې کتاب کې د دښوونځي کتابونو د هر کتاب یوې برخې ناسمونونو ته ګوته نیول شوې او ناسمونونه بیا سم شوي دي.(کتابتون.کوم ته پورته شوی)

ځلورځلوېښتم – د فزیک کوچنۍ ویونو دکشنري(کتابتونږکوم ته پورته شوی)

پنځه ځلوېشتم – پرېپوزېشن یا اړیکویونه.(ketabton.com ته پورته شوی)

شپږځلوېشتم = ژبسمون(پښتو کې ناسم راننوتي ویونه، چې سم شوي دي) (ketabton.com ته پورته شوی)

اوه ځلوېښتم – پښتو ژبلار یا ګرامر ۲۰۲۰ همدا کتاب (ketabton.com ته پورته شوی)

اته ځلوېشتم – ژبسمون (که غواړۍ دویم غزېدلي لیکنه) : له پخوانۍ لیکنې څخه نوی شوی او پوره غزېدلی ۲۰۲۰.(ketabton.com ته پورته شوی)

.

تازه لیکلي خو تراوسه کتابتون ته نه دي پورته شوي او دا د ځانله لیکنو په توګه له درې کاله را په دیخوا د تاند او په دا ورسته کې د دعوت او همداسې د نورو د ج څخه خوریږي او خواره شوي دي. په دې کتاب کې د پښتو ناسم ننوتي ویونه څېړل شوي ناسمونونو ته

ketabton.com - The Digital Library

ګوته نیول شوي او په دلایلو روښانه .شوي، چې ژبمینوالو لهپار هیې لوسته او ګوتنیونه اړینه ده.

نهه څلوېښتم – داسې څه له فلسفې ۲۰۲۰(ketabton.com ته پورته شوی)

پنځوسم – ژبې مري او نورې لیکنې ۲۰۲۰ (کتابتون ته پورته شوی)

یوپنځوسم- پښتو ژبلار د ښوونځي لپاره.

دوه پنځوسم- هر څه د ژبې په چوپړ کې.

درېپنځوسم- هر څه د ژبې په چوپړ کې. و کتابتون ته پورته شوې

څلورېپنځوسم- د نړۍ هوښیارتیاوې.

پنځه پنځوسم – د جبران خلیل غوره خبرې .

شپږپنځوسم- ټولیز سم اند .

اوه پنسوسم: غوره ویناوې. دویمه برخه.

اته پنځوسم: د حالتونو څېړنپای

نهه پنځوسم: حالتونه. د حالتونو غزولې او د ښوونځي لپاره چمتو شوې برخه.

شپېتم: ژبپوهنه یا ژبلار: همدا کتاب. دا د ما د پخوانیو لیکنو څخه راټول او یو څه ورزیاتوني د سمونونو سره.

یوشپېتم: ژبپوهنه یا ژبلار. غزېدلې دویم ځل. همدا کتاب.

دوهشپېتم: پښتو یوه اېرګاتیو ژبه ده: په پښتو کښې د لومړي ځل لپاره، بنسټیز.

دوه شپېتم: ژبپوهنه دویم ځل لیکنه او څه بدله شوې. همدا کتاب.

درېشېتم: پښتو یوه ایرګاتیو ژبه ده

ketabton.com - The Digital Library

ځرلوېشتم: راتلونکی: پښتو ژبلار دریم ځل

یادونه: د دري کتابونو خورې ورې لیکنې لرم، خو داسې لړ ناتوانه غوندې یم. که سړه سینه مې ورته ولرودی شوه او دا مې د کتابون لخوا تاسو سره ګډ کړی شوی، نو ورته خوښ به شم.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

ـ

د ډاکتر ماخان میرې شینواري ژوند ته یوه لنډه کتنه

ketabton.com - The Digital Library

نوم: ماخان (په لومړي ځل يې نوم ،،ميړی،، وو. د رحمابابا ليسه کې نوملیکلو وروسته په ماخان باندې بدل شو).

د کورنۍ نوم : شينواری

د پلار نوم: اروابښاد نورالرحمان

د مور نوم: اروابښاده پستو بي بي

د نيکه نوم: اروابښاد حسن خان

د نيا نوم: اروابښاده صبره بي بي

دزیږېدو کال: ډاکتر ماخان شینواری د ۱۹۴۶ ز ک د سپتمبر په ۱۵ نېټه زیږېدلی دئ (دا خو هغه رسمي ز ک دئ. سمه نيټه يې ۱۳۲۲ او ۱۳۲۰ ش ه کلونو منځ کې بايد وي، خو تره مې وايي ۱۳۲۰ ه ک دئ)

د زیږېدو ځای: ننګرهار د شينوارو د هسکې مېنې ولسولي په مورګې کلي کې زیږېدلی.

د مورګۍ غارخلي کلي کې د لمنځتون استادانو څخه له قرانکريم تر پنجکتاب، خلاصه، مونيه، ګلستان پورې، چې دا مو بيا په ښوونځې کښې هم لوستل، لوستلي، خو بې له دې چې پوره پرې پوه شي.

کليوالي ښونځي: له ۱۹۵۱ تر ۱۹۵۴ پورې د هسکې مېنې مورګۍ لومړني ښونځي، چې دی يې هم د لومړنيو زدکوونکو له ډلې څخه وو.

د رحمان بابا لېسه : له لومړي او بيا له دريم تر ۱۲ ټولګې پورې له ۱۹۵۴ تر ۱۹۶۵ پورې.

دی د رحمان بابا ليسه کې له دريم تر ۱۲ ټولګي پورې د خپل ټولګې اولنمره پاتې شوی.

۱۹۶۶ ز ک د کابل پوهنتون دطب پوهنځي په همدې کال کې

۱۹۶۶ ز ک د سپتمبر مياشت د ښوونځي برس له لارې اتريش ويانا ته تګ.

ketabton.com - The Digital Library

۱۹۶۶ تر ۱۹۶۷ کال پورې ویانا اړوند مودلینګ کې د الماني یا ښه یې اتریشي ژبې او د دیارلسم ټولګي لوست.

اکتوبر ۱۹۶۷ د وینا پوهنتون کې نوملیکنه، چې د پوره زیاتو ستونځو سره په ۱۹۸۹ ز ک کال کې د ډاکترۍ په اخستلو بریالی شو(دا نو پوره ستونځې دي).

له۱۹۸۷ ز ک تر ۱۹۸۸ ز ک د فبروري تر پای د دباندنیو چارو وزارت کې مامور.

د ۱۹۸۸ دمارچ لومړۍ نیټې څخه تر ۱۹۹۲ جون پورې په بون جرمني کې د افغانستان جمهوریت سفارت کې د سفیر دندې د شارژد افیر(صفر نه وو) د نوم لاندې.

له هغې وروسته په جرمنې کې سیاسي پناه.

د ۲۰۰۴ ز ک جون څخه د ۲۰۰۵ ز ک جنوري پورې د کابل علومو اکادمي د پیداښتي پوهنو په څانګه کې دنده.

له ۲۰۰۸ ز ک د مارچ څخه د ۲۰۰۹ زک دسمبر پورې د ریاضي څانګه کې د پوهنې وزارت درسي نصاب کې دنده.

ماخان شینواري بې کاره نه دی او لږ تر لږه له ۹۷۱۹ څخه همدا د کتابونو لیکلو او د ژباړې دنده په غاړه اخستې، چې خپل فکر تر شونې پولې پورې تازه وساتي.

ماخان میرڼي په ۱۹۷۲ کې له لرې د میرمن ښاپیرۍ سره واده شوی، چې د واده خبر ورته اتریش ویانا ته ورغلی.

ده د میرمن ښاپیرۍ سره په ۱۹۶۳ ز ک کې کوزده کړې وه.

دوي ته لوي څښتن په اتریش ویانا کې د مای په شلم ۱۹۷۹ ز ک دوه بچیان وبخښل، چې څانګه او اباسین نومیږي. څانګه په المان کې د پوهنتون علمي همکاره وه او د حقوقو ډاکتره ده او اباسین ملي اقتصاد او ټولنیزه سایکولوژي لوستلې.

:

ketabton.com - The Digital Library

ډاکتر ماخان میرزي شینواري ته د پوهنیزو هلو ځلو له امله ستاینلیکونه:

۱ – د افغانستان کلتوري ودې ټولنه. جرمني

۲ – د افغانستان کلتوري ټولنه کولن میشنیش. جرمني

۳-

CERTIFICATE OF PRITIATION

مننلیک.

افغانیک

.Afghanic e.V

.

.

.

.

.

.

.

Thank you for reading

Find more e-books and articles on Ketabton - your multilingual digital library.

www.ketabton.com

Ketabton - Pashto, Farsi, Arabic & English